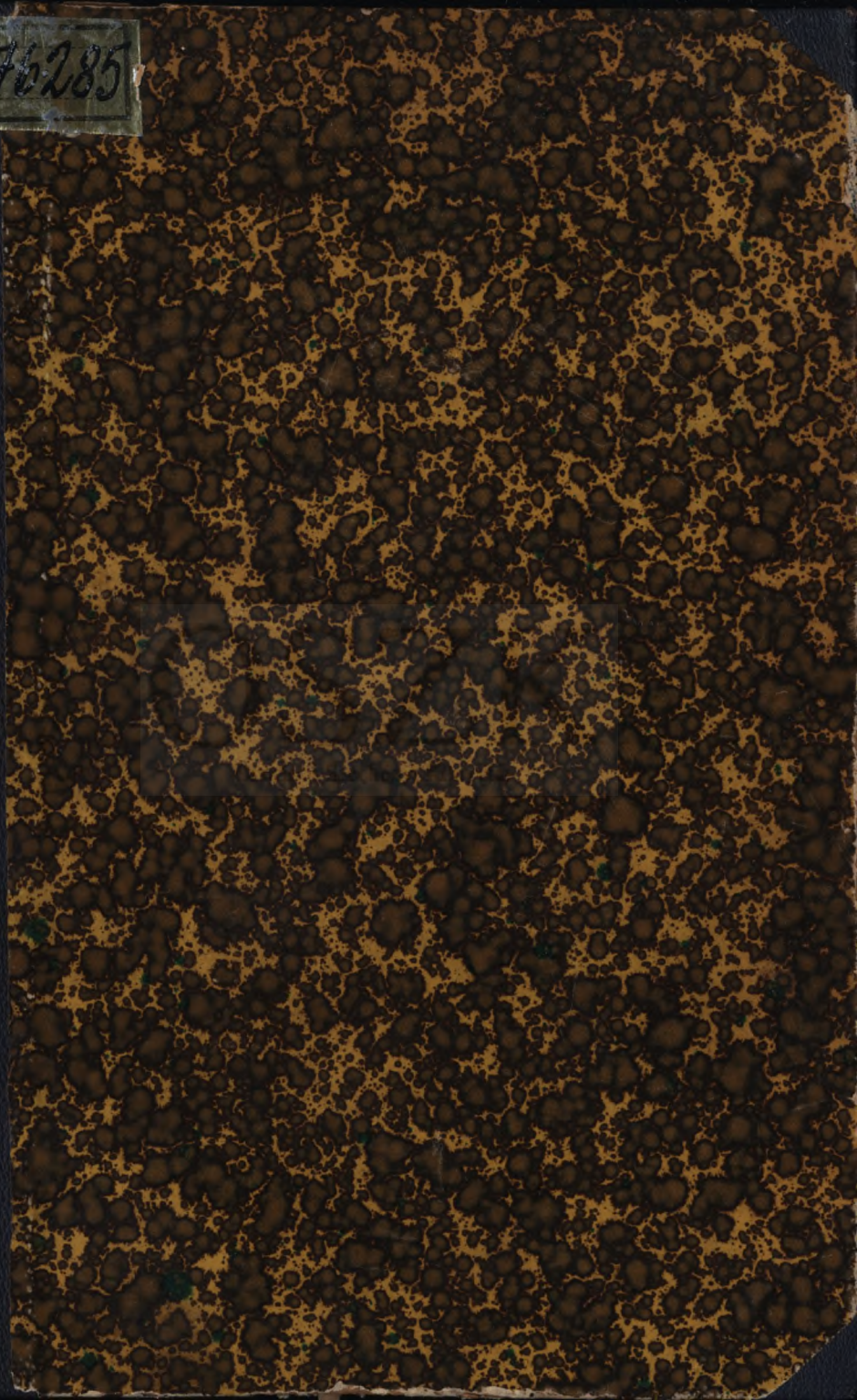

76285

OSZK

OSZK

BALÁZS BÉLA
KALANDOK
ÉS FIGURÁK
NOVELLÁK

KIADJA
KNER IZIDOR
GYOMA
1 9 1 8

6

**KALANDOK
ÉS FIGURÁK**

OSZK

Országos Széchényi

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Dalip Hela

BALÁZS BÉLA
KALANDOK
ÉS FIGURÁK

VÁZLATOK

KIADJA
KNER IZIDOR GYOMA
1 9 1 8

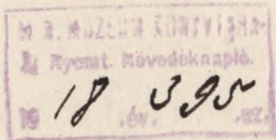
39 19

A CIMLAPOT
KOZMA LAJOS
RAJZOLTA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

76285

GYOMA, 1918
NYOMATOTT KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

KALANDOK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MARIANNE ORSZÁGA

EGY NEURASTHÉNIÁS NAP TÖRTÉNETE

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Lehet, hogy azért történt minden, mert ősz volt. Nyáron vagy télen másképp történt volna, de ősszel az ember messzebbre gondol annál, amit lát. Az őszi fény bágyadtan hordja sok színét. Mintha másodkézből kapnók. Mintha egy világon átszűrődött volna már, mielőtt a mienket festi meg. Nagyon távolról jön minden és az ember jeleket és üzeneteket keres.

Már az erdei úton mentemben éreztem ezt, mert a nyarunkra gondoltam és közben belém nyilalt, hogy miért gondolok múltra? Mért nem arra ami lesz? Mikor a java most jön? Azért mert körülöttem az októberi párában olyan könnyű és átlátszó volt minden: áteresztette a gondolatomat . . .

Nyáron . . . Akkor izzó burok alatt éltünk, kábult mámorban, mint két összefonódott növény. Nem volt tegnap és nem volt holnap. Ha abbahagytuk a csókot és magunk elé csodáltunk, csak ilyet gondoltunk: „milyen nagyon kék az ég.“ „Milyen rézvörösén izzó az irtás.“ Vagy egy barna szemet gondoltam, vagy egy bőrsímaságot, vagy épen csak ennyit: „szerelem“.

De a nyár ijesztően hamar elmúlt. Jóformán meg se ismerhettük egymást és íme október lett.

A hegyoldalban ezüst ködbe szöve, feltűntek, mint halvány gobelin, a villák. Vajjon melyik Marianneké?

Lassítottam a lépésemet. Takarékoskodtam a közeledés gyönyörűségével. Hűvös, nyugtalan szellő feküdt az arcomra.

Milyen más is az ősz, gondoltam. Milyen átlátszó és könnyű minden. A fehér ég, mint óriás vitorla feszül a föld-hajó fölé. Repülünk. Most más, egész más lesz a szerelmünk, gondoltam. Nem olyan ájult öntudatlan. Most ki fogjuk meríteni. Most be fogjuk járni, mint egy kertet. Most *nézni* fogjuk lelkünk, idegünk minden rezzenését és gyönyörünkben is gyönyörködünk.

Nem siettem. Könnyű ködben úszott a szép világ és mellemben a szerelem.

A kertajtó előtt megálltam: Hát itt van. Itt van Marianne otthon. E mögött a kerítés mögött van az ő országa.

Felcsapódott az ajtó és előttem állt Marianne. Az arca piros volt a futástól és különben szigorúan szorosra kötött barna kontya szép omlóssá lazult.

— Dénes! Megláttalak az ablakból! . . . Csak ennyit. Nem mondta, hogy az ablakban lesett, ki tudja mióta, sem „csakhogy itt vagy“, vagy „örülök neked“, vagy valamit. Már ennél a szemérmesen visszatartott, sűrűhangú mondatnál meg lehetett volna állni, végig cirógatni.

— Gyere be, Dénes. — Mondta aztán szinte szárazan. Elindultunk és én még mindig hallgattam.

— Vigyázz, édes fiam. Ereszd el a kezem, mert idelátnak a villából.

— Igaz. Hiszen itt nem tudják.

— Megváltoztam a két hónap alatt, hogy olyan vizsgálva nézel?

— Nem, Marianne. Csak . . . csak szomjas vagyok már rád. És én a nyáron tulajdonképen, úgy igazán meg se néztelek téged.

— No csak vigyázz. Meglepetés ne érjen! — Nevetett Marianne boldogan.

— Meglepetés? Nem lehet. Most foglak igazán látni. A szüleid, a szobád, a holmid, a kerted és az erdőd, az egész multad. Mennyi minden van, ami Marianne, ami te vagy és amiről talán nem is tudok. Most, most bevonulok az országodba, most birtokba veszem az *egész* országodat. Százszorosán az enyém lesz! . . . Marianne! . . . Szeretném valamennyi ruhádat látni. A régieket is, amiket rég kinőttél. Szeretnék valamennyi ismerősöddel beszélni, azokkal is, akikkel már nem találkozol.

— Drága, drága fiam — mondta Marianne halkan, nedves szemekkel.

Aztán beértünk egy kis fenyvessűrűbe. Ott megállított és magához ölelt. Ahogy szokta: lassan, szinte csak véletlenül, aztán mindig, mindig szorosabban.

— No gyere szépen — mondta. — Vigyázz ám, hogy el ne szöld magad. Ne tegezz. Itthon van az egész család. Azt hiszem, szeretni fogod őket.

Igaz. Tegezni sem szabad. Marianne országában nekem „vigyázni“ kell. Nem baj.

Marianne előttem ment, térdben nem hajló, furcsa hangtalan járásával. A hervadó kert szürke kavicsa alig zizegett a talpa alatt. Eszembe jutottak az erdei séták a nyáron. De most már nem kellett az emlékek.

Nagy és tarka szobába léptünk. Sok porcellán volt benne és idegen arcképek lógtak a falon. Ismeretlen illat csapott meg. (Hiszen minden lakásnak van.) De kellemes volt.

A szobában három nő ült. Egy őszeshajú újságot olvasott és két fiatal, azoknak kezében kézimunka volt. Az őszhajú felállt és mosolyogva felém jött.

— Ez itt a Józsa Dénes — mutatott be Marianne.
— Az édesanyám.

Egy pillanatra valami csalódásfélét éreztem, hogy nem tudtam rögtön, hogy ez Marianne anyja. De mért kellett volna nekem azt rögtön tudni?

— Isten hozta doktor úr. Magát már nagyon jól ismerem. Nagyon jól. Na jöjjön beljebb. Sokat írt magáról Marianne a nyáron. De még többet a sógor-nőm. Maga meghódította ott az egész rokonságomat.

— Jöjjön Dénes — szakította félbe kurtán Marianne az anyját. — Bemutatom magának Birit, a kis hugomat. Missz Dany, a nevelőnője. De csak angolul beszél — tette hozzá mosolyogva.

— Doktor úr nem beszél angolul? Hogy lehet az? Jöjjön doktor úr, üljön le. Mit adjak magának enni? Mert az ebéd még nagyon messzi van.

Aztán beszélgettünk. Zavart voltam egy kissé és mintha sajnáltam volna valamit.

Tudniillik valami hiba történt. Úgy kellett volna annak lenni, hogy ez a három nő a szép nagy tarka szobában ülve maradjon, ahogy volt. Meg se mozduljon. Hogy én mentem volna oda lábujjhegyen külön mindegyikhez és elevenné kérdeztem volna őket és körüljártam volna lassan a szobában. Valahogy így gondoltam „Marianne országát“. Mint valami alvó alkonyi parkot,

melybe hazatérek mint a rég várt gazda. És csendesen körüljárom benne és nézek. De itt leültettek és mind a hárman az asztalhoz ültek. Nem lehetett valamennyit egyszerre jól megnézni. Inkább ők néztek engem. Ők kérdeztek engem és nekem magamról kellett beszélnem.

Pedig Marianne anyja tetszett nekem. Gyermekesen eleven, meleg hangú nő volt. Sokat beszélt és bizalmaskodott. Éreztem, hogy jó szívvel van hozzám.

— Kérem szépen, nagyságos asszonyom, — mondtam neki hirtelen — ne nevezzen doktor úrnak.

— Mért? — Meglepetve nézett rám. — Mért nem kellemes az magának?

— Ön bizonyára nagyon sok embert hív „doktor úrnak“. És — dadogtam egy kicsit — szeretném, ha a nevemen szólítana.

— Kérem, igazán szívesen. — Mosolygott és le-sütötte szemét, hogy átsegítsen zavaromon. — Lássa, én csak most ismertem meg magát. És ha az ember valakit először lát . . . Ez ugye természetes doktor úr. Azaz Józsa úr. Bocsásson meg. — Nevetett.

Ostobaságokat beszélek — gondoltam. — De *hogy beszélhetek én itt ostobaságokat?! Valami nincs rendben. Társalogni kellett, mint valami más társaságban, és nekem türelmetlenség bizsergett az ujjaimban.*

Villásreggelit hoztak be valamennyiünknek és az asszony körülnézett: — Marianne hol vagy? Nem eszel? Mért nem ülsz hozzánk? Gyere.

Akkor tűnt csak fel, hogy Marianne a szoba sarkába húzódott és egy hintaszékből nézett némán bennünket. *Engem. Hogy én, hogy illek be az ő emberei közé.*

Marianne elégedetten mosolyogva ült az asztalhoz, de én olyasmit éreztem, mintha valami nem sikerült volna. — De hát ráérünk! — mondtam magamnak. — Ráérünk!

Reggeli közben próbáltam megfordítani a beszélgetés irányát. Én kérdezősködtem. Elővettem a kisleányt, hogy hány esztendő, melyik osztályba jár? De aztán nem jutottak kérdések az eszembe. És ez mind olyan lényegtelen is volt. Ügyetlennek éreztem magam. Mintha valami ajtó kilincset nem tudnám megtalálni. Mit is akarok tulajdonképen? Próbáltam összeszedni a gondolataimat.

Mégis a kislány megelevenedett és mesélni kezdett a házinyulakról, melyeknek nem fáj, ha a fülüknél fogva felemelik és mesélt a nagy Nero kutyáról. Az asszony is észrevette, hogy nem szívesen beszélek és tartott szóval.

Már nem tudom mit beszélt, mert én hátradőltem a széken, hogy végre nyugodtan nézzem őket és a szobát és mindent. — Hát itt vagyok Marianneéknál. Marianne országa! — mondtam magamban, mintha valamit újból akarnék kezdeni.

Marianne ott ült mellettem és szótlanságából meghatottságának melegét éreztem. Az a himbáló bánatú őszi könnyűség emelt megint, melyet már az erdei úton idefelé hoztam a mellemben. Hideg fény siklott az asszony őszes hajáról az angol missz sárga frizurájára és a kislány vállrahulló barna fūrteire. És ők és a képek és a porcellánok és minden valami tarka párában úsztak előttem, mint jövet a hegyoldali villák az ezüst ködben. — Marianne országa — mondtam magamban és akkor, mintha nagy messzeségben ingott

volna előttem az egész pára kép. Valami szomorúság lopódzott belém. Nagy vágy fogott el értük. De olyan szomorú vágy, mintha nem is közöttük volnánk, hanem csakugyan egy távoli völgy fölött lengő köd volnának. Nem tudom mért. Ezt a szomorúságot talán még a hervadó erdőből hoztam magammal.

Akkor egy fiú nyitott be a szobába. Sápadt, ideges, mogorva kamasz.

— A fiam, — mutatta be az asszony.

Megdöbbszentően hasonlított Mariannehoz. Ő volt az első ember, akiben rögtön ráismertem Mariannere. Izgatott figyelemmel néztem. Mintha megkellett volna valamit értenem. Mariannet kellett volna *valahová követnem*.

A fiú azonban csak engedelmet kért az anyjától, hogy elmaradhasson ebédre. (A városban lesz estig.) Aztán elment.

Ez nyugtalanított. Mintha elvitt volna valamit. Maradnia kellett volna, hogy megszokjam. Ő lehetett volna a híd Marianne és felismerhetetlen környezete között. Annak a fiúnak ott kellett volna maradnia.

Az asszony folyton beszélt. Hogy milyen sokáig tart az idén az ősz. Ameddig csak ki lehet bírni, nem is költöznek a városba. A város és az ismerősök, és a társaság. Csomó nevet említett: Ismeri ezeket? Marianne nagyon gyakran jár hozzájuk. Hát amazokat?

— Nem ismerem — mondtam mindegyikre.

— Pedig milyen jóbarátai Mariannenak! Csakugyan olyan visszavonultan él doktor úr? Majd Marianne bevezeti abba a körbe. Nagyon érdekes ám a Marianne társasága.

Mindenféle szobákat láttam a háttérben és bennük Mariannet, ismeretlen emberek közt. Akik mind nagyon

jó barátai Mariannenak. És az öccsét is ott láttam mindenütt. Mindenütt ott van az a sápadt komor arc. Melyben *Marianne ismeretlen nekem*. Én Marianne után megyek és sok idegen arc néz csudálkozva rám: a jövevényre.

Ostoba idegesség — gondoltam. Hiszen kétség-telenül feladat, munka ezt a sok új dolgot bele érteni, bele szeretni Marianneba. De hiszen épen ezért jöttem. Ennek meg kell lenni!

És akkor az történt, hogy a kislány felállt és hátra-kerülve az anyja vállára fektette az állát és úgy nézett kerek szemű kíváncsisággal az arcomba.

Hiszen valamennyien hasonlítanak egymáshoz, — gondoltam kissé nyugtalanul.

Tulajdonképen észrevettem én azt már mikor a szobába léptem és meghatottsággal, sőt valami furcsa perverz érzékiséggel éreztem bennük Mariannet. De a fiú nyugtalanított. És most ez a két arc az asztal túlsó oldalán olyan közvetlen egymás mellett, mintha valami egységgé folyt volna össze. Valami hatalmas egységgé, azonos valamivé, ami túl van rajtuk és nem közelíthető meg, mint egy ember. Nem Mariannehoz hasonlítottak, hanem *egymáshoz*. Ahoz a sápadt fiúhoz, aki nem volt ott. És még valami. Az a két hasonló arc egymás mellett; a szemeknek ugyanaz a mozdíthatatlan kerek vágása, a két szájnak ugyanaz a finom aránytalansága, annyira egy- valamit jelentett, hogy valótlanná tett minden körülömbéséget. Az a két arc egymás mellett olyan volt, mint egy sorakozás. Igen, sorakozás, melynek láthatatlan folytatását éreztem.

Mariannera akartam nézni. Talán, hogy megnyugod-

jam és érezzem, hogy hiszen ez mind ő, az ő országa. És . . . nem mertem rá nézni. Máig sem értem egészen, hogy miért nem, de akkor tűnt fel nekem, hogy az egész idő alatt kerültem Marianne tekintetét. Előbb meg akartam szokni amazokat. Mariannet akartam meglátni, utólélni bennük. Nehogy . . . És most nem mertem Mariannera nézni, aki ott ült mellettem csendesen.

Mindez nagyon különös volt és váratlan. Próbáltam magam kijózanítani: — Mi történik tulajdonképen? Eljöttem Mariannékhoz és beszélgetek az anyjával, aki nagyon kedves asszony. Ennyi az egész.

Az asszony akkor már kevesebbet beszélt hozzám; úgy látszik megszokta, hogy hallgatok. Évődött a kislányával és miss Danyhez beszélt, meg Mariannehoz.

— Ugye nem haragszik Józsa úr, hogy olyan neveletlenek vagyunk és angolul beszélünk?

— Dehogy!

— Maga nem is olyan ember. Tudja, megszoktuk, hogy itthon sokat beszélünk angolul. Miss Dany miatt is, aki nagyszerű nő. Bizony! — fordult nevetve a szép angol lány felé, aki felfigyelt. — De miért is nem tanul meg angolul? Magának az oly könnyű volna.

— Igazán kérem, hogy miattam semmit se csináljanak máskép, mint ahogy szokták.

Mégis bántott. Már izgatott voltam. Tudtam, hogy semmiségekről van szó, mégis valami közösségükből kirekesztve éreztem magam. Marianne is megszólalt. Kivált az érintett nagyon kellemetlenül, hogy ő olyan természetesen, megszokásszerűen beszél nekem idegen nyelven. Visszautasító gögösséget éreztem az isme-

retlen szavakban. Egy idegen ízt Marianne szájából. Hogy talán van mindenféle amit nem ismerek és nem értek benne?

Mulattak valamin. A kislány ugrált, Miss Dany nevetve felállt és Marianne is hangosan nevetett. Biztosan tudtam, hogy nem rajtam nevetnek. De felálltam.

— Megengedik hogy körülnézzek kicsit a szobában? Nincs nyugtom, ha nem tudom mi van a hátam mögött.

— Pedig ott nagyon megnyugtató dolgok vannak — mondta Marianne még mindig nevetve.

Az asszony csodálkozva nézett az arcomba.

— Csak tessék Józsa úr. Nézzen körül nálunk. Annál is inkább, mert az asztalra szükség van. Rögtön terítenek. Maga már nagyon éhes lehet, mert nem jókedvű... Vagy mindig ilyen szokott lenni, Marianne?

Marianne is felállt és komoly figyelemmel nézett az arcomba.

— Na jöjjön, majd megmutatom a nevezetességeket. — Halkan hozzátette: — Az én országomat.

De én már gyanakodva kémleltem Marianne arcát. Ugyanolyan mozdíthatatlanul kerekvágású a szeme, ugyanolyan finoman aránytalan a szája, mint a többieknek. Besorakozott a sorba!

— Az a kép ott a büszkeségünk. A dédapám. Szép, úgy-e? Azt mondják, hasonlítunk hozzá. Nézze csak a szemét. Különben nevezetes katona volt. Híres vadász. Ez itt a nagyapám, meg a nagyanyám. Ezeket említettem már. Ez a nagyapám, aki Bécsben főbelőtte magát. Meséltem azokról a levelekről. Emlékszik? Furcsa ember lehetett. Azt hiszem, ehhez van legtöbb közöm. (Ezt valami különös daccal mondta.)

— Hiszen sok, sok, mesélni való volna. Nem lehet azt úgy egyszerre. — Mosolyogva nézett rám. — Fáj a feje, Dénes, hogy úgy ráncolja a homlokát?

— Nem. Dehogy. Nagyon akarok figyelni.

Marianne nem vette le mindjárt a szemét rólam és engem zsenirozott, hogy észrevette nyugtalanságomat.

— Azt mondják, hogy ezt a porcellán-holmit érdemes megnézni. Gyermekkoromban minden mesét ezekből állítottam össze. Ezek voltak a színészeim. Nézze...

Szép bécsi porcellán állt szerte kis asztalokon és almáriumokon. Kék és rózsaszín-ruhás párok táncoltak, ölelkeztek; csillogó fehér harisnyás, sárgahajú pásztorok furulyáztak.

Marianne gyermekmeséi, gondoltam. (Furcsa hidegség érintett belül.) Ezek az idegen színek vannak a lelke fenekén. És belé láttam azt a sok hemzsegő apróságot Marianneba.

Kis démonok, egy ismeretlen ország népe. Titokzatos viszonyuk van Mariannehoz, de én avatatlan, idegen vagyok.

Tovább mutogatott és mesélt és folyton magázott, pedig az anyja már kiment a szobából, hogy az ebéd után nézzen. A szoba pedig sokasodott, sokasodott, sokasodott és egyre elevenebb lett. Mert a porcellánfigurák kísértettek és a többi holmit is úgy éreztem, mint azokat.

Elszorult a mellem. Valamennyi mögött történetek, titkos közösségek: Mariannehoz tartozás. Körülnéztem. Mintha idegen táborban volnék. Idegen táborban, melybe Marianne után jöttem. Képek, porcellánok, bútorok, szőnyegek sorakoztak: gőgös, ellenséges harci sorba Marianne köré. Ellenem.

Megint kerültem Marianne tekintetét.

Egyszer csak azt mondtam hallhatóan: — Azért is!
— Tessék? — kérdezte meglepetve Marianne.

De mielőtt felelnem kellett volna, egy nő rontott be nagy zajjal a szobába.

— Marianne, Marianne! Hol vagy?

Parázsszemű kis fekete boszorkány volt, aki egy perc alatt friss forgószelet csapott a szobában, anélkül, hogy valami különöset mondott vagy tett volna. Semmit. És a szemek összevillantak, a szájak össze-nevettek, a karok emelkedtek. Mintha sok régi, víg együttnevetés hangulatát, sok jókedvű közös dévajság öntudatlan emlékét hozta volna magával. Csak avval, hogy bejött, egy kompánia lettek. Mintha már ebben is lett volna valami huncutság.

Marianne bemutatott barátnőjének, aki hangosan, kurtán mondta meg nevét és végignézett rajtam avval a kihívó ellenségességgel, ami az efajta nők természetes kacérsága. Aztán hátafordított és a kislányra rontott.

— Halló csiribiri! Mim van nekem, mim van nekem! Mire jó a kodak, a pillanatfelvétel! Jaj, kit kaptam le a békástó mellett, egy matrózruhás kis fiúval! Hahaha. Jaj, mi van azon a képen!

Az egész kompánia kacagott. Miss Dany is. A kislány dühösen belekapaszkodott az újonjött fekete bársonyszoknyájába.

— Nem igaz! Hazudsz! Nem is voltunk ott. Nincs semmi képed! Mutasd! mutasd meg!

— Nem! Nem mutatom! Jaj, mi van azon a képen?

Marianne kacagott. — Mutasd hát — mondta — Biri, ne hagyd magad. Majd én segítek. Ide avval a képpel.

Nyugodt, fölényes erővel átfogta a sikongva dula-
kodó kis fekete boszorkányt és nemsokára kacagva
hemperegtek mind a hárman a diványon, még miss
Dany is közéjük elegyedett.

És én messze az asztal mögött álltam, szomorúan
lógó karokkal. — Milyen dévaj tud lenni Marianne —
gondoltam. Milyen kedves ilyenkor. Mi a nyáron min-
díg csendesek voltunk. Hiszen az ember mindenkivel
más. Igen ő is másokkal más.

Marianne kacagott. Gyanakodó, kémkedő kíváncsi-
sággal figyeltem az ismeretlen hangokat. Hirtelen fájó
irigység fogott el. Szerettem volna én is aláállni annak
a kacagó zuhatagnak. Mintha messziről, rettentő mesz-
ziről hallatszott volna. Kívül voltam, kirekesztve
közülök: idegen!

— De hát mért?! — zajgott fel bennem. — Mért?
Marianne az én szeretőm! Igenis a szeretőm! És ki
az a fekete leány? Miért állok itt, mintha úgy lopódz-
tam volna a szobába?

Elindultam. Megkerültem az asztalt. A kislánynak
épen sikerült elkapnia az áhított bőrtáskát és mind a
két kezével belekapaszzkodva, a fogaival esett neki a
keményen szorító vékony, inas ujjaknak.

— Biri, nem szabad harapni! Macska, kutya. Ha-
rapni nem szabad!

— Csak rajta! — biztatta Marianne. — Szabad
mindent. Hahaha.

Dulakodás és jókedv tetőpontot értek. Ott álltam
előttük tehetetlen vággyal és elkezdtem hangosan
kacagni. Nem tudtam mért. A szívem úgy dobogott,
hogy fáj. Hirtelen megfogtam a kis Biri hajába kötött
kék selyem szallagot és kihúztam.

Hogy mért épen ezt csináltam, nem tudom. Részt akartam venni, tréfálni akartam.

A kislány felszisszent. Nagyon meg találtam húzni a haját. Eleresztette a táskát, elhallgatott és rám nézett. Az asszony is épen akkor jött vissza a szobába. Biri odafutott hozzá és a hóna alá bújt. Még mindig csend volt és mindenki rám nézett.

— Ejnye Biri, de neveletlen vagy — szólalt meg végre Marianne anyja. — Hát így érted te a tréfát? Józsa bácsi tréfált veled. Mit fincsorgatod el az arcod?

Marianne felállt a diványról.

— Birinek igaza van. Józsa bácsi csacsi tréfát csinált és ezért Biri rá fog ütni Józsa bácsi kezére. Úgy-e? Józsa bácsi tartsa a kezét!

Megfogta a kezemet és fölöslegesen erőszakos rántással kivette belőle a kék selyem szallagot.

— Gyere Biri, üss rá!

De a kislány szégyenkezve visszavonult a szoba egyik sarkába.

— Ne törődjön vele, doktor úr. Kis vadóc. Nehezen szokik az idegenekhez. — Vigasztalt az asszony. — Gyere Marianne segíts teríteni. Beteg a szobalány — tette hozzá.

Akkor Marianne egy nagy üveges szekrényhez ment és fehér tányérokat és csillogó csörgő poharakat szedett ki belőle.

Visszaverve, megszégyenítve álltam, mintha pellen-géren, mintha le volnék leplezve.

Marianneba kapaszkodtam a szememmel. Nagyon elkomolyodott az arca. A szemén láttam, hogy rajtam gondolkodik. Odamentem hozzá. A kezemet a kezé-

hez érintettem és azt mondtam halkán: — Te édes, drága szerelmem. Csókollak, öllelek.

Sohase szoktam azelőtt neki ilyen otrombaságokat mondani. Csak azért volt, hogy halljam, hogy én ezt *mondhatom*. Hogy nekem *ezt szabad*.

Marianne arca lángvörös lett. — Megbolondultál?! — súgta a fogai között és ijedten körülpillantott, hogy valaki odafigyelt-e? Aztán hirtelen felkapta a tányérokat és az asztalra hordta.

Ez a sziszegő, rémült-haragos hang a mellembe csapott. Hiszen igaza volt. Örültség volt, amit csináltam. Mégis, nem tudtam volna elképzelni, hogy Marianne így szólhat hozzám. De ez egyszerre elvágta a már tűrhetetlen, izgatott feszültséget bennem. Nehéz, ernyedt zsibbadtság borított el és csend. Felébredtem valamiből. Körülnéztem a szobában, mintha csak most léptem volna be. Ott rakosgattak az asztal körül, az asszony és Miss Dany és Marianne. Szótlanul, mintha zavarban lettek volna. A kis Biri ott duzzogott a szoba sarkában. Ott voltak a képek és a porcellánok. A diványon még ott ült a kis fekete nő és gúnyos csodálkozással szemlélt engemet.

— Hát itt vagyok Marianneéknál, — gondoltam és elmosolyodtam. Magamon mosolyogtam és fáradt, nagy, elháríthatatlan szomorúság vett erőt rajtam.

Visszamentem a diványhoz és odaültem Marianne barátnője mellé.

— Maga is idefent lakik a hegyen? Gyakran együtt van Marianne-nal? No hát, mi van végre is avval a fényképpel? Igazán létezik az? Mutassa, kisasszony, legalább nekem!

A lány nem mindjárt felelt kérdéseimre, mintha

előbb hozzá kellett volna szoknia, hogy velem is lehet rendesen beszélgetni, és észrevettem, hogy a hölgyek az asztal mellett is felütötték a fejüket erre az új hangra.

Nyugodtan beszélgettem és folyton mosolyogtam. Marianne odajött hozzánk.

— Maguk csak most nyáron találkoztak először egymással? — kérdezte a fekete lány, összenézve engem Marianne-nal.

— Csak most a nyáron találkoztunk először? — ismételtem bamba meglepetéssel a kérdést.

— Nem?

— Hát persze! Egyszer csak kell először találkozni — fakadtam ki idegesen.

Úgy vágott belém ez a kérdés, mint a kés. Mintha rettentő megoldása lett volna mindannak, ami most itt velem történt.

— Mi szintén nyaraláskor ismerkedtünk meg egymással. Emlékszel, Marianne? Két évvel ezelőtt Rimini-ben. Micsoda nyár volt! Emlékszel azokra az olasz tengerésztisztekre? Haha! Ha maga akkor ismerte volna Mariannet! És te! Te, emlékszel, hogy utáltuk egymást az első időben? Tulajdonképpen egész véletlen, hogy összebarátkoztunk. Hogy akkor egyedül maradtunk a csónakban és én úgy féltem. Emlékszel?

Megfogta Marianne kezét és meghatva símogatta.

— Istenem, milyen furcsa arra gondolni, hogy egyszer idegenek voltunk. Ha az nem történik, talán még most is utálnálak.

Hirtelen lehajolt és megcsókolta Marianne kezét. — Milyen furcsa, hogy az emberek egyszer először találkoznak! . . . Három évvel ezelőtt micsoda embe-

rekkel barátkoztam! Egy évvel ezelőtt még Marianne azt se tudta, hogy maga a világon van és most jó barátok. Egy év! Mi az?!

Az ajkamat rágtam kínomban. Éreztem, hogy Marianne reám néz és nem tudtam mindjárt visszaneézni. Mert szégyeltem! Szégyeltem, hogy csak négy hónapja ismerjük egymást. Végre találkoztak a szemeink és láttam, hogy Marianne mindent megértett.

— Csakugyan. Furcsa, hogy a dolgok egyszer elkezdődnek. — Mondta nagyon lassan, minden szót külön.

— Igen. Van egy határ, van már egy vég, mielőtt elváltunk, mielőtt befejeztük volna. Azelőtt nem volt semmi. A találkozásra gondolni ép oly félelmes, mint az elválásra. Valami áttörhetetlen, valami rettenetes megmásíthatatlan van benne.

A fekete lány komolyan, melegen nézett rám.

— De lássa, mikor találkozunk nem is sejtjük, hogy milyen nagy dolog lesz belőle. Nem nagyszerű az, hogy sohasem tudhatjuk semmiről, nem kezdete-e valaminek? Valami csodálatosnak?

— Hiába!

— Mért hiába?

— Gyertek ebédelni — vágott közbe Marianne, hirtelen felállva. — Itt a leves.

— Jaj, dehogy maradok itt! Eresszetek, eresszetek. Megvernek otthon. Kezét csókolom néni, szervusz Biri! Ne félj, nincs semmi fényképem. Szervusz Marianne! — (Hevesen magához szorította és összecsókolta.) — Milyen jó, hogy találkoztunk! Majd átjövök délután. Nem, nem! Nem lehet, majd holnap! — (Kezet nyújtott nekem.) — Isten vele! — (biztató melegséggel mosolygott rám.) — Tudja mit? Nem hiába! —

Avval Mariannera nézett, aztán megrázta a kezemet és elszaladt.

Akkor egy percig nem volt senki a közelünkben és Marianne egész mellém lépett.

— Majd ebéd után felmegyünk a szobába — súgta lágyan. — Én hozzáam . . . Jó lesz, édes? —

Éreztem, hogy vigasztalni akar, biztatni akar. És ettől egyszerre valósággá nehezült a szomorúságom és én megadtam magam.

— Jöjjön hát, Dénes. Lusta felkelni a diványról? . . . No várjon ebéd után odafent nálam, különb karoszéket mutatok magának. —

Aztán ebédeltünk. Marianne mellettem ült, úgyhogy csak a többieket láttam, épen mint reggel. Hideg fény siklott az asszony ősz hajáról az angol miss sárga frizurájára és a kislány vállrahulló barna fürtreire. De most nem úsztak tarka párában előttem, mint a villák az ezüst ködben. Valóságos, eleven, ismeretlen emberek voltak. Társalogtunk és ők sokat beszéltek angolul. És mindezt most csudálatosan természetesnek találtam. Nem izgatott és nem tett türelmetlenné.

— Hogy ismerkedtek meg maguk tulajdonképen a lányommal? — Kérdezte az asszony. — Mesélje el. Az ilyen első találkozás rendesen nagyon mulatságos.

Később gyakran gondolkodtam rajta, hogy milyen különös volt, hogy most nem bántott ez a kérdés. Mosolyogtam.

— Hogy ismerkedtünk meg? Egyszer vacsoraközben vihar támadt odakint. Ijedten csukták, zárták be az ablakokat, ajtókat. Én otthagytam a vacsorát, hogy megnézzem mit csinál a tó. Akkor vettem észre elő-

szőr Mariannet, mikor felállt egy másik asztal mellől és a fejébe húzta a csuklyát. Aztán vagy egy félóraig álltunk a hajóhídon a zivatarban.

Azt hiszem, már akkor ismerkedtünk meg. De egyszer később találkoztam Marianne-nal, illetve az egész társasággal az erdőben. Eltévesztették az utat és megkértek, hogy vezessem vissza. Különben akkor mindenki beszélgetett velem, csak ő nem szólt hozzám egy szót se. Mintha duzzogott volna érte, hogy rám szorult.

Nem lehetett mindent elmondani. De magamban tovább vájkáltam az emlékek után, furcsa, meghatott ragaszkodással. Mintha nem is a nyáron történt volna mindez, hanem sokkal régebben.

Lassan mentünk föl a lépcsőn.

Alig vártuk, hogy fölkelhessünk az ebéd-től és mégis nagyon lassan mentünk fel a lépcsőn.

— Örülsz a szobámnak? Kérdezte halkán, bizonytalanul Marianne és megérintette a kezemet.

Nem feleltem.

Mikor beléptünk, Marianne lassan, gondosan betette az ajtót. Aztán hirtelen megfordult és ott az ajtó mellett állva megöleltük egymást. Szorosan, szenvedélyesen, sokáig. Az ajkunk már elfáradt és egymás vállába fúrtuk a fejünket. De nem eresztettük el egymást. Eszembe jutott a szoba, eszembe jutott az öccse, aki elment. Homlokom érezte blúza fodrait és gondolkodtam. És éreztem mozdulatlan homlokát a vállamon, hogy ő is gondolkodik.

Már nagyon sokáig, nagyon mozdulatlanul öleltünk,

de nem eresztettük el egymást. Halasztani akartuk, hogy szembe kelljen nézni, beszélni kelljen.

Mély lélegzettel szívtam magamba Marianne csodálatos illatát. Kábítani akartam magam. De egyszerre a kislány hajának illatát éreztem, mely megcsapott, mikor föléhajolva kihúztam hajából a szallagot . . . és lelankadt a karom.

— No gyere, fiam. Ülj be ebbe a karosszékre. Most vagy nálam. Ez az én országom. Odalent én csak vendég vagyok. Gyere.

Kézenfogva vezetett, mintha csakugyan vezetne valami ismeretlen helyen. Furcsa, tarka kis padlás-szoba volt. Inkább valami fiú kamrájára emlékeztetett. Botok, szerszámok, kitömött madarak és mindenféle gyűjtemények és csupa fénykép a falon. Semmi sem volt dísznek ott. Csupa emlék volt, csupa történet. Csupa jele szokásoknak, darabjai messzire ágazó ismeretlen életeknek, melyek betolongtak ebbe a kis szobába.

Marianne mutogatni kezdte a tarka holmit. Fáradtan néztem. És ahogy furcsa áhítattal, meghitten fogta azokat az idegen tárgyakat, a porcellánok jutottak eszembe. Megint az a hűvös érzésem volt a mellemben. Láttam a fejében, a lelke fenekén azt az idegen-szerű tarka népet. És ezek a tárgyak is elevenek lettek. Körülfogták, beléjevegyültek: csupa ismeretlen dolgok. Marianne mintha megváltozott volna általuk.

— Hagyd abba, Marianne. Gyere, ülj ide mellém.

Marianne leverten jött oda. — Unod, Dénes? Vagy fáradt vagy?

Megfogtam a kezét és megcsókoltam és sokáig hallgattunk. Marianne harapta az ajkát és hunyorga-

tott a szemével. Régóta akart már valamit mondani. Nagyon nehezen jött ki belőle minden és látszott rajta a munka, mellyel kiásta magából.

— Rosszkedvű vagy, Dénes — mondta végre az erőltetéstől fátyolos hangon. — Mondd meg mi bajod? Nem jól érezted magad lent az embereim közt? Nem tetszettek?

— Nem, nem az, hogy nem tetszettek — szakadt ki belőlem. — Tudod, hogy vágytam utánuk és minden után, ami hozzád tartozik, és tetszettek is. De . . .

— De?

— Ők idegenek, ismeretlenek, és nekik mégis több közük van hozzád, mint nekem.

Marianne szemöldöke közé éles, kemény ránc gyűrődött.

— Azt érzed — mondta halkán, szinte óvatosan, — hogy több közük van hozzám, mint neked?

— Ne érts félre Marianne! Talán csak sok volt egyszerre . . . Visszaszorított . . .

És beszéltem és elmondtam mindent úgy, ahogy történt. Marianne hallgatta mint a szobor.

— És ez mégis mind a te multad — mondtam — és a te életed, mely körül fog és beléd tolakszik.

— Miért tolakszik? — mondta Marianne, a földre nézve különös daccal.

— Marianne, ne bántsuk egymást! Hiszen ez mind el fog múlni. Csak képzelődés. Hozzájuk kell szoknom. Majd.

Símogattam a kezét.

Sokáig hallgattunk lehorgasztott fejjel, ráncolt homlokkal. Marianne hirtelen kihúzta kezét a kezemből és felállt.

— Miért mondtad délelőtt a barátnőmnek, hogy „hiába“ ?

Nem feleltem.

— Hiába van nagy lehetőség minden találkozásban?

— A mult csak mult marad. — Mondtam félve, szinte akaratom ellenére. — Hozzáférhetetlen, idegen, a másé.

Marianne kinézett az ablakon. Hunyorított szemmel, mereven, keményen, mintha ellenséggel nézne farkaszemet. Sokáig nem felelt. Jó idő múlva fordult csak meg.

— Hát ez így van — mondta szárazon.

Felálltam és Marianne vállára tettem a kezem.

— Marianne szeretsz ?

Marianne szeme nedves lett. És bennem fájdalmas, szomorú szeretet ömlött el. Magamhoz öleltem csendesen és megsímogattam a haját.

— Látod én szeretlek. Ez van. A többi mindegy.

Lassú, szomorú mozdulattal lefejtette a kezeimet.

— Gyere, Dénes. Ülünk ki az erkélyemre. Nézd meg, milyen szép világot látni onnan.

Kiültünk az erkélyre. Alkonyodott és messziről jövő, vándor köd kúszott hosszú, sárga sávokban végig a hegyeken. Elmosta a hegyek lábát és a kerti fák ritkuló koronái belefonódtak, mintha ugyanegy anyag volnának és messziről jöttek volna ők is és majd elvándorolnának ők is.

Némán ültünk egymás mellett. Nehéz őszi vággyal néztem a titokzatos éjbe távolodó ködvilágot. És lassanként alakokat láttam benne. Embereket, akik mind Máriannehoz hasonlítottak. Az anyját, apját, hugát, mind a képeket és száz más olyanokét, mint az a sápadt fiú, aki elment. Hozzáférhetetlen, idegen lények voltak. És ott láttam a porcellánok megleve-

dett tarka népét. Egész nagy, idegen ködországot. És közöttük láttam Mariannet, szomorúan felém fordított arccal, de gögös, idegen, titokzatos alakban. És az egész kép alkonyodott és távolodott a köddel.

— Te, Marianne — mondtam tréfás hangon. — Ismered a szép Meluzina meséjét?

— Igen.

— Majdnem azt akartuk eljátszani . . . Ugye? . . . A tündér eljön hozzám az idegen emberföldre és szeret. De mikor meglesem, hogy kicsoda, eltűnik és visszatér a birodalmába.

Azért mondtam, hogy Marianne is nevéssen. De ő sápadtan bámult ki a ködbe. Ha nevetett volna, talán eltűnt volna az egész varázs. Nevettünk volna és aztán megöleltük volna egymást. És ha nyár lett volna, nevetett volna; és ha tavasz lett volna, nevetett volna. De ősz volt és messziről jövő vándor ködök úsztak fölfelé a hegyen.

— Késő van. Vissza kell mennem a városba.

— Mikor jössz? — Kérdezte Marianne bizonytalanul.

— Nem tudom. . . . Majd írd meg.

Az anyja kedvesen búcsúzott el tőlem.

— Mért siet olyan nagyon? Még maradhatna. Remélem feljön még a héten.

Mikor kiléptem az ajtón, hirtelen megjelent a kis Biri és utánam nevetett. Ő is megbékült.

A kanyarodónál még visszaneéztem. Marianne szobájában fent lámpa égett és ködbeszűrődő nagy aranytányér fogott körül egy fekete alakot, mely az ablakban állt.

Nem írt. És én nem mentem többé vissza.

AZ ÉN OROSZ BARÁTNŐIM

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MIŐNTARASZSÓRÓRÉS

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

K É S Ő

Marfa Kuzmics volt életem legjobb és legérzőbb barátnője. De vele nem beszéltem soha.

Berlinben voltam akkor és egészen egyedül. Meztelen-egyedül, mert multamat is megtagadtam akkor, belém-tolakodott idegenként és nem nézhettem saját arcomba sem rokonul. Berlin fenyegető, barna kőhullámai között hányódván, a siető emberek biztos irányú útját feszes szálaknak láttam valakitől valakihez húzva. Úgy jártam, mint egy óriás háló felett és féltem, hogy keresztül hullok rajta: én árva eltévedt hal. Új élet kezdődött akkor bennem és nem volt aki valósággá lássa. Nemsokára egészen elfelejtettem hangom csengését.

Charlottenburgból jártam be minden reggel az egyetemre. A Stadtbahn harmadik osztálya mindig ugyanazokkal a típusokkal telt meg, úgy hogy nemsokára mint valami faliszőnyeg megszokott figurái vettek körül és nem éreztem őket sem elevennek.

Január 11-ikén este visszaküldtem egy levelet felbonthatlanul. Egész éjjel dolgoztam és mire kiégett a lámpám, összetéptem a kéziratot. De összetépve eltettem. Aztán reggelig sírtam. Mikor lementem a ködös utcára azt éreztem, hogy láthatatlan vagyok, mert senki szemében se láttam, hogy lát.

Akkor január 12-én a vonatban egy vézna széles-szájú tatárlány ült le szembe velem. Nem vettem mindjárt észre, mert az ablakra bámultam. Az ablakra bámultam, de az párás volt és karom nem mozdult, hogy nyílást töröljön rajta. Nem éreztem, hogy valamin változtathatnék. Ha így van, hát így van. És egyszer csak egy fekete muff simított végig az üvegen, csillogó, vizes világot nyitva előttem. Meglepetve fordítottam utána a fejem. A tatárlány törölte le az ablakot — *nekem*. Erre a helyre neki nem lehetett szüksége, hogy kilásson. Ijedten néztem két nagy fekete szemébe. Két egész egyszerű, szomorú-komoly szembe, mely pislogás nélkül, a régi barátok anyás iróniájával feküdt szememen csendesen. Csak ennyit akart és ez el volt intézve. Ijedten láttam, hogy a szövött szőnyeg figurái közül hogy lép ki — egy ember.

Láttam, hogy lát. Tudja, hogy visszaküldtem tegnap a levelet, hogy széttéptem a kéziratot és hogy sirtam. Mindent tud. Ijedtségem bágyadt szégyenkezéssé enyhült és a Lehrterbahnhof néztük egymást mozdulatlanul. Ott kiszállt. Az ablakot megint befutotta a pára.

Aznap délután hazaérve, kíváncsian tekintetem körül a szobámban. Izgatottan rendezkedtem benne és nézegettem, hogy megszokjam. Aztán elolvastam tegnapi kéziratomat és összeragasztottam. Este pedig meglátogattam gazdáimat. Sohse voltam még bent náluk és nagyon megörültek. Nem gondoltam, hogy olyan kedves és mulatságos emberek.

Másnap reggel is együtt utaztam Marfával és azután is majd minden nap. Kilenc órakor találkoztunk a pályaudvaron és ha csak lehetett szembe ültünk. Néztük egymást: kokettéria és titkolás nélkül, egye-

nesen szembe; vágy és ígéret nélkül. Úgy néztük egymást, ahogy két fáradt összetámaszkodik, vagy ahogy csendes tóra néz ki este az ember és néha úgy, ahogy anyja leánykori fényképét nézi, sohse volt emlékeket keresve. A Lehrterbahnhofnál mindig kiszállt.

Egy hét múlva a második levelet is visszaküldtem, melyről tudtam, hogy utolsó. Nem sírtam. Szinte robbanva nőtt és vastagodott új életem és benne új munkám, mert minden reggel éreztem, hogy elmondhatnám neki. Tehát valóságos volt és igaz és tovább lehetett menni. Nem rettegettem többé, hogy elfelejtem a tegnapi napot, hogy elmúlik mögülem az út, mint az álom. — Mert az ő szemei úgy néztek, mintha régóta tudnának mindent.

Egyszer elkéstem és a perronra érve, láttam, hogy elereszt egy vonatot: engem várt. Egyenesen feléje mentem és azt gondoltam, hogy most beszélni fogunk. De mikor felém fordult, épen úgy nézett rám, ahogy hangversenyen, zeneközben néz össze az ember: *Egy* muzsikát hallunk, *egy* muzsika van most szívünk legfenekén. Mit kellene, mit *lehetne* most mondani? Ott álltunk a berlini pályaudvaron, mind a ketten idegenben, kint a világban mely körülöttünk téli párák fehér szikrázásával muzsikált. *Egy* muzsikát Nem lehetett beszélni.

És mit is mondanék? Hiszen úgyis tudja. Hiszen minden azért van, mert ő tudja.

Néhány nappal azután egy kövér német lánynyal jött és akkor hallottam a hangját. A német mindenféle műveltség-szemetet fecsegett. Marfa unottan és visszautasítóan válaszolt, amit hibás, orosz németsége szinte brutálissá tett. A német sértett meglepetésén azonban

az látszott, hogy máskor nem így szokott és a kövér lány, jó asszonyöszönnel, gyanakodva kezdett engem vizsgálni: nem nekem szól-e ez?

Mikor a német kiszállt, Marfa megvető mosolylyal nézett vissza rám: „Ostoba és tolakodó idegen emberek.” — Attól fogva tudtuk, hogy szövetségesesek vagyunk és régi, meghitt barátok.

Attól fogva minden gondolatom és életerzésem úgy nőtt, hogy neki kellett felelnem vele. Ott láttam ülni szobám homályos sarkában a bőrpamlagon és egész mostani énem akkor épült alapja csak felelet volt két csendes szeme kérdéseire. És reggelenként azt gondoltam: milyen hitvány dolog is a szó, hogy ime, ő mindezt anélkül is tudja.

A negyedik héten történt, hogy még két német diák ült a szakaszban, akik Marfát fixirozták és megjegyzéseket tettek rá. Elfutott a méreg. Már feléjük fordultam, mikor ő hirtelen felállt, mellém ült és az egyik könyvet kivette a kezemből, mutatva evvel azoknak, hogy nincsen egyedül. A németek erre elhallgattak és a következő állomáson el is kotródtak. Akkor Marfa visszaült a helyére. Mind a ketten elsápadtunk egy kissé. Most beszélni fogunk — gondoltuk. Akkor előrehajoltam és szólni akartam. De elakadt a lélekzetem. Mit mondjak?! Hogy: hogyan hívnak, honnan jövök, mit csinálok? — *Hát nem tudja ő mindezt régen?*

Előlről kezdjük? Mert szavunk nem folytathatja ott ahol abbahagyta a szemünk? Ha az első nap megszólítottam volna, igen. De most . . . Nevetséges hazugság volna, hogy kérdeznünk kell egymást mint két idegennek. Késő!!

Marfa csendes szomorú mosolylyal nézett vissza meredt, könnyes szemeimbe.

Mindent értett. *Ezért* nem beszélhetek vele soha.

Lehajtottam a fejem. Valami mély szégyenérzés borított el. — Akkor megállt a vonat. Egy könnyű kezet éreztem a hajamon, aztán hallottam, hogy kiszállt. A Lehrterbahnhofnál voltunk.

Még azután tíz napig utaztunk együtt. Nyugodt bizalommal néztük egymás szemét, mint akik *már* nem beszélnek. A tizedik napon útnak volt öltözve, tulipánok voltak a kezében és nem szembe ült le, hanem mellém. Mikor a Lehrterbahnhofhoz közeledett a vonat, megszólalt csendesen :

— Én ma visszautazom Oroszországba . . . Marfa Kuzmicsnak hívnak . . . És téged?

Megmondtam. A vonat megállt.

— Isten veled — mondta és az ölembe tette a tulipánokat, mert nem tudtam a karom emelni, hogy érte nyúljak.

S Z E M É R E M

Valamelyik kora tavaszi fekete hajnalon, egy orosz diákbál után, dudorászva kullogtunk ki gyalog Charlottenburgba.

— Ki az a lány? — kérdeztem Agnatjevától. — Mindig vele vagy. Rám se néztél az éjjel.

— Neki jobban kellek mint neked — felelte Agnatjevna csendesen. — Ma érkezett. Feljött hozzánk a bálba. Zsidó. Pogromban agyonverték a családját. Nyomorult és elhagyatott és fáradt.

— Hogy hívják?

— Nem tudom. Azt hiszem, Rachelnek.

Agnatjevna visszament és karonfogta az új lányt, akit behozott a társaságunkba, mintha behúzta volna a sátorba a vihar elől. Mikor megérkeztünk a Schillerstrasseba, azt mondja Agnatjevna az új lánynak:

— Te nagyon fáradt vagy és jól kell aludnod, de az én szobámban csak egy ágy van és ezekében sincs más. Egy ágyban pedig nem lehet jól aludni kettőnek. De Béla szobájában van divány is. Menj hozzá. Ő barátunk. Magyarországi.

Két szomoru nagy szem nézett rám.

— A maga szobájában van divány is? Nem zavarom? Fáradt egykedvűség volt a hangjában: mint azoké-

ban, akiknek már annyit kellett kérni, hogy elfáradtak röstelkedni és büszkeséget mutatni.

— Dehogy zavar! Csak jöjjön. Kitűnő helye lesz. Miért ne jönne? Mi van abban? — kiabáltam izgatottan a lelkesedéstől és meghatottságtól.

Az új lány csodálkozva nézett rám hogy mért kiabálok, aztán elbúcsúzott a többiektől, oly magától értetődő egyszerűséggel, mintha csak hazamenne.

Mikor odafent az ágyat igazgattam számára, azt mondta monoton, csendes hangon:

— Nem fekszem az ágyba. A diványra fekszem.

— De nézze maga fáradt. Nekem meg mindegy. Feküdtem én már az országút árkában is.

A lány ugyanazon fáradt, monoton hangon felelte:

— Ha nem engedi, hogy a diványon háljak, vagy akármit másképp csinál a kedvemért, mint ahogy szokta, rögtön elmegyek.

Később azt mondta:

— Kérem, menjen ki két percre, amíg levetkőzőm.

Mikor visszajöttem, a diványon feküdt összekuporodva, mindenféle kabátok alatt, mint egy beteg állat a vackában. Oh, hogy szerettem volna hozzá menni és megsimogatni. De ő olyan egykedvűen, magától értetődően csinálta az egészet. Elfújtam a lámpát és magam is levetkőztem. Aztán dobogó szívvel és nyitott szemmel feküdtem az ágyban. Ime egy lány fekszik a szobámban, akit ma láttam először. Szegény, fáradt csavargó. Csak úgy feljött. Milyen szép, milyen szép is ez! Milyen emberséges, milyen tiszta! Boldog voltam!

Egyszerre csendes, párnába harapott zokogást hallottam a divány felől.

— Rachel! — mondtam. De talán nem is hallotta, mert a torkom össze volt facsarodva. Akkor fölkeltem és odamentem hozzá. A lány hirtelen felkönyökölt.

— Hagyjon. Elmegyek, — mondta és köhögött a sírástól. — Nem hagyom magát aludni. Mindenkinek terhére vagyok. Itt sírok magának és nem hagyom aludni.

A hold megcsillogtatta két finom bokáju lábát, amint felült a diványon.

— Nem fog elmenni. Feküdjön vissza. Hátha holnap én fogok magának sírni? Feküdjön vissza. Így. Takarózzon be. Majd ideülök magához. Nem kemény a párna? Zavarja a holdfény?

— Nem, nem, — szepegett a lány. — Feküdjön maga is vissza. Csendes leszek már. Nem fogom háborgatni.

— Itt maradok magánál, amíg elalszik. Jó?

Megfogtam a kezét és simogattam.

— Ne gondoljon most semmire, csak arra, hogy itt biztos és jó helyen van, ahol szeretik magát. Aludjon, Rachel.

— Maga is sir? Miért? Oh, jobb volna, ha nem volna egy jó ember sem. Jobb volna. Akkor csak gyűlölni kellene és az ember biztos volna. Nem kellene mindig rettegve várni, hogy mi sül ki. Olyan fáradt, olyan fáradt, fáradt vagyok és nem tudok aludni.

— Meglássa kedves Rachel, el fog aludni. Szépen, csendesen el fog aludni. Akarja, hogy meséljek magának? Valami szépet, jót, csendeset? Meséljek, Rachel?

— Igen.

Akkor mesélni kezdtem. Kora tavaszi holdas éjszaka

volt, mikor a távoli hegyek rügyező erdői elindulnak és suhogva elszállnak a városok fölött. Rachel összekuporodott, mint egy fáradt gyerek és a kezemre fektette a fejét.

— Oh milyen szép volt, — sóhajtott föl aztán. — Milyen jó magának . . . Ugy-e, maga még nem látott gyilkolni? . . . Oh milyen jó itt. Van jó is a világon. Csak én vagyok olyan szerencsétlen, nyomorult.

Megint sírt. De már nem elharapva, fuldokolva. Csendesen és bizalmasan sírt, azért hogy vigasztaljam. És én simogattam nehéz, puha haját és beszéltem hozzá. Beszéltem meghatottságtól és lelkesedéstől részegen, arról hogy mégis minden csodálatos.

Aztán föléje hajoltam és megcsókoltam a homlokát.

Aztán megcsókoltam az ajkát. Ruganyos, meleg, nedves ajkak voltak, és ő megsimogatta a fejemet.

Nehezen emelkedtem föl és elhallgattam.

Odakint a kert sovány, rügyes vesszői paskolták a sötétséget és a fehér függönyt befujta a szél a szobába, mint egy lobogót.

— Milyen jó itt, — súgta aztán. — Maga nem is tudja, hogy az emberek milyen alávalók. Aki tudja, annál már nem jó. Annál már nem lehet elbujni.

De én nem feleltem.

Egy idő múlva megint lehajoltam és megcsókoltam az ajkát. Erősebben és hosszabban.

A nyakamra fonta két meztelen karját és éreztem meleg melleit ingeinken keresztül.

Reszketve támaszkodtam fel. Csendes, jó, meleg mosolylyal nézett rám és kezét a vállamon hagyta.

— Mi lesz?! — gondoltam ijedten. Olyan nehezek voltak a kezei. Nehezek voltak és húztak . . . De ha

még egyszer lehajolok, nem tudok fölemelkedni . . .
De hátha nem bánja? Hátha ő is akarja? . . .

Ijedten néztem nagy szemeibe. Jóságos, anyás, meleg mosolylyal nézett vissza. Kezei a vállamon voltak és mellei szabadon, készen hullámozottak elébem.

Igen. Őt is megfogta a tűz.

Akkor levettem vállamról két kezét és megcsókoltam őket. Rachel pedig azt mondta nagyon csendesen:

— Most már menjen aludni. Mindjárt reggel lesz és maga fázik. Érzem, hogy reszket.

— Jó éjszakát, Rachel.

— Jó éjszakát, Béla.

Visszafektettem égő testemet az ágyba. Nem, nem, nem! Ha ott maradtam volna, akkor hazugság lett volna minden; egész tiszta szépsége az ő feljövésének. Pedig nem igaz. Nem *azért* hívtam. Nem *azért* ültem hozzá, nem *azért* simogattam, nem *azért* csókoltam.

Jó délelőtt volt már másnap, hogy fölébredtem. Rachel felöltözve ült az ágyam mellett és engem nézett.

— Jó reggelt — mondta mosolyogva. — Lássá már fő is a teavíz.

Nem feleltem. Fürkészsze vájtam szemeimet az arcába:

— Hát ez volt, — gondoltam. — Milyen szép.

És gondolatban mégis meg akartam fogni, amit valóságban eleresztettem. Rachel megértett. Nagy, barna szemeiben távoli szomorú izzás gyuladt ki, mint tűzjel-felelet egy messzi hegyről a másíkra.

— Milyen csodálatos — mondtam neki. Tegnap láttuk egymást először, és egy szobában háltunk és együtt sírtunk és csókolódtunk, és mégis . . .

Hogy nem fejeztem be a mondatot, Rachel megszólalt:

— Istenem ez így van nálunk. Mert nagyon sokat kell csinálni nekünk. És ha férfiak és nők együtt mindig csak egymásnak adnának dolgot, akkor mintha feleannyian volnánk csak. Nem igaz? . . . Ezt nagyon egyszerűen kell csinálni. És mért ne örülne egymásnak a férfi és a nő, ha úgylis oly nehéz és iszonyatos az élet?

Tiszta, egész szemmel nézett rám és nézése csendesen és meghatottan mindent odaadott. Elpirultunk.

Aztán ő felállt és halk remegő hangon azt mondta:

— Most beöntöm a teáját és elmegyek.

Búcsuzóul hosszan, forrón megsókölt:

— Maga kedves, kedves, jó! . . .

Azután még találkoztunk néha. Keveset beszéltünk és mindig úgy mosolyogtunk egymásra, mint akiknek valami kedves, közös titkuk van.

Egy hónap múlva én elutaztam Párisba. Őt a következő télen elvitték Szibériába.

AGLÁJA

Megint a rue Champollionbeli kis szállodáról kell írnom, mert Aglájával is ott találkoztam. Vannak ilyen helyek. Úgy állnak a világ zavaros, sűrű sodrában, mint csendes hálók és összefogják az egymásnak való embereket. Az első perctől fogva lélekcsapdában érezzük magunkat és tudjuk, hogy valami történni fog.

Csudálatos az is, hogy a mi dolgunk Aglájával eldőlt és bizonyos volt mielőtt láttuk volna egymást. Egyszer a sötét folyosón elsuhant mellettem finom silhouetteje. Azóta, ha zongoráztam lent, a kis „társalgóban“, mindig hallottam hazajönni. Hallottam lépéseit a hátam mögött, a „hall“-nak nevezett alacsony kapualjban. Sohasem jött be. Pedig a többiek mind betértek néha egy kis estéli koncertre. Még Fischer úr is, az öreg brazíliai és Diamandopulosz, a sápadt, kis görög technikus az ötödik emeletről, bár épen vizsgára készült akkor. Aglája nem jött be soha. Tüntető, hadüzenő óvakodásnak és magát különtartogató intimitásnak éreztem ezt. Megnéztem, hogy hívják és a szobája számát és belenyugodtam, hogy Aglája Tserbatov, aki a Kaukázus aljáról jött Párisba, hogy medicinát tanuljon, új fejezetet fog kezdeni az életében.

Valamelyik este, úgy tíz óra tájon, megint a zongora előtt ültem. Véletlenül épen egyedül voltam a társalgóban és gondoltam, „most kellene jönnie“. Akkor megszólalt a kapu csengője. Ő volt. Könnyű, ideges lépései a testembe lüktettek és ritmusuk az ujjaimon keresztül a billentyűkre csapódott. Hallottam, amint felfelé indul a falépcsőn. Akkor hirtelen félbehagytam taktusközépen a Schumann-szonátát és egy kaukázusi melódiába kezdtem. A lépések megálltak. Aglája hallgatódzott a lépcsőn. Aztán befejeztem a nótát. — Csend. Aglája nem mozdult. Várt. A csend kezdett forró és fojtó lenni, a szívem a torkomban vert. „Eh, gyerekesség“ — rántottam fel magam végre. — „Menj és beszélj vele.“ — Mikor a lépcsőre tettem a lábam, fent hirtelen futva menekültek a lépések. Aztán erős ajtócsapódás.

Másnap délután kopognak az ajtómon és — belép Aglája. Zavartan és dadogva köszöntöttem. De Aglája oly egyszerűen és nyugodtan nézett a szemembe és oly biztonsággal nyújtott kezét, mint valami régi ismerősnek. Gyanakodva néztem: ez az a tartózkodó lány, aki tegnap, mint a riadt madár rebbent el előlem? — Aglája Tserbatov vagyok — mondotta olyan hangosan, mintha megnyugtatóni akart volna.

Nem volt szép. Mégis mintha sötétből egyszerre világosságnak fordult volna az ember, ha az arcába nézett. Finom gyerekteste, betegesen fehér bőre, világos szőke, vékonyszálú haja és szemei, nagy, nagy kék szemei, mindene valami diadalmas tisztaságot sugároztak. Mintha átlátszó lett volna. Átlátszó ablaka valaminek, ami messze van és szomorító, mert elérhetetlen.

— Azért jöttem — kezdte kissé akadozó franciasággal, — mert tegnap este úgy elszaladtam maga elől, hogy most azt hiheti, valami gyáva és ostoba nő vagyok, vagy talán kokett vagy ilyesmi. És nem akarom, hogy ilyet gondoljon rólam.

Valami ázsiai primitivség és nyugalom volt minden hangjában, hogy mosolyogni kellett rá, mint a gyerekbeszédre és mégis zavartan és szégyenkezve kerestem mellemben igaz hangomnál igazabb hangot, melylyel felelhessek.

— Mért futott mégis el? — kérdeztem.

— Mert tegnap este még nem tudtam, hogy szabad-e nekünk találkozunk.

— Mért nem tudta?

— Nem próbáltam még ki magam. Ez nem futó ismeretség. Ilyet nem szabad elkezdni, míg nem tudjuk, hogy valódi-e, hogy igazán kell-e nekünk.

— Tudta, hogy nem csak futó ismeretség lesz?! . . .

Aglája csodálkozva, szinte szemrehányóan nézett rám, mintha valami ostobaságot mondtam volna.

— Tudtam, — felelte egyszerűen. — Maga is tudta. — Aztán a szemembe nézett, nyíltan, bizalmasan, aztán rám mosolygott kedves gyermekmosolylyal, aztán felém nyújtotta két vékony kezét . . .

Így történt. Mint valami hirtelen belátás nyugodt világossága derült ránk. Mint valami egyszerű számtani példa, úgy oldódott ez meg, olyan végtelenül egyszerű volt minden.

Aztán ölelkezve ültünk és csendes-meghatottan beszélünk, mint új szeretők, de régi testvérek. Multját mesélte. Sok orosz szörnyűséget és szomorúságot. Azt is, hogy beteg és aligha fog még sokáig élni.

De addig igazán élni akar, minden ajtaját, ablakát kitárni, hadd dűljön be rajta a világ. Mert oly szépek a dolgok és olyan jók az emberek. Olyan jók mindnyájan . . . És minden hangja, mozdulata, mintha meztelen lett volna.

— Milyen jó, hogy veled találkoztam, — mondotta. — Milyen más vagy és új nekem. Borzasztó elgondolni, hogy meghalhattam volna anélkül, hogy erről tudok. És milyen szép, hogy ezt a szerelmet nem kellett kiharcolni, építgetni, hanem készen várt bennünket, mint tárt ajtajú palota.

— Ha nagyon szükségünk van már valakire, akkor készítjük el így a házat előre. Én nagyon egyedül voltam mostanában. Te is, Aglája ?

— Nem. — felelte ő. — Nekem van egy barátom, Szergejnek hívják. Szeretjük egymást. De szükségem volt rád nekem is, mert ő egészen más, mint te. Szergej magába húzódik, mint a csiga és nem szól. Nem tud megbizonyosodni, hogy elég igaz-e az érzése és nem meri vállalni. Még a kezemet sem csókolta meg soha. Eljön hozzám és órákig is ül és hallgat és ha megsimogatom, elmegy. Pedig szeret. Milyen jó, hogy te most jöttél. Ha majd mesélem neki, mennyire szeretlek téged, akkor nemsokára szólni fog.

Bizalmas, odaadó nyíltsággal mondta ezt. Olyan egyformán tiszta volt a hangja, amilyen tiszta, nagy, kék szeme volt. Elképedve álltam fel.

— Hát ezért? Ezért jöttél te hozzám? Hogy Szergejt féltékenynyé tegyed és megszólaltasd ?

Aglája csodálkozva nézett rám.

— Igen, — mondta. — Szeretném, ha Szergej szólna. Kár volna azért a szép szerelemért. De miért bánt

ez téged? Itt vagyok nálad és látnod, érezned kell, hogy igazán szeretlek. Nem is jöttem volna különben hozzád. Mást is akarsz, mint szerelmet?

— Szergejt is, meg engem is?!

— Igen. Talán azt gondolod, hogy nagyobb volna hozzád való szerelmem, ha őt nem szeretném? Mondd meg, mit adhatnék még? Keveselsz valamit?

•Zavartan és ostobán hallgattam.

— Vagy épen csak azt akarod, hogy őt ne szeressem? Az nem szép tőled. Vadállatok vesznek el olyan ételt is, amit nem tudnak megenni. Veled egészen más vagyok, mint Szergejjel. A fül nem vesz el a szemtől semmit. Pedig egyszerre nyitva vannak.

— És te nem tudsz szerelemről, mely egyetlen és mindent kizáró?

— De tudok. Az rossz betegség. Mintha őt érzéked közül négy elromlana és csak egy maradna meg. És bűn mindent egy embernek adni, amit az egész világtól kapok. Lopás. És nem tisztességes olyan nagy felelősséget gurítani egy emberre. Óh, az béklyó és megcsonkítás. Nem szép!

Megdöbbenve néztem ezt az idegen lényt. Sugárzott róla az őszinteség és igazság. Nem tudtam felelni neki.

— Te még sohasem szerettél két nőt? Vagy olyankor az mindig hazugság volt és az egyik szerelmet elfojtottad magadban? Miért?

Hozzám lépett és a vállamra tette a kezét.

— Nézz a szemembe, — mondta. — Szeretlek. Kipróbáltam magam. Söpörjem ezt ki magamból, mint a szemetet? És te búsulni akarsz ok nélkül? Légy igaz és jó. Nézd, itt vagyok nálad. És ha hozzád jövök, téged kívánlak. És ha majd nyáron elutazol, mégsem

kell azt gondolnod, hogy úgy hagytál el valakit, mint a halat a homokon. Milyen jó lesz az neked.

Eltoltam magamtól. De csak nehezen, mesterségesen tudtam valami dacot összeszedni.

— Menj, Aglája, — mondtam. — Én nem szeretek másodmagammal.

Csodálkozó, szomorú mosolylyal csóválta fejét.

— Bizony, nem szépen gondolkodol. — Aztán kiment. Hallottam ideges, könnyű lépéseit a folyosón.

Néhány nap mulva mesélte a szállodás, hogy Aglája az ötödik emeletre költözködött és hogy nem jár ki ebédelni. Talán nincs pénze, gondoltam és felmentem hozzá. Szűk, sötét, nedves odúban ült. Paletta, ecsetek a kezében és egy olcsó, törött tükörből önarcképet festett.

— Aglája, miért jöttél ide? Mi ez? Szükséged van valamire?

Kedves, meleg mosolylyal nézett rám.

— Azért jöttél, mert azt gondoltad, hogy nincsen pénzem. Milyen jó vagy. Nagyon sok pénzem van. Nézd csak. Tegnap adtam el az orvosi könyveimet.

— A tankönyveidet? De istenem, miért? Nem kaptál hazulról pénzt?

— Kaptam, de nem nyúlhatok hozzá.

— Miért?

— Mert megírtam az apámnak, hogy abbahagyom orvosi tanulmányaimat és festeni tanulok és még nem tudom, hogy ő *erre* ad-e nekem pénzt?

— Abbahagytd az orvosi tanulmányaidat?

— Már nagyon régóta gondolom, hogy nem sok értelme van számomra egy speciális tudománynak. Én szeretem nézni a fákat, a vizeket és az embereket.

— És most hirtelen elhatározta? Mielőtt megkérdezted volna apádat és azt sem tudod, engedi-e? Miért? Mikor?

— Azon az estén, mikor elszaladtam előled. Az volt a próba. Hogy amit két évig nem mertem, megmerem-e tenni most — mert szeretlek? Ennek ugye, nincs semmi értelme.

— Aglája! És ha az apád . . .

— Nem lesz baj. És ha lesz, hát jól fog esni, hogy azért van, mert szeretlek.

— Aglája! . . .

— — — — —
Még három hónapig tartott a szerelmünk. Szép, napvilágos, fenéig átlátszó, lélekűdítő szerelem. A csendes Szergejt azóta nem is emlegette. Sőt tudtam, hogy az utolsó hónapban már feléje se nézett. Hiába volt Aglája minden ázsiai bölcsesége, ez mégis jól esett nekem, megnyugtató. Mert épen ez kellett nekem mindennél inkább. De az utolsó hetünk nagyon szomorú volt. Aglája halványodott és sokat sírt. Nem tehetek róla, de ez is jól esett. Elégtétel volt. Látod-e, gondoltam, mégsem olyan egyszerű dolog az a szerelem.

Hanem az utolsó délután, mikor az ölemben feküdt, könnytelenül, eltűnt belőlem minden kárörvendő diadalmasság és megnehezedett a szívem. Felemeltem finom, szőke fejét.

— Hát egy félóra múlva utazom, — mondtam neki. — Mit fogsz csinálni ma este, Aglája? Jó volna valami szigorú programot kieszelni. Az átsegít az első órákon.

Rám nézett. Mélységes, meztelen, véres bánat izzott nagy, kék szemében.

- Óh, hogy fáj a szívem, — mondta csendesen.
— Mit fogsz csinálni, kis Aglája?
— Elmegyek Szergejhez. Ha látni fogja, hogy szenvedek és sírok, bizonyosan magához ölel majd és megcsókol. Ugye? . . .

OSZK

UTAZÁS AZ OROSZ HATÁR FELÉ

Darja Fjodorowna Wjasemskaja grófnő diáklány volt. De nem ama rosszul fésült, sovány sápadtak közül való, akik ijedt szürke madarakként húszával bujnak össze egy kis hónapos szobában, hogy ne kelljen fűteniök és akik éjjeli szobranjékban halovány ajakkal vad szónoklatokat mondanak az agrárszociálizmus teóriájának némely árnyalatain veszedkvén, mint a kofák.

Darja Fjodorownának külön lakosztálya volt Berlin egyik legelőkelőbb penziójában. Férjét, akivel formális házasságot kötött, hogy külföldre utazhassék, utiköltséggel Párisba küldte és hírét sem hallotta azóta. Darja nem érintkezett forradalmár honfitársaival és sértően unott arcot vágott, ha az ember szociális problémákról beszélt. Darja Paquin-toiletteket hordott, francia regényeket és angol verseket olvasott. Én is Simmel művészetfilozófiai szemináriumában ismerkedtem meg vele.

Mégis: lakásának modernségét kincses tatár fegyverek és ritka szamarkandi szőnyegek színezték meg. Mégis: a kacér párisi toilettek gyenge termetén mintha bizánci talárokká merevedtek volna és ha Huysmansról beszélt is vagy Swinburneről, mintha

egy tibeti aszkéta szavai csendültek volna át monoton hangján. Semmiben sem volt hasonlatos honfitársaihoz és mégis, soha emberből olyan illata fajta-öserőknek nem áradt felém, mint az ő márványfehér hűvös-érzéki, fáradt szürkeszemű arcából, az ő furcsa, lassú mozdulataiból, melyek oly soká tartottak, hogy saját életet élve, mint misztikus táncformák leváltak a környezetükről. Nem modern szentpétervári diáklány volt Darja. Bojár nő volt, a moszkvai fejedelemség idejéből való. Órák hosszat ült mozdulatlanul arany tatár pajzsa alatt. Tamara volt ő!

— Darja Fjodorowna — mondtam neki végre — szeretem magát.

Ő pedig pilláit sem rezdítvén, felelte:

— Kellemes lehet szeretni. Kivált oly lelkién zavartalanul, mint ahogy maga engem szeretni fog holnap-tól fogva, mivel hogy holnap elutazom.

— Elutazik?! És holnap már? Óh, Darja Fjodorowna!

— Az ember jön-megy. És most legalább van itt valakim, aki nem fog elfelejteni.

Száraz tárgyilagossággal mondta, melyre nem volt mit felelni. Hát hallgattunk megint.

— Mire gondol most? — kérdeztem végül gyáva reménykedéssel.

— Spiritiszta dolgokra. Arra, hogy milyen szomorú lehet, ha egy léleknek nincs senkije a földön, akihez hazajárjon. És hogy mi emberek talán nem is tudjuk, hogy miáltal adódik lehetősége annak, hogy valakivel még találkozzunk.

Volt e különös szavakban vagy talán csak fáradt hangjában, ahogy mondta, valami nyugtalanító, amit nem értettem.

— Darja Fjodorowna, elkísérhetem? A határig csak, persze.

Akkor kis selyemtáskája után nyúlt, mely a diván sarkában feküdt. (Ideges keze lassan fúrta át magát a levegőn, mint sűrű fátylakon.) Egy cédulát vett ki belőle és átnyújtotta nekem.

— A Platzkarte-ja — mondta.

— Óh, Darja, hát tudta, hogy el fogom kísélni?

— Nem. Ilyet nem szabad tudni. Én mindig megveszem a szomszédos helyet is ha utazom.

Ott ült arany tatár pajzsa alatt és út hozzá nem vezetett. És mégis: valami rémlett ki belőle, mint halk sírás egy toronyból.

* * *

Az alexandrowoi D-vonat tele volt. Mi is hatan ültünk a szakaszban. Egy poseni német kereskedő a feleségével. Ezeken valami furcsa aggodalmas szorgosság tükröződött. Biztosan nagyon derék emberek voltak. Aztán volt ott még egy öreg orosz hölgy, gyönyörű hófehér hajú, aki igen polgári kövérsége ellenére is nagyon előkelőnek látszott. A túlsó sarokban pedig egy fiatalember ült. Rendkívül elegáns és parfümös. Holmi parkettáncos lehetett egy orfeumban.

Keveset beszéltünk. A keletporosz tájak keserű páthosza, ahol minden fűszálat dacos embermunka karmolt ki a földből, ez a természetellen természet ráfeküdt lelkünkre.

Csak a parkettáncos őrizte meg teljes vitalitását. Monoklit bigyesztett a szemére és a legszemtelenebb módon fixirozta Darját. Ő nyilván észre sem vette, mert kinézett az ablakon. Különben is lassú mozdu-

latai mintha kiemelték volna az őt környékező teret a közös térből. Mert a vasúti kocsiban is úgy ült ő, mint arany pajzsa alatt. Engem azonban rövidesen elfutott a méreg és megkérdeztem sűgva Darját, hogy tanítsam-e tisztességre a parkettáncost. Csak egy gögös tekintettel felelt, melyben világosan olvasható volt, hogy kikéri magának, hogy valaki őt védelmezze, mert ő meg tudja magát védeni, ha szükség van rá. De észrevettem, hogy az öreg orosz hölgy megfigyelte ezt a kis jelenetet és nyilván meg is értette, mert szép kék szemei különös anyai részvéttel csüggtek Darja fehér arcán, hogy — úgy éreztem — evvel a nézéssel szinte társaságunkhoz csatlakozott. De úgy látszik, a parkettáncos is észrevett valamit, mert egész leplezetlen pimasz mosoly ült arcára, úgy hogy mégis épen fel akartam ugrani, mikor belépett a kalauz.

— A jegyeket kérem, uraim, hölgyeim — dörögte a jóindulatú brandenburgi óriás.

Erre nagy mozgalom támadt. Táskákat húzgáltak elő, pénztárcákat nyitogattak. A brandenburgi köszönt és épen menni akart, mikor a parkettáncos, aki közben felállt és valamennyi zsebét izgatottan kipakolta, elkezdett kiabálni:

— Kérem, kérem, kérem! Elveszett a tárcám! Elveszett kérem!

A derék óriás hőkölt, aztán azt mondta: „Ej, no de ilyet. Biztosan kihullott a zsebéből. Hát ha elveszett, hát majd megkeressük. Azért ne essünk le a székről. Mi?” El is kezdte mindjárt hatalmas lábával végigtapogatni a padlót. A poseni házaspár szintén felugrott.

— Meg fogjuk mi azt találni, meg, meg. Hiszen itt kell lennie. Hallatlan, hogy hogy elbujik néha egy ilyen vacak. De pénzzel nem lehet tréfálni kérem. Csak rendszeresen, rendszeresen, jól keresni kérem.

És mind a ketten forró buzgalommal, négykézláb mászkáltak az ülések alá. Engem is magával ragadott a nagy izgalom és tapogatni kezdtem magam körül az ülést. Csak a fehérhajú öreg nő ült tovább is mozdulatlanul és Darja, aki úgy nézett ki az ablakon, mintha nem is hallotta volna mi történik.

Azonban a pénztárca nem került elő. A parkettáncos egyre izgatottabban kiabált: „Kérem szépen“. A jó brandenburgi azt mondta: „Ej, ej“ és a két poseni úgy vélte, hogy pénzzel nem lehet tréfálni.

Akkor a parkettáncos alázatos siránkozó hangon, melynek valami furcsa csúfokodó íze volt, így szólt: „Rendkívül sajnálom, roppantul kínos nekem az eset, de minden pénzem a tárcámban volt és roppantul sajnálom, igazán, de kénytelen vagyok a hölgyeket és urakat felkérni és a kalauz urat felkérni, hogy utitáskáikat nyissák ki.“

Alig hallotta ezt a két poseni, mikor is a becsületesség szilaj lelkesedésével vetették magukat csomagjaikra és diadalittasan oldozni kezdték azokat, a hideg csirkesültet is kirakva a bársonyülésre. Az öreg hölgy meg se mozdult. Darja azonban felállt, két kis alumínium-kulcsot vett ki a tárcájából, szó nélkül átadta a kalauznak és kiment a folyosóra. Utána mentem.

— Nem bírom ezt az utálatos lármát — mondta odakint. Aztán különös izzású nézéssel nézett a szemembe és azt kérdezte:

— Fél a kísértetektől?

— Már tegnap beszélt róluk. De én nem hiszek kísértetekben — feleltem zavartan és elfogódva hangjának sohse hallott indulatától.

— Nagyon megijedne, ha az én szellemem tanítaná meg hinni?

— Tréfál Darja Fjodorowna? Játszani akar velem? Darja szemei elfénytelenedtek.

— Szerettem volna, ha gyorsabban felelt volna, mert nekem vissza kell mennem. Nagy a léghuzat.

Arca megint gögös és hideg és fehér volt. Összefogta shawlját vállain és belépett a fülkébe.

A kalauz épen az ő ezüstveretű kis bőrtáskája fölé hajolt. A két poseni várakozón meredt az óriás hátára. A parkettáncos lábujjhegyre állt, meglepően elkomorlyodva, egész elváltozott tőle az arca. Az öreg hölgy azonban ép oly mozdulatlanul ült, mint előbb, szinte nyugtalanító volt már. A lakat csikorgott és nem akart kinyílani. Belém zilált az a gondolat, hogy az az ormóttan paraszt mocskos tenyérrel turkálni fog Darja finom holmija között.

Egyszerre csak megmozdult az öreg hölgy és hirtelen lehajolva, közvetlen az én lábam elé nyúlt, hogy hátra léptem.

— Itt van a pénztárcája — mondta hangosan, szinte gorombán.

— Mindenki odanézett. Az öreg hölgy kezében tényleg egy pénztárca volt. Japán bőrből készült finom női tárca.

— Hol volt, hol? — kiáltozták a poseniek boldogan. — Lehetetlen!

— Ej, ej — mondta a brandenburgi — hogy nem láttuk ezt?

Én is csodálkoztam.

— Az én pénztárcám? . . . — kérdezte a parkettáncos vontatva és óvatosan.

— Az én pénztárcám? — és nem nyúlt utána.

— Igenis az öné, hát kié volna — mondta az öreg hölgy ingerülten. — Hát nézze meg.

Azzal kinyitotta a tárcát. Összehajtogatott százrubeles bankók fodrozódtak ki belőle.

— Ah . . . óh . . . persze az én pénztárcám. A parkettáncos mosolygott. — Köszönöm . . . persze, persze. — Remegett a keze, mikor átvette.

— Bizony, pénzzel nem lehet tréfálni — mondták eléggülten a poseniak. Az öreg hölgy megint mozdulatlanul és némán ült a helyén. A parkettáncos pedig villámgyors mozdulattal csúsztotta zsebébe a tárcát mint egy zsebtolvaj és a dörmögő brandenburgi után kiment a fülkéből. Akkor már fékezett is a vonat. Alexandrowoban voltunk. Megfogtam Darja kis angol kezításkáját és kiszálltunk. Kábult voltam. A zsvij a fülkében, Darja különös szavai és hogy ime már a határhoz értünk és el fogunk válni örökre. És nem is készülhettem rá. Mint a holdkóros úgy jártam az emberek közt. Akkor látom, hogy Darja hirtelen megáll, azután a tömegben átfurakodva, megszólít valakit. Az az előkelő kövér öreg hölgy volt. Megcsókolják egymást. Aztán visszajön hozzám. Néhány másodpercig tartott az egész. Darja szeme könnyes volt. Sohase láttam még sírni és nem tudtam volna könnyet képzelni hideg szürke szemeibe. De úgylis minden olyan volt, mintha álmodnék és semmin se csodálkoztam.

Aztán a vasuti vendéglő egy homályos sarkában

ültünk. Talán egy óra is elmúlt. Egy szót se szóltunk. Nehéz, tompa fájásba süppedtem. Mintha már rég elvált volna, réges-régen hosszú nehéz évekkal ezelőtt és most ott ülnék egyedül valami idegen pályaudvaron és látnám Darját, Darja kisértetét mellettem ülni némán. Felriadtam.

— Darja — mondtam — hiszek már szellemekben.
— Rám nézett némán, meleg jó szemekkel.

— Darja, — mondtam mert érthetetlen félelem vágott belém — . . . Darja, szólj hozzám, hogy ne féljek a kisértetektől. Mondj valamit. Ne fakadjanak gyötrő titkok sarkam nyomán. Darja, én nem tudtam, hogy sírni is tudsz. Darja, ki volt az az öreg asszony?

— Nem tudom — felelte Darja elgondolkodva. — Hálás voltam neki azért, hogy annak az úrnak a tárcáját idejekorán megtalálta. Mert *neked*, kedves, nagyon kellemetlen lett volna, ha a kalauz meglátta volna ezt:

Avval kissé kinyitotta az angol kézitáskát, mely mellette állt a padon. Öt vastag rézcsövet láttam benne vattába pakolva.

Ekrazit bombák voltak.

Darja Fjodorowna Wjasemskaja elpirult kedves mosollyal, mint egy szégyenlős gyerek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ZITAREH KISÉRTETEI

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

LENYÉNYI MEGYÉI

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VIDÉKI NYÁRI DÉLUTÁN

Tíz évig kóboroltam és hányódtam a liguri tenger-től a Pireneusokig, a firenzei bronz Idolinótól a rue Lafitte sötét kép-bányáiba és egy berlini filozófuskongresszus utolsó napján volt, mikor visszakíváncsoztam tiszaparti kis szülővárosomba. Tudtam, hogy alig van ott már ismerősöm és azt a néhányat is nagyon kinőttem. De visszakíváncsoztam a kezdethez, hogy érzem egész megtett utamat és valósággá sűrűsödjek a mellemben. Azt akartam, hogy gyerekkori játszótársaim lássák mivé lettem, mert csak ez az egy dicsőség van, a többi nem számít. És azt akartam nekik mondani: „Ne tiszteljenek engem, ne féljenek tőlem, mert hiába, csak közetek tartozom én és csak benneteket szeretlek igazán.“ Megalázkodni akartam csendes egyszerűségbe és míg végtelen szikes földek és szürke poros füzesek úsztak el vonatom ablaka előtt, fájt a szívem a meghatottságtól.

De tervem nem sikerült. Nem volt alkalmam meghatott megalázkodásra, mert nem tiszteltek és nem féltek. Senki sem törődött velem. Olasz márványtemplomok árnya és párisi szalónok fénye nem színlett le arcomról. Már másodnap rémülve éreztem a régi

tiszaparti fövényen állva, hogyan hígul álommá, semmivé az a tíz esztendő. Az a teherdús, véres tíz esztendő. Beteges, lázas izgatottság vett erőt rajtam. Elvesztettem valóságérzésemet. Álommá lett minden. Álomban hánykolódtam.

Régi ismerőseimtől irtóztam és a kis Wagnerrel járkáltam egész nap. Ő is abba a tiszaparti kis városba való volt, de vele Zürichben ismerkedtem meg véletlenül. (Ott járt a technikai főiskolára.) Mégis valaki, akit elevennek érezhettem, mert máshol is láttam. Ő mindenkit ismert itt és magával vitt engem társaságokba. Mentem vele mindenhova. Mintha még kerestem volna valamit.

Harmad- vagy negyednap délután a városi park tennispályáján ültünk. Fülledt melegben lepörkölt ákácok lombja pergett a homokos pályára. A szomszéd kukoricás éles levelei csörögtek az estre kelő szellőben. Felettünk gólyák úsztak . . . és angol dresszek és angol szavak! . . . Milyen kínzóan árvák, eltévedtek voltak itten!

— Ki az a lány? — kérdeztem a velünk szemben álló játékost nézve.

— Ács Juliska — felelte a kis Wagner. — Egy tizennégyesztendős fruska.

— Tizennégyesztendős csak! Lehetetlen! Nem igaz!

— De bizonyosan tudom. Különben nem is látszik többnek. Mért csodálkozik annyira?

— Lehetetlen! Szörnyű!

— Nem értem, — nézett rám kissé meghökkenve Wagner. — Mért izgatja az magát? Negyedik felsőbe jár. Egész közönséges lány. Szép nyulánk termete van, az igaz, de különben inkább fejletlennek mon-

danám. Egész gyerek még. Hanem pompásan játszik. Nézze csak. Legjobb játékosunk.

— El fogja eresztetni ezt a lapdát.

— Ezt! Ugyan kérem! Nem ismeri . . . No! . . . és csakugyan. Ez még nem történt meg Juliskával.

— El fogja veszteni ezt a gamet.

A kis Wagner csudálkozva pillantott megint rám. Lehet, hogy valami káröröm és kegyetlenség volt a hangomban. — Lehetetlen — mondta, — ezzel a partnerrel! Hiszen csudálkozom, hogy kiállt vele.

— Már el is vesztette.

— Nem értem. Nem értem — mormogta Wagner. — Olyan, mintha valami baja volna. Ide néz. Talán csak nem maga hozza zavarba, mert olyan erősen figyel? Azt még kevésbé érteném. Hiszen ez mindenkire fütyül.

— Nem fogja befejezni a játékot.

— Nézze . . . csakugyan! Földhöz vágta a raketet. Kimegy a pályáról. Dühös. Vajjon mért? Magam is kíváncsi lettem. De ez a vadóc most haza szalad. Ma már nem beszélhetünk vele.

— Nem megy haza. Vissza fog jönni. Ide fog ülni a szomszéd padra.

— Hallatlan! Már jön is. De honnan tudja? . . . Mi ez? — A kis Wagner egész megzavarodott. — Hívjam ide? — kérdezte.

— Ne hívja ide. Sőt kérem, maga se szóljon hozzá. Maradjon velem.

A karcsú fekete lány durcásan felvetett ajkakkal és mereven félrefordított fejjel ment el előttünk. A szomszéd padnál megállt.

— Wagner, nem látta a táskámat? — Kurtán, kis-

lányos ellenségességgel mondta ezt anélkül, hogy visszafordult volna.

Megfogtam Wagner kezét, hogy ne feleljen. A lány úgy tett, mintha keresne valamit, aztán leült. Csudálatos ívű, óriási szemöldökei összeértek. Vastag, piros ajkait összeharapta és mereven, haragosan nézett maga elé.

Akkor felálltam és azt mondtam :

— Gyerünk. Nincs itt mit nézni. Sok a szúnyog. Wagner zavartan, engedelmesen felállt és kimentünk a pályáról.

A rózsaligetben megálltam.

— Várjunk — mondtam a kis Wagnernek, aki elgondolkozva, némán bandukolt mellettem. — Találkozni akarok még azzal a lánnyal.

— De ők nem erre szoktak hazatérni, hanem azon a másik úton. Oda kell mennünk.

— Azért jöttem ide. Azt akarom, hogy erre jöjjön.

Wagner nyugtalanul nézett rám. — Kérem — mondta — magyarázza meg nekem ezt. Most már elhiszem, hogy csakugyan erre fog jönni. Érthetetlen. Tud maga hipnotizálni? Ez a gyerek most látta magát először. Nem mondom, ha valami romantikus hiszterika volna, de . . .

— De egészséges és szinte kegyetlenül józan. Sokat sportol és nem szereti a fiúkat. Például nem szeret táncolni. Utál minden érzelgést és csúfolódik a szerelmen és szerelmeseken. Általában csípős és szókimondó.

— Hát maga ismeri?

— Ismerem.

— Honnan ismeri? Hiszen a nevét sem tudta. Nem értem.

— Ezzel az Ács Juliskával még nem találkoztam. De nem Ács Juliskáról van szó.

— Nem értem.

— Ismeri Zitareht?

— Zitareht? Óh, hogyan ismerném.

— Ismeri Zitareht? — kérdeztem Wagnertől. — Nem szakasztott mása neki ez az Ács Juliska?

— Csakugyan, emlékeztet rá. A szemöldökei, a szája, a nézése. A mozdulataiban is van valami. Csakugyan. Érdekes, hogy eddig nem vettem észre. De igazán nem szembeszökő a hasonlóság. Zitareh sokkal szebb.

— Nem hogy hasonlít hozzá, hanem *ugyanaz!* Ez a gyerek Zitareh kísértete!

— Nem. Igazán nem.

— Nem külsőségek teszik. És maga nem ismeri a titkos jeleket. Mert itt nem csak hasonlóságról van szó. Itt *ugyanaz a valami* dobban elém több helyen, több alakban. Zitareh talán csak véletlenül volt az első, akivel találkoztam és azért kellett őt szeretnem. De többen vannak. Idegen pályaudvarok tolongásában néha elmennek előttem. Mit néz olyan ijedten rám, mintha bolond volnék? Csak arról van szó, hogy találkozom néha asszonyokkal, akik Zitarehhez hasonlítanak, oly ijesztő valósággal, hogy amint meglátom, tudom előre minden mozdulatukat, tudom, milyen lesz a hangjuk, ha megszólalnak, tudom, hogyan fog mosolyra görbülni a szájuk. És sohasem tévedtem még! Hiszen ismerem Zitareht. Ismerem őket. Ugyanazok a jelek ugyebár, csak ugyanazt jelenthetik: egy és ugyanazt a lelket. Úgy hasonlítanak egymáshoz, mint ugyanegy szó különböző kéz-

írással írva. Egy értelmet jelentenek. Ha ezer szó is, ha ezer asszony is, csak egyetlenegy rejtett hatalmas, misztikus életértelem fellobbanásai, mely az én fátumom. Azért rémített meg úgy, hogy egy gyerek-lányban láttam meg máma az én asszonyfátumomat. Valami perverz, lehetetlen van ebben. És ha egyszer egy öreg asszony redői között fogom felfedezni, vagy egy halotti szemfedő alatt? Iszonyatos! Mert hiába van különböző nevük és koruk és lakásuk ezeknek az asszonyoknak, mert *egy* valami van itt mindnyájukban vagy mindnyájuk mögött — és az nekem szól.

Wagner lesütött fejjel hallgatott és vékony sétatálcájával szurkálta a száraz göröngyöket.

— Ez nagyon különös — mondta óvatosan. — De el bírom képzelni. A fizikus is, ha azonos jelenségeket tapasztal, közös okra kell visszavezetnie. De hogy van *az ő velük*? Ha erre a kis Juliskára gondolok, szinte azt kell gondolnom, hogy *ők* is magára ismernek.

— Annak a magnetikus láncnak, mely az én életemet hozzájuk köti, két vége van.

— Csakhogy bocsásson meg, én úgy hallottam, hogy Zitareh önt nem szerette viszont. Vagyis, hogy az ön szavával éljek, nem érezte azt a láncot és így a többi sem . . .

— Hahaha. Úgy hallotta, hogy Zitareh nem szeretett viszont? Igazán? Én is úgy hallottam. Öt évig hallottam. Öt évig zúgott a fülemben minden nap: nem szeret. Hogy is szeretett volna egy tizennyolc éves tacskót. Hiszen megvetette, kinevette a szerelmet. És egy szegény özvegy tanítónő fiát. Nem! Mennyi

furcsa nevetlenségem volt és egy fejjel kisebb voltam nála: Ugye, ennek nem szabadott megtörténnie. Nem és százszor nem! Izgatott lett és dühöngött, ha csak a nevemet hallotta. Ilyen szégyent és nevetséget. Nem, nem, azért sem! Öt évig! Mint egy balta zuhant ez be az én gyerekéletembe. Élhetnék most már száz esztendeig és lehetnék Don Juannál diadalmasabb és Antinousznál boldogabb, soha, soha ezt a megaláztatást, ezt a megnyomorodást ki nem fogom heverni. Mert én is úgy hallottam, hogy — nem szeret viszont. De soha az ő szájából egyenes nemet nem hallottam. — „Ne gyerekeskedjen — mondta. — Egy fél év múlva úgymint el fogja felejtetni.“ Ilyeneket felelt csak. És tudom, hogy senki, az édes anyám se törődött annyit a dolgaimmal, mint ő.

— Igen, ez nekem is föltűnt. Még évek múlva is mindig érdeklődött. Gúnyolódott. De mindent tudni akart.

— És elmentem ebből a városból és nem tudtam bizonyosat tudni. Elmentem egy feleletlen kérdéssel, mint egy nyitott vérző sebbel. Sok idő elmúlt. Sok idegen csókkal próbáltam betapasztani. Zitareh férjhez ment. Mehet! Mehet, még ahányszor akar. Most már tudom. Most már fogom. A kezemben van és jaj nekünk, ha megint találkozunk!

— Mit tud? Mért gondolja, hogy . . .

— Mért? . . . Egy toscanai országúton gyalogoltam egyszer. Mellettem egy ökrös szekér haladt. Egy toscanai parasztlány ült rajta. Zitareh! Ő volt maga Zitareh. Akkor láttam először hosszabb ideig, mert akkor mertem először nyugodtan az arcába nézni. És visszanézett a szemembe. Ijedve sejtettem: hát Zitareh visszanézhet? Mert én azt vártam, hogy fity-

máló göggel fog elfordulni, mint a másik. És mikor a szekér befordult előlem a mezőre, kedvesen és melegen mosolygott rám . . . Zitareh! Öt évig nem kaptam tőle ilyen mosolyt. Már ez gondolkodóba ejtett. Másodszor Párisban láttam. Az Opera lépcsőin jött le fehér selyem cipőben. Rögtön megismertem. Elébe álltam. És akkor komoly és forró sóvárgással nézett a szemembe. *Zitareh elárulta magát.* Akkor már tudtam, hogy ezek, hogy *ők* szeretnek engem. Harmadszor egy berlini szalónban találkoztam vele. Azt mondták, egy professzor felesége. Nem léptem mindjárt elébe. Tudtam már mindent és a kezemben volt. Egy elegáns és csinos úr szólította meg és Zitareh mosolyogva üdvözölte. Erre odaléptem. „Bocsásson meg asszonyom, csak néhány szóra.“ Zitareh sápadtan és rémülten és gyáván nézett szemembe és követett.

— Csak meg akartam szabadítani ettől az embertől, mert tudom, hogy nagyon röstelli ennek az embernek a társaságát.

— De uram . . . Kicsoda Ön? . . . Majd összeesett a rémülettől.

És én akkor megmondtam neki, hogy nagyon jól ismerem és azt is, hogy mért.

— Nem hiszi? — kérdeztem. — Nézze, én most vagyok először ebben a társaságban. Megmondjam, hogy maga kit szeret és kit utál ezek közül az emberek közül? — És megmondtam. Az asszony reszketve könyörgött: „Mit akar tőlem? Nekem férjem van, gyereke van. Ne bántson.“

Hiszen én nem is akartam semmit. Csak tudni, hogy szeret. Csak felszívni minden agysejtembe, minden

idegembe azt a tudást, hogy *ők* szeretnek. *Zitareh szeret* és a hatalmában van. És kínozni akartam. Elégtételt akartam. Azóta van hatalmam rajtuk. Nem vagyok Don Juan és nem tudok hipnotizálni. Csak *ezeneken* van hatalmam, mert tudom, hogy szeretnek és mert bosszút akarok állni. És ha most *Zitareh*vel találkozom . . .

— Ott jön Ács Juliska. Erre jön . . .

A hőségtől szétmállott rózsák szíromhava lepte be a szikkadt földet. Szúnyogfelhők hintáztak az utak fölött. Ács Juliska karcsú alakja mögött rézvörös porba süppedve, fulladt meg az óriás napkorong. Alföldi naphalál.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ZITAREH HALÁLA

Kis Wagner, kedves, jó, kis Wagner, mért mondok én el magának mindent? Ki maga? Nem „barátom“ misztikus életszövetségben, sem harcomban nem fegyvertársam. Csendes, szerényen szomorú emberke, aki mindig jelen van, ha félek egyedül lenni és még jobban félek attól, hogy magányom barátaim magányába ütközzék és kondulva megszólaljon, mint a vészharang. Nekik nem mondom el ezeket a történeteket, mert ők felelnek. Ítélnek avagy uszítva biztatnak. És féltem őket, nehogy nagy szívüket fájdalom gyötörje. De magát, kis Wagner, nem sajnálom. Magától nem félek, mert nem felel. Kis kerek szőke fejét lehajtja és néma megadással virraszt velem hajnalig. „Hej-haj“ — mondja néha. Aztán kezembe adja a kalapomat, hazakísér a kapuig és csenget a házmesternek. Kedves, kis Wagner . . .

Zitarehről beszéltem magának egyszer. Zitarehről és kísérteteiről, ugyanazt a szempárt és száját hordó Zitaréhről, akik riasztva villannak elélem minden utamban . . . Maga látta mostanában Zitareht? Az elsőt gondolom. Igaz, hogy virul és vidul és hízik — mióta férjhez ment? Csodálatos! Nekem akkor halálhírért hozták. Igen, kis Wagner. Nem szimboli-

kusan értem. A páholynyitogatónő mesélte, hogy katasztrófa történt: öngyilkos lett. Negyednap láttam is az anyját, sűrű gyászban, görnyedő vállal. Azt se higgye, kis Wagner, hogy álmodtam, vagy látomásom volt. Ide hallgasson.

Akkor Berlinben voltam. Előle szöktem oda agyongyötörtén, végső lázadással. Nem leveleztünk. De barátom, Laci — ismeri? — Zitareh unokatestvére, akivel találkoztam odakint, békített és közvetített. Akkor és így lett barátom. Neki sirtam el mindent. Belesírtam magam, mint egy telefonba. Soha embernek még nem szórtam magam úgy az ölébe, mint Lacinak. De ő érezte, hogy nem neki szól és ez sértette. (Ebből külön tragédia lett. Majd egyszer ezt is elmondom.) Mégis valami száraz, szinte ellenséges pedantériával, valami szemrehányó szolgálatkészséggel, mindent eljuttatott Zitarehhoz és feleleteit hozzám.

De nekem nem volt szükségem ezekre a feleletekre. Minden levél tartalmát, legfinomabb nuanceait tudtam előre. Kérdezze meg egyszer Lacit, ha nem hiszi. Ő is el volt képedve. Tudtam pedig Zitareh minden indulata hullámozását a levelek érkezése előtt azért, mert leolvastam az arcáról. Zitareh kísértetének az arcáról, akivel mindjárt az első héten találkoztam a Fasanenstrassebeli zeneakadémián.

Egy orgonakoncert-sorozatot adtak ott. Becker mutatta be tanítványoknak és néhány vendégnek a Bach előtti orgonakompozíciókat és aztán Bach minden preludiumát, choralját, fugáját. Tizenkét hangversenyen hetenkint egyszer. Szóval három hónapig minden hétfő délelőtt találkoztam Zitarehvel. Igen, kis Wagner. Egy berlini Zitarehvel, aki minden hétfő délelőtt tíz órakor meg-

jelent ott a tanári páholyban anyja kíséretében (nyilván valamelyik professzor lánya volt) és ugyanazzal az izzó, megváltásért ordító dölyffel nézett körül, ugyanúgy borzongott meg az első hangra, ugyanúgy ráncolta óriás szemöldökeit és rágta be ajkát, mikor tornyosult a zene, mintha egy rázúduló hadat fogadna forró elszántsággal; mint ahogy ő, mint ahogy *ők* szokták. Mikor megláttam, idegsokkot kaptam a réműlettől. Rám nézett hideg kíváncsisággal. Hiszen „meghívott“ közönség volt együtt, mindenki „valaki“ és aki ilyen helyen ott van, az mind egy szektába tartozik. Ezért az emberek intimebb, leplezetlenebb kíváncsisággal nézik egymást. De az ő szeme fennakadt, rámismert, aztán haragosan villant (óh, hogy ismertem ezt!), de fennakadt és percekig tartott, míg tekintete kitepte magát szememből. Fitymáló daccal fordított hátat. De az orgona, az nem eresztette el. Az orgona *mindkettőnkhez* szólt, kettőnkhez együtt. Az orgona nem vette tudomásul ezt az elfordulást. Kettőnkre borította összeölelő misztikus palástját. Tudtam, hogy ő is érzi ezt és tehetetlen haraggal védekezik.

Következő hétfőn a dobogóra szögezett szemmel, görcsösen, erőszakosan elfordított fejjel lépett már be a páholyba. Merev ügyetlenséggel féloldalt ült le. Így maradt végig és egyszer sem nézett le a földszintre. De minden mozdulata tőlem való elfordulás volt és tehetetlenül érezte, hogy összébb van kötve velem, mint először.

Akkoriban minden este fent voltam Lacinál. De tudtam, hogy Zitareh nevemet sem említi leveleiben.

A harmadik héten került sorra az első Bach-choral.

„Ach was soll ich armer Sünder machen.“ Óh, hogy daloltam az orgonában. Láttam, hogy megremeg. *Ennek* a szövetségeseznek nem tud ellentállni. És akkor megdördült a „Vom Himmel kam der Engel Schar.“ Lassan, szomorú-komoly, tágult szemekkel fordult felém. (Milyen pontosan tudta, hol ülök!) Fájdalmas, okos szigorúsággal nézett rám hosszan. És éreztem, hogy szemem kapui szétfeszülnek, úgy dül ki rajtuk elkínzott mivoltom. Ime, itt vagyok — mondták szemeim, — nézz meg! Mi van rajtam rossz, haragudni vagy megvetni való? Mért kínzol? . . . És fájdalmas, okos szigorúsággal feleltek a szemei: „Gyermek. Tudod-e, hogy emberhez nyúlsz? Élő, eltörhető, megölhető emberhez? Nem rémülne-e fel lelkiismereted, ha kezedbe tenném a kezem? Nem jobban vigyázok-e rád, ha őrizlek a büntől és elfordulok tőled — gyermek? . . .“

Felrohantam Lacihoz. „Zitareh írt — mondom. — Rólam írt.“

— Igen — felelte csudálkozva Laci.

— Megbízhatatlan gyermek vagyok, ugye, akit nem szabad komolyan venni. Könnyű szívű és lelkiismeretlen, mi? Ő pedig bölcs és számító, ugye?

— Nem egészen így — felelte Laci szárazon. — Igazságtalan vagy hozzá és most rossz is. Nézd.

Óh, hogy kértem bocsánatot szemeitől rákövetkező héten. Egy megbocsájtott, de még fájó, mindig fájó szomorúság izzott bennök. Attól fogva, vagy négy-öt hétig, mindig egyformán így nézett rám. Valami szomorú, búcsúzó bizalmassággal. Mintha újra találkozott, nagyon régi szerelmesek lettünk volna és visszahozhatatlan, elmúlt csodát siratnánk.

De én lázadoztam. Nem, nem múlhatott el semmi, mert semmi sem volt. Magam sem voltam. Most születek, most szakad rám az élet, fiatal vagyok és mindenhez jussom van! Jött a preludiumok első hétfője és következtek a fugák. Erőt, erőt, patakzó, mérhetetlen életet fröcsköltek arcába a hangok és megborzongott mint nyári záporban. És akkor jött a g-moll fuga hétfője. Tudtam, hogy máma győzni fogunk. Harsány napcsíkok vakítottak a protestánsos fehérre meszelt falakon és az orgonában a közelgő tavasz arzenálja csörgött. A sípokban elindult a zúgó lehelet mindent legázoló ritmusban. A világ szabályos lihegése volt ez . . . Pillái lebágyadtak, ajkai eleresztették egymást, arca kipirult, — mosolygott! Győztem!!

A ruhatárban találkoztunk és egymás mellé álltunk, várva. Azt hiszem, szégyeltünk egymás szemébe nézni. De kezeink összeérték a polcon és odatapadtak és minden elmúlt körülöttünk. Lihegett az eleven világ.

— Mit ír Zitareh? — kérdeztem akkor este halkán, szégyenlősen.

— Honnan tudod, hogy írt? — kérdezte Laci furcsán mosolyogva.

— Tudom — mondtam és én is mosolyogtam le-sütött szemmel.

— Kérdezi, hogy mint élsz, mit csinálsz? Hányadszor vagy már szerelmes és van-e már barátnőd? És hogy szeretne *velünk* (így) itt csavarogni és hogy mit szólnánk, ha kijönne *hozzánk* (így) és hogy te nem volnál-e kissé kellemetlenül meglepve?

Ez három héttel az utolsó hangverseny előtt volt. Hogy azon a három héten mi történt, nem tudom.

Nem bírok emlékezni rá. Tavasz volt és boldog voltam és bolond. Talán elárultam akkor Zitareht? Nem tudom. Az a három hét felhő a multamban. Tavaszi felhő, szagos, bódító, de átláthatatlan és gyilkos. Nem tudom, mi történt. De az utolsóelőtti hétfőn Zitareh kísértete halálsápadtan, lógó karokkal jött be a páholyba és mozdulatlan apátiával nézett maga elé. Rám egyszer sem. De el sem fordult, mint régen. Tudta, hogy ott vagyok: *számára* vagyok ott. De hiába. Úgy éreztem, hogy nézése ezt a fáradt arcot nem éri el, nem érinti már. Mintha valami áthatlan öv vette volna körül. A d-moll fuga szólamai is visszahulltak arról, mint megtört hullámok. Talán nem is hallotta. Szörnyű volt. Bénító és minden erőn fölül.

Levél nem jött. Másnap se, harmadnap se. Az egész hét mint egy időtlen élet süllyedt el és légüres harang borult rám. Az utolsó hangversenyre alig mertem elmenni. A végére érkeztem. A páholy üres volt. Felrohantam a páholynyitogatóhoz. Akkor mondta: Katasztrófa történt. Nem tetszik tudni? Már tegnapelőtt. A kisasszony öngyilkos lett.

Remegve, veritékes homlokkal álltam meg Laci előtt. Mi az? Mi történt? Nincs levél? Valami . . . baj . . . ?

Laci hidegen nézett rám. — Ahogy vesszük — mondta szárazon és egy levelet adott át nekem. — Neked van címezve — tette hozzá.

Az *első* levele volt. Elegáns, merített papiroson litografált értesítés, hogy még a héten férjhez megy.

MORITURI TE SALUTANT

A homályos kocsi vörhenyes füstfelhőiben egy századlápás fuldokolt és himbált árván egy Mannlicher hegyébe tűzve. A vagon padlóján alaktalan sötét gőzölgő masszák: a fekvő legénység. Füstölgő embertrágya egymásra hányva. Feküdtek és danoltak:

„Sárgalábú Istenit az anyádnak

Engem szeress ne az édesanyádat.“

Én is ott feküdtem és daloltam. De hanyatt fekvé csak olyankor dalol az ember, ha egészen részeg. Fekvé dalolni, az annyi, mint magát elereszteni. Az annyi mint ájult sodródás valami hatalmas árban. Olyankor nem mi daloljuk a nótát; a nóta dalol bennünket olyankor és fel van húzva az élet minden horgonya.

Ott feküdtem én is a vagon nyitott ajtajában és daloltam. És mellettem elfolytak az éjszakai vidék partjai. Kis alvó gunyhók fekete jegenyék alatt. Egy félig nyitott ajtóban parasztlány lengeti a kendőjét utánunk:

„Isten veled! Isten veled, édes!“

Sipkámat lengetem, úgy búcsúzom kiáltva az ismeretlen lánytól és fájdalomtól mámoros szívvel búcsúzom az idegen vidékektől, melyek mind mind az én el-

hagyott otthonaimmá válnak, amint eltűnnek egymás után belemúlva a sötétségbe. És a honvágytól mámorosan szeretek minden fát, minden sövényt, minden kavicsot, amely elfolyik mellettem, jobban szeretem őket mint valaha is az anyámat. Ave morituri te salutant!

Ez jutott eszembe. Épen ez a gladiátorköszöntés, melytől gimnazista koromban mindig könnybelábadt a szemem. Igen, a gimnázium jutott eszembe. Mert akkor volt ilyesmi, mint most, mikor sokan, az egész iskola kirándulásra utaztunk. És az egész úton énekeltek a vonatban. Épen mint most. Oh diákkorom: pajtások, trágár szavak, barátgyöngédség, nóta, mámoros álmok és halálsejtelem. Tizennyolcadik esztendőm kísértett s valahonnan a sötétből nyakamba öntötte ostoba és vad, furcsa álmú fájdalmait. Talán búcsúzni akart tőlem most az én tizennyolcadik esztendőm is? Ave, morituri te salutant! Eszembe jutott Zitareh. És akkor megállt a vonat.

— Hol vagyunk?

— Tudom is én!

A tiszték se tudták, hogy hova irányították a zászlóaljat. Csak úgy kiutaztunk az éjszakába. És csodálatos volt nem tudni, hogy hol van az ember.

— Kiszállhatunk?

— Igen. Legalább egy óráig itt állunk.

Kimásztam a kocsiból. A vonat messze kint állt meg az állomás előtt. Sötét, hűvös mezők zizegtek az esti szélben, a telegráfpóznák magasra nyúltak az éjszaka árjába és mintha csendesen ingottak volna, mint a nagyon hosszú fű a sötét vízfenéken. A hold épen felkelt.

Elindultam lassan, mint álmomban az állomás színes lámpái felé. És ahogy így mentem, a csikorgó kavicsos töltésen, az éjszakai vidék, *melyből semmitse láttam, ismerős* volt nekem. Titkosan, mint álmomban. Ez az én tizennyolcadik esztendőm, gondoltam. Ilyen jó íze volt akkor a pályaudvar füstszagának és Tiszaváros is ilyen laposan feküdt, mint ez itt és épen ilyen száraz akácok álltak az állomás körül. És épen ilyen kerekeskút is volt ott. De *épen ez* a kerekeskút. No és ez az öreg állomásház, csakugyan! Ott a négy görbe kémény a háztetőn, jól ismerem. No és ott az öreg portás, az a kis kövér öreg. Uramisten, hát álmodom? Majd meglátom, megismer-e. Ó, bár megismerne! Olyan jól esnék, mint egy elhagyott árva gyerekeknek.

— Hol vagyunk kérem?

— Tiszavároson.

— Úgy, tehát Tiszavároson vagyunk!!

Hiszen tudtam én. Nem is csodálkoztam, mint ahogy álmában sem csodálkozik az ember.

— Hadnagy úrnak jelentem alássan, bemehetnék egy félórára a városba . . . negyedórára . . .

— Megvesztél? Egy lépést se!

— Hadnagy úrnak jelentem alássan, én itt születtem ebben a városban, itt voltam gimnazista, itt voltam szerelmes Zitarehbe, azután elkerültem innen és azóta se láttam. Miatta volt, hogy nem jöttem ide haza egyszer se hat évig. És most itt állok az állomáson . . . átutazom . . . a harctérre . . .

— Úgy látszik részeg vagy pajtás. El ne merj innen menni, csak azt mondom neked. Telefonálj Zitarehdnek a vendéglőből, talán van telefonja.

Voltaképp csak akkor ébredtem fel: hogy *csakugyan* Tiszaváros állomásán vagyok, hogy *csakugyan* feltelefonálhatom Zitareht. Mert *van* telefonja. Van a férjének. Mert pár hónappal azután, hogy elmenekültem innen, férjhez ment. Egy gazdag emberhez ment férjhez. Hogyne volna telefonjuk, talán kettő is van.

Most féltíz mult. Most biztos még az asztal mellett ülnek, sajtot és gyümölcsöt esznek, fekete kávéval isznak és finom likőrt finom poharakból. És Zitareh is ott ül egy brokát fotelben csipkében, selyemben és én itt . . . átutazom . . . a harctérre.

„A te Zitareh-d“! . . . *Az én Zitareh-m* mondta a hadnagy. Igaza van, mert ő szeretett engem. Az a gög és az a gyűlölet hazugság volt. Csak szégyelte magát, hogy szeret engem, félbolond, éretlen kölyköt, ezért gyűlölt és kínozott engem négy esztendeig. Szavai elküldtek, szemei visszahívtak, de nagyon vigyázott, sohse árulta el magát. És mikor végre megszöktem, akkor férjhez ment. Alig egy hónapra rá, dachból. Megmérgezte az én fiatalságomat. Ó Zitareh! De most! Most semmit se sejt, most őrizetlen, nincs felkészülve védekezésre, mint akkor mindig, minden órában. Ha *most* felhívnám és beleordítanék a telefonba: Zitareh! Isten veled! Morituri te salutant . . . Ez, ez lebírná őt. Most, most minden ki fog derülni.

Beléptem a vendéglőbe. Erre a kis piszkos étteremre emlékeztem. Barna fapadok s a király olajnyomatú képe a falon, zsinóros, piros huszárdolmányban. De milyen messze volt ez az étterem. Milyen szomorúan messze a múltban, vágytalanul. Ez az étterem nem ágaskodott rám, mint az éjjeli táj a töltés mellett, tizennyolcadik esztendőm mámorával, ebben az ét-

teremben a rég elmúlt esztendők keserű szagát éreztem, mint a hullott, vizes őszi lombét . . . És a telefon el volt foglalva . . . Várom kellett ott abban az étteremben.

S akkor azt gondoltam: Mit akarsz te most Zitarehtől? Hat esztendő elmúlt, tizenhat esztendő elmúlt, nem szereted már Zitareht, mást szeretsz és boldog vagy. Mit akarsz tőle, mit akarsz kicsikarni és miért? Persze még hat év előtt is, mit nem adtál volna akkor egy ilyen romantikusan hatásos szituációért. Szívesen meghaltál volna, csak hogy így szólhass hozzá: Zitareh, ma a halál előtt állok, most felelj: szeretsz-e? Hányszor álmoddál gimnazista korodban ilyen megható regényes jelenetekről. No most itt van a hatásos szituáció. De hat esztendő elmúlt, tizenhat esztendő elmúlt, mit akarsz most Zitarehtől?

A telefon szabad lett. Belenéztem a fekete kagylóba, mintha láttam volna benne Zitareh szobáját. Láttam ülni a brokát fotelben, csipkében, selyemben gyanútlanul.

— „Sárgalábú Istenit az anyádnak

Engem szeress, ne az édesanyádat.“

Ha most felcsengetném, hallaná a telefonból a fiúkat énekelni. Furcsa lehet az ilyesmit a szobába behallani. Furcsa lesz majd a veszteséglistát is olvasni a reggeli kávé mellett . . . Istenem, ha nem is vagyok már szerelmes belé, mégis csak az ifjuságom volt és én most indulok a harctérre. Köszönteni, búcsút inteni ennyit csak lehet? Az ember csak annyit mond: „Halló, valaki, akárki, valaki aki magát egyszer nagyon szerette, most átutazik erre a zászlóaljával és üdvözli . . . talán soha többé nem látja magát“ . . . Nem, ez az utolsó mondat már fölösleges,

szentimentális, hatásvadászó. Nem, csak elegánsan, könnyedén. „Valaki aki . . . valaki szeretné mégegyszer a hangját hallani.“ Csak így. Tréfás mélabúval, így szép.

Felcsengettem.

— Halló! Ki beszél?

Összerázkódtam. Ő maga volt az. Az ő hangja. Az ő kemény, hideg, közönyös hangja, mely azóta gyakran gyötört álmaimban, mikor rajtam volt a rettenés. Hát nincs neki, nincs neki más hangja?!

— Halló! Ki beszél? — Kérdezte még egyszer türelmetlenül és idegesen, épen úgy, ahogy engem szokott volt letorkolni.

Akkor valami harag tolult fel bennem. Hát soha, sohase derüljön ki az igazság?! Hiszen nem akarok már semmit se tőle. De tudni akarom az igazságot. Ifjuságom értelmét kell, hogy visszaadja nekem.

— Itt valaki . . . valaki beszél az állomásról, aki a zászlóaljával átutazik . . . a harctérre.

— De kicsoda?

Az ajkamba haraptam. De kicsoda? Csak így? Megállj csak te! Mindjárt megtudod, hogy kicsoda. Még fájni fog neked, hogy kicsoda. Fájni, fájni, fájni, mint ahogy nekem fájt.

— Valaki, aki talán nemsokára meg fog halni . . . akarta mégegyszer a maga hangját hallani.

A hangom, mint a vér fröcskölt bele a telefonba.

— Mit jelentsen ez? — mondotta halkan, ijedten.

— Semmi különöset Zitareh asszony. Egy szegény katonával, aki nyilván nem fog többé visszajönni alkalmatlankodni, csak eldiskurálhat vagy egy percig. Ugy se hallott soha egy jó szót magától, most a

harctérre megy és elbúcsúzik. Most se akar neki egy jó szót útravalóul adni? Hiszen nem akar már magától semmit. Sok örömet és boldogságot kíván magának az élethez. Ave Zitareh, morituri te salutant. —

A hangom vad volt és forró. Felelet nem jött, de a kagylót a kezében tartotta. Odakint egy trombitajel vonított. Ezt biztosan hallotta a telefonon keresztül. Csak hadd hallja!

— Tudja most már, hogy itt ki beszél?

Nem felelt. Hallottam nehéz lélekezését.

— Tudja maga nagyon jól, hogy itt ki beszél. Most is hazudni akar neki, mint ahogy négy esztendeig hazudott? . . . Zitareh, Zitareh, szólj hozzám!

Akkor megszólal a hangja tompán, bizonytalanul:

— Miért teszi ezt?

— Mert a jussomat akarom! — ordítottam bele a telefonba — mert nem akarok úgy meghalni, hogy ifjuságom értelmét meg ne tudjam. Az ifjuságomat akarom vissza tőled, mert te elhazudtad tőlem Zitareh!

— Mért . . . a hangja megcsuklott, felmondta a szolgálatot.

— Nem hittél ugy-e a szerelmemben, de most tizenhat év múltán, most mikor talán utoljára kérdezlek, most megint azt fogod felelni, hogy csak játszom?

Hosszú csend. A szememből kicsordult a könny.

— Zitareh!!

Akkor megszólalt alig hallhatóan elfult hangon:

— Meddig áll itt a vonatjuk?

— Nem tudom.

— Húsz perc múlva a pályaudvaron vagyok.

S hallottam, amint a kagylót visszaakasztotta és felébredtem. Felébredtem, mint valami részegség-

ből, kábúlásból. Mi volt ez? Én hívtam Zitareht? Miért?!

Megint ott álltam a piszkos kis étteremben, melyben barna padok voltak s a király olajnyomatú képe a falon, zsinóros piros huszárdolmányban és éreztem az elment esztendők keserű szagát, mint a hullott, vizes őszi lombét. A hervadt esztendők szagát.

Miért, miért hívtam ide Zitareht? Mit akarok tőle?

Akkor megint felvonított a trombita: Sorakozó-ó-ó! Öt perc múlva állt a zászlóalj, kettős sorban a sinek mentén.

„Vigyázz!”

Valami generális járta végig a sorokat. Ballagva jött lassan és diskurált az őrnagyunkkal. Én a második sorban álltam egy nagy melák paraszt mögött a vonat fekete árnyékában. És szemeim az üres perronra meredtek. A generális ballagott, diskurált és mi vigyázz-ban álltunk mozdulatlanul. Akkor felvágódott az étterem ajtaja és egy elegáns, karcsu esőköpenyeges silhouette jelent meg. Zitareh!

Egy pillanatra forrón dagadt fel bennem a diadal: Most! Most fáj neki! Azután mint egy édes, nyugodt boldogság, pihent el bennem: igen, szeretett, mégis szeretett. Mert mostanáig valahol a multamban sajgott egy seb, melyet már nem hordtam és mely valahol a mélységben tovább vérzett nélkülem. De most! Most! elállt ez a tizenhat esztendő's vérzés. Most valahol messze a multamban, boldog lettem.

De *itt* egy karcsu, elegáns nőalak kilépett a perronra, riadtan körülnézett, aztán ijedt és sebes sietéssel végigment le a kútig. Nem egy gondolat, egy érzés, egy rövidszoknyás gyereklány emléke, hanem egy

valóságos eleven asszony, szürke gummi köpenyegben, aki riadt, megfeszített nézéssel fürkészte végig a hosszú sort, melynek két vége kinyúlt a pályaudvaron túl a sötétbe. Most a szomszédomat nézi! Hideg lett a mellem a félelemtől. Igen, attól való félelmemben, hogy megismer. Most, most épen reám néz!

Zavart, fáradt, fátyolos szemei lesiklanak rólam, tovább néz, tovább megy, megbotlik.

A generális ballagott, diskurált, mi vigyázz-ban álltunk.

— Beszállás! Futólépés! — vonyított a trombita.

A szakaszok elválnak. Tolongás, lökdösés. Beszorítanak, szinte beemelnek a kocsiba, a vonat már indul is. Egész lassan. Egy asszony áll az üres perronon egyedül és összetépi a zsebkendőjét.

Egész lassan megy a vonat. Még kiálthatnék. Még kiálthatnám: „Zitareh bocsáss meg! Valamikor nagyon szerettelek, de te elvertél magadtól és sok esztendő mult el azóta, sok hosszú esztendő. Én már mást szeretek és boldog vagyok. Bocsáss meg Zitareh, hogy hívtalak.“

Akartam kiáltani. De nem jött ki hang a torkomon. Vagy talán nem mertem, *ezt* se mertem?

„Sárgalábu Istenit az anyádnak

Engem szeress, ne az édesanyádat“

A nóta kigurult az éjszakába s az üres perronon egy karcsu, elegáns asszony silhouetteje mosódott bele lassan a sötétségbe.

ÖRÖKÖLT SZERELEM

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

Van-e köztetek, aki nem úgy kerítette asszonyát, hogy elmúlt asszonyokról beszélt neki? Van-e, aki ne régi szerelmek meséiben csempészte volna új szerelmét? Ám ti azt hiszitek, hogy igen ravaszok vagytok. Hogy ravasz fogással használjátok szerelmi emlékek maradt mákonyát az új asszony bódítására. Holott az a régi szerelem használ benneteket, hogy megujhódjék. Holott valóban régi szerelmek öröksége minden új szerelem és ti olyanok vagytok, mint ama vén szolgák, kiket fiatal uruknak nagyapja fogadott még fel; úgy szolgáljátok egymásból sarjadt szerelmeitek hatalmas dinasztiaját.

EGY IDEGEN BARÁTNŐ

Egyszer egy vacsorán valami idegen leány mellé ültettek. Szép volt és finom kezű. De bennem akkor egy kezdődő szerelem fészkelődött és nem fogott még elég biztos marokkal, hogy nyugodtan nézhettem volna ki belőle más asszonyok felé. Társalogni pedig nem tudok és így alig esett egy-két kínosan fölösleges szó közöttünk.

Szomszédnőmet úgylátszik bosszantotta ez. Ujra meg újra neki támadt hallgatásomnak. Éreztem, hogy lassanként feladattá leszek számára. Ettől még jobban magamba csukódtam. De a titkos harc végül valami furcsa intimitást támasztott közénk. Szomszédnőm végül fölényes pártfogó hangon azt mondja:

— A mult héten beszéltünk magáról.

— Rólam? — kérdem szórakozottan. — Miért? Hol?

— Bécsben.

Ránéztem: — Bécsben? Kivel beszélhetett maga Bécsben én rólam?

Nem tudom, miért csúszott a hangomba valami fitymáló, de a lány kiérezte. Vékony orrcimpája megrezdült és mint aki valami bántásra vág vissza, lökte ki hirtelen, halkán:

— Mártával.

Akkor letettem a kést és villát és egész arccal odafordultam felé:

— Mártával?! Hogyan jutott maga . . . Illetve mi-csoda Mártával? Ki az?

A lány vérvörös lett. Bánta a dolgot és szégyelte magát. Nem felelt. De én nagyon jól tudtam, kiről van szó. Már akkor tudtam, mikor csak Bécset említette, pedig száz ismerősöm van ott.

— Milyen Márta?! — kérdeztem újra.

A lány a tányérja fölé hajolt és súgva könyörgött:

— Kérem, forduljon előre és egyék. Ne nézzen olyan mereven rám. Mindenkinek feltűnik.

— Milyen Márta?!

— Schererné Weisse Márta — súgta a lány bűnbánóan, alázatosan.

— Hogy — (elakadt a lélegzetem) — Milyen jogon . . . Honnan ismeri Ön Scherernét?

— Bécsi unokanővérem legjobb barátnője.

— És mért beszéltek rólam?

— Ő tudakozódott.

Mint bűnbánó vallomások, jöttek a feleletek megadón, csendesesen.

— Mért tudakozódott magánál? Hiszen maga nem ismert engem? — Kérdeztem tovább konokul, ingerülten.

— Kérem nem akar ebből a sajtból venni? Kérem vegyen. Kérem! — Könyörgött nedves szemekkel.

— Maga beszélt én rólam?! Hiszen nem ismer?! Hogy mert . . .

— Az ember olyan sok mindenfélét hall.

— Maga azt mesélte, hogy ismer, csakhogya szóba

álljon magával! Mit mondott neki rólam?! — (Egészen feléje fordultam. Az ezüst villa elgörbült az öklömben.)

— Az istenért beszéljen halkabban. Mindenki ide-néz. Vége a vacsorának. Felállnak. Vigyázzon! —

— Mit mondott neki rólam?!!

Akkor felálltak az asztal mellől. Vége volt a vacso-rának. Egy feketeszakállas, kövér ember lépett hoz-zánk. Karját nyujtotta a lánynak és elvezette. Bódul-tan néztem utánuk. Hiszen az a feketebajúszos kövér ember, Jani, ifjúkori barátom! . . . Mi ez? Mért néztem úgy rá mint egy szobámba tolakodó idegenre? Évek óta együtt lakom vele, fegyvertársam, bizalmasom. De lám Mártáról nem tud semmit. Hogy lehet az? Csakugyan! Nevét sem mondtam ki soha előtte. Jani előtt. A legjobb barátom előtt. És az a lány mindent tud? Az a lány . . . de hiszen azt sem tudom, hogy hívják. Kerestem a cédulát a tányérja mellett. Nem leltem. Vad düh borított el. Milyen joron mondja ez az idegen nő, hogy „Márta“? Rabló, aki kilopta író-asztalomból a naplómát! Utána indultam.

Emberek léptek elém. Kedves régi ismerősök kö-szöntöttek kedvesen. Beszélgetnem kellett. Hiszen csupa kedves, régi ismerős volt a társaságban. Nem is volt ott idegen más, csak az az egy nő. És az azt mondta: „Márfa“!

Mint valami idegen erdőben eltévedve botorkáltam kedves, régi ismerőseim között és kerestem azt az egy ismeretlent. Ha rabolta is: övé legtitkosabb tit-kom. Ha lopta is: engem lopott el. Mint valami közös halálos bűn titka, úgy köt ez bennünket most már egymáshoz: örökre. A lány menekült; egyik csoport-tól a másikhoz. Végre szembe kerültem vele. Megállt.

— Bocsánat kisasszony — mondtam. — Szeretnék kicsit beszélgetni Önnel.

Kerekre tágult szemekkel dermedt a szemembe. Aztán remegő ajkakkal mosolygott.

— Menjünk talán oda a hölgyekhez, — könyörgött — keresték magát.

— Nem gondolja, hogy magyarázattal tartozik nekem?

Lehajtotta a fejét.

— Gyerünk oda a túlsó sarokba. Ott talán nem zavarnak.

Lehajtott fejjel jött utánam. Lehajtott fejjel ült velem szemben a kis rokokó diványon. Kerestem valamit, amivel bánthatnám. Egy hideg, éles kemény szót kerestem, valami száz élű kristályát a megvetésnek. De akkor ő azt mondta csendesen:

— Bocsásson meg tapintatlanságomért. Én . . . én úgy gondoltam, hogy . . . talán . . . érdekelni fogja.

— De honnan tudja maga?! — szökött ki belőlem, mint a vér.

— Unokanővérem mesélt egyetmást.

— Unokanővére? . . . Ott még van, aki beszél róla? Ott él ez még? — (Erdözúgása a multnak zúgott fel bennem.) — Mit, mit meséltek magának?

Akkor a lány lassan rám emelte a szemét.

— Szépet — mondta. Szomorú irigység volt a hangjában.

Meglepődve vettem észre, hogy milyen meleg és jó az én hangom is. Hiszen én komisz akartam lenni. Komisz és kegyetlen akartam lenni. Csodálkozva vettem észre, hogy milyen otthon érzem magam közelében. Mintha egyedül volnék vele idegen erdőben.

Idegen erdejében a sok régi ismerősnek; a sok régi ismerősnek, akik semmit sem tudnak Mártáról, tehát semmit sem tudnak rólam. Ő, ő volt az egyetlen, aki ismert. Az egyetlen, akihez belső közösség csatolt. Kell, hogy barátnőm legyen! De hiszen már az! Ő az én barátnőm. Csodálkozva néztem rá.

— Hogy hívják magát?

— Halmi Olgának.

— Olga? — gondolkoztam. — Nem találkoztunk mi már valahol?

Egész lassan, szinte fájdalmasan csóválta a fejét és furcsán mosolygott: — Nem hiszem.

— Meséljen Mártáról!

Végre! Mint alázatos koldulás szakadt ki végre belőlem, amit követelni akartam. Követelni és rava-szul kicsalni. Mert csak ezt akartam. Már vacsoránál. Már amikor „Bécset“ mondta.

— Kérem, Olga, kérem meséljen. Négy éve nem hallottam hírt felőle.

— Keveset mondhatok. Alig ismerem Scherernét.

— Milyen most? Meséljen! Hogy beszél, hogy mozog? Minden szavát ismételnie kell. Kérem!

Akkor a lány mesélni kezdett. Nem mondott semmi különöset. Hogy milyen Márta, hogyan beszél Márta, milyen Márta lakása. Nem mondott semmit, amit ne tudtam volna. De szavaiban *ráismertem* Mártára. Egy idegen lány szavakat mondott, melyekből lassan kihámlott az élő Márta. Ifjúságom ízét éreztem hangjában. Legmagányosabb álmom ime valóságos, piros puha ajkáról szólt hozzám. Csodálkozva néztem őket. Ime hírnök jött ifjúságom országából. Ismeri Mártát, ismer engem és mint nehéz mézét a kehely, hordoz

bennünket magában. És milyen óvatosan, gyöngéden beszélt! Barátnőm volt.

— Olga — mondtam neki — maga nem tudja, milyen jót tett velem. Egy kezdődő szerelem fészkelődött mostanában bennem. Idegen, és gonosz mérgező szerelem és régi utamból már kitevedtem miatta. Holnap dőlt volna el. És ime ma megjelenik maga: Hírnök ifjúságom országából és visszahív magamhoz.

Akkor lassan rám emelte a szemét. — Én?! . . . Nem én, hanem Márta.

Szomorú, irigy volt a hangja.

— Persze, Márta. De mégis maga hozta az üzenetét. Beszéljen még róla. Hogy él az urával? Milyen a gyereke?

— Nem tudom. Egyszer láttam csak. Alig egy óráig.

— Hogy lehet az! Maga nem érintkezett vele? Hiszen „Mártát“ mondott az elébb? Keresztnevéen szólította?!

Lehajtotta a fejét.

— Mért nevezte Mártának? Mért nem Scherernének?

— Bocsásson meg . . .

— Olga! . . . Miért? . . .

— Maga olyan visszautasító volt. Az uszított bele. Bocsásson meg.

— Maga *akart* velem Mártáról beszélni. Miért? —

Akkor még mélyebbre hajtotta fejét és azt mondta halkán. — Mikor először mondták el nekem a maguk történetét, már éreztem, hogy valaminek a sodrába kerültem, hogy ehez a történethez tartozom én is. Meg kellett ismernem Mártát és . . .

— És?

A lány hirtelen felugrott. — Jöjjön vissza a társasághoz. Feltűnt az embereknek. Ide néznek. — Elindult.

— Olga! — szóltam utána.

Megállt. De csak alig fordult vissza. Lesütött szemmel mondta halkán, gyorsan: — Akar vasárnap délután kijönni hozzám? A hüvösvölgyban lakom. Nem felejtí el a címet? Van egy kis kertünk. Szép, csendes ősz van most benne. Ne jöjjön későn. Isten vele. —

Idegesen rántotta ki kezét az enyémből és gyorsan elment.

* * *

Szép volt a kiutazás hozzá. Csendes őszi napfátyol feküdt arany fátyol-hegyeken és átlátszó volt minden. Arany levelek hulltak hangtalanul arany talajra. Mintha nem is a fákról hulltak volna, hanem messzebről valahonnan. Régi ősök arany kisértetei havaztak a vidékbe. Elmult ősök édessége áradt be és felmosott és sodort magával: hatalmas, lágy folyó.

Mikor a kis kert sárga kavicsos útján ballagtunk lassán egymás mellett, így szóltam Olgához:

— Szép volt a kiutazás magához. Mintha ifjúságom országába utaztam volna vissza. Mintha Mártához utaztam volna.

Akkor jó idő múlva így felelt: — Magyarázattal tartozom még, úgy-e? Hogy mért vitettem fel magam Mártához és hogy mért akartam róla beszélni magával. Lehet, hogy nem fogom tudni megmagyarázni. Nagyon különös volt. Talán életem legkinlódóbb ideje volt az akkor, mikor egy napon unokanővérem elmesélte kettőjük történetét. Borzasztóan hatott rám. A

rég keresett felelet volt szenvedésem kérdéseire. Az *én* történetemnek éreztem, bár sohasem történt velem hasonló. Egy darab élet ömlött életembe, felkavarta, újból kellett elrendezni. Az *én* ügyem volt. Az unokanővérem töredékes és homályos történetet mesélt. Nem értette, hogy maga miért hagyta el Mártát. Én azonban éreztem, hogy *én megértem én magát*. Talán csak én. De tudnom kellett mi történt. Minden áron. Ezt mások én előlem elélték. Jussom volt hozzá . . . Nem érti ezt? Hiszen könyvekben is néha saját maga után kutat az ember. Nem? El fogja nekem most mondani, hogyan történt? . . .

Akkor én kezdtem mesélni. Óh ifjúság gyönyörű hőskölteménye! Mint forró, ömlő vér szakadt fel mellemből régi, egyetlen szerelmem. Mellemből ajkamra. Forró vérben ázott szavakban zuhogott régi, egyetlen szerelmem a lány lehajtott szomorú fejére. *Régi, egyetlen szerelmem után nyújtottam ki karom és Olga kezét fogtam meg.* „Ime ezt tettem, ez vagyok és ilyen lettem újra általad“ — ezt mondták szavaim. — „Nézz rám. Itt állok előtted. Vétkeztem? Rossz vagyok?“

Rámnézett. Halotthalványan, fájdalmas komolysággal:

— Nem vétkezett . . . Maga jó. —

Szemeink megakadtak egymásban. Ajkaink közeledtek. Hatalmas, lágy folyó sodort egymás felé.

Csendes őszi nap-fátyol feküdt arany fátyol-hegyeken. Átlátszó volt minden. Arany levelek hulltak hangtalanul arany talajra. Mintha nem is a fákról hulltak volna, hanem messzebből valahonnan. Régi ősök arany kisértetei havaztak a vidékbe.

ÉJSZAKAI KALAND

Színházból jöttem. Görög tragédiát láttam. Férfiak és nők remegő kórusait nyöszörögve a sors lábai elé feküdni, mint ahogy didergő nád görnyed zizegve a szélben, mint ahogy vékony hínár kúszalódik és szakad a folyó fenekén. Végigmentem az utcán és férfiak és nők kórusának láttam a járóelőket: didergő nádnak, szakadó hínárnak. Valami nagy folyó árknak láttam az utcát, melyben magam is tövemről leszakadtan sodródtam az ömlő sors árában, a házak partjai között.

Felmentem egy társaságba. Nehezemre esett. Inkább kóboroltam volna üres sétatereken. De teára voltam hivatalos és akkor nem éreztem, hogy tehetnék ez ellen valamit. Aztán ott álltam a lármásan elevenkedő vendégek közepében és szomorú megnyugvással néztem körül. Máskor én is óvakodom és félek és elkerülöm azt, amit helytelennek vagy veszedelmesnek látok. De azon az éjszakán alázatos-engedelmesen söpörtettem magam a sorstól.

Úgy álltam a nyüzsgő szalón közepében mint valami aquarium előtt. A zöld homályból meredszemű csodák bukkannak fel, egyenesen felém tartanak, beleütköznek az üvegbe, visszafordulnak, el-

tűnnek a zöld homályban. Ismerősök jelentek meg, közeledtek, mondtak valamit, megint eltűntek a tömegben. Üvegfal volt közöttünk.

Egyszer csak egy magas barna asszony jött felém. Sohase láttam azelőtt. Bizalmasan mosolyog és a nevemen szólít. Talán ismer? Talán jó barátságban voltunk valamikor? Nem csodálkoztam.

— Mért jött olyan későn? Mért áll ilyen némán, külön a többiektől? Nem érzi jól magát?

— Színházban voltam. Görög tragédiát láttam.

— Óh! Szép volt? Milyen a darab? Hát a színészek? Hát a rendezés? Hát a közönség? stb. stb. Szép volt?

— Arra nem figyeltem.

— Furcsa. Hát mire? Kérem engedje meg, hogy bemutassam a kis húgomnak. Nemrég jött vidékről és nagyon szeretné magát megismerni.

Nevét se tudtam annak a nőnek. Ma sem tudom még. De mint a meglökött golyó indultam el vele egy hintaszék irányában. Egy lány ült benne. Láttam előre nyújtott lábán fehér cipője csokrát, de arca homályban volt . . . az aquarium mélyében. „Milyen nagy ez a szoba, — gondoltam. — Még sokáig tarthat, míg odaérünk.“ Egy frakkos úr észrevesz bennünket és szemöldöke rándításával int a lánynak. Az felkapja a fejét és riadt szemekkel néz rám. Aztán fel akar ugrani. De a hintaszék hátra dül. A lány visszaesik. Olyan, mint egy lépre került csapkodó madár. Már majdnem ott vagyunk. Akkor már áll és szinte futva menekül. Az üres hintaszék ijedten kalimpál a csodálkozó frakkos úr mellett.

— Klára, Klára! — szól utána a magas barna asszony — hova futsz? Nézd, kit hoztam neked.

A lány megáll. Ahogy a szó érte: háttal nekünk és nem fordul meg. Elébe kell kerülni. Bemutatkozás. Lesütött szemmel, némán nyujt kezét. Akkor láttam meg az arcát. Egy lázongó apáca arca. Nagy barna szemei felperzselik fehér bőrét, mint virágsziromra hullott parazsak. Láttam, hogy ez az ismeretlen lány gyűlöl engem. Mért gyűlöl? — gondoltam. — Mintha egyszer régen szerettük volna egymást?

Közben a magas barna asszony valahogy eltűnt. Egyedül maradtunk. Akkor a lány felhúzta szemöldökeit és ellenséges unott grimasszal mondta:

— Talán ülünk le és társalogjunk. Nem gondolja? Leültünk.

— Nos? Meséljen valamit. Milyen nagyon únja magát velem, szegény. Lássa, mért jött ide?

— Nem — feleltem. — Csak szórakozott vagyok. Színházban voltam. Görög tragédiát láttam.

Akkor a lány kissé enyhébben szólt:

— Én a múlt pénteken voltam színházban.

— A premiéremen?

Nem felelt. Ráncolt homlokkal nézett maga elé.

— Mért hagyta ki a párbajjelenetet? — kérdezte később halkán.

— Honnan tudja maga azt, hogy volt benne párbajjelenet is?

Akkor rámemelte a szemét. Hosszan, fájó szemrehányással és remegett az ajka, mikor mosolyogva mondta:

— Tudom.

— De hiszen két esztendeje annak, hogy azt a jelenetet irtam és rögtön el is dobtam és két ember sincs, akit műhelyembe engedek, aki tudhat róla?

A lány vállat vont.

— Lássá, hogy én tudom.

— Ki maga? Hogy hívják magát? Sohase láttam. Még színházban sem, utcán sem. Soha.

— Nem láthatott. Csak egy hónapja vagyok Budapestén. Vidékről jöttem látogatóba. Vidéki kis lány vagyok.

— Hát honnan szerzett ilyen adatokat? Én sohase laktam vidéken. Nekem nincsenek ott sehol barátaim. Mi ez? Honnan jött maga?

— Úgysem fogom megmondani.

Akkor hátra húzódott nagy foteljében és összekuporodott, mintha fáznék. Éreztem, hogy előlem búvik, tőlem fázik. Mért gyűlöl engem ez a lány, akit soha se láttam?

— Milyen frivól a művészet — mondta halkán, didergősen. — A második felvonás lugasjelenetét maga már négy évvel ezelőtt megírta volt versben. Egész más élmény, egész más érzés szülte. És most beilleszti ide, mint egy mozaikkövet. És milyen jól illik bele. Hiszen épen az! Olyan mindegy! — Keserűen rándult a szája. — Olyan mindegy.

Akkor különös álmordermedés szállt rám. Hát ezt meg honnan tudja? Az a vers sohasem jelent meg. Van két esztendeje, hogy ki nem nyitottam azt a szekrényt, melyben régi levelek közt hever. A levelek írója meghalt.

— Ki maga!?

— Nem fogom megmondani. És holnapután úgymint visszautazom — vidékre.

— De meg fogja mondani, Klára! Klárának hívják? Meg fogja mondani, mert nyilván történik most valami,

ami régóta gördül felém. Ne mosolyogjon. Ez a beszélgetés nem több, mint a szeizmográf billenése, de én érzem a talaj rengését a lábam alatt, mélyen. Ne mosolyogjon. Nagyon csodálatos, hogy maga ezeket a dolgokat tudja. És én máma színházban voltam. Görög tragédiát láttam és úgy érzem, hogy árva hínarként úszom a mojlra sodrában. És maga is Klára. Minek erőlködni? Maga mindent meg fog mondani és minden meg fog történni.

A lány sápadtan, gyűlölettől égő szemekkel nézett rám.

— Mért jött ide? A néném hozta? Pedig megmondtam neki, hogy nem akarok magával megismerkedni . . . Tudom, tudom . . . Azt mondta, hogy én kívánom . . . Különben tudtam, hogy nem fogom elkerülni . . . Végül magam indultam volna keresni . . . Ha ma este nem jön ide fel, holnap felmentem volna a lakására. Egész bizonyosan. Most már mindegy. Holnapután otthon leszek megint. — Vidéken.

— Hol?

— Fájni fog, ha megmondom.

— Fájni, miért? Mondja!

— Hát Kanizsán! . . . Most már tudja!

Úgy lökte ezt ki magából, mint valami végső halálos vallomást és én beleharaptam az ajkamba, hogy ki ne robbanjon belőlem a kacagás, melynek csiklandása a mellemből a torkomba bugyborékkolt fel. Kanizsa?! Mért fájjon nekem Kanizsa?! Az iskolai földrajzórán hallottam utóljára e derék városról. És most a misztériumok titka Kanizsa?! Úgy hatott rám, mint egy brutális, bődületes vicc és fizikai fájdalmat okozott.

Mégis, ez a lány ismer engem és gyűlöl engem és reszket előttem.

— Hát . . . mé . . . mért . . . ? Nem értem — nyögtem ki végre.

A lányt mintha megütötték volna, úgy kapta hátra a fejét.

— Nem érti?! Nem?!

Fel akart állni, de úgy látszik nem tudott.

— Kérem — mondta — menjen most el. Kérem . . . Elmennék én . . . de nem jól érzem magam.

Ott maradtam. Némán és mozdulatlanul ültünk egymás mellett. Körülöttünk nyüzsgött a szalón. Egyszer csak előtűnt a magas barna asszony. — Még sokáig fog tartani, amíg ideér — gondoltam. „Klára, Klára“ — szólalt meg a hangja. Messziről hallatszott, mint valami gramofonból.

— Klára, haza kell mennünk. Két óra felé jár az idő. A leány felállt, anélkül, hogy rámnézett volna, de a magas barna asszony felém fordult:

— Nem jön velünk? Jöjjön. Látszik magán, hogy fáradt és mindenki megy már.

Felálltam, mint a zsinóron húzott baba. A magas barna asszony előre indult. Akkor elébem állt a lány.

— Maradjon. Nem akarom, hogy velünk jöjjön.

Erre megálltam.

De a magas barna hátrafordult:

— Mire vár? Jöjjön hát.

Erre megint elindultam.

Búcsúzkodás. Aztán a ruhatár. Felöltők, kalapok, melyekről fel lehet ismerni gazdájukat. Mintha lehántott emberbőrök hevernének rakáson. Egy tömegsír. Fehér selyembélése van a kabátjának és fehér

strucctoll a kalapján. Talán most rá fogok ismerni? De csak régi, finom gotikus faszobrok jutottak eszembe és furcsálltam, hogy ilyen maskarát húz magára . . . Gyülöl engem.

Aztán az utcán voltunk.

— Nem akar beülni a kocsinkba? — szólalt meg a magas barna asszony. — Tudom, hogy maga is Budán lakik. Átvisszük a hídon.

A kocsi ott állt. Mikor hívta oda? Mikor beszélt a kocsissal? Nem vettem észre. A lány megszólalt:

— Talán inkább ne jöjjön velünk.

— De Klára! . . .

— Nem akarom!

— No, de ilyen bolondot. Bocsásson meg . . .

A kocsi elindult és én mintha megrántott volna, utána; holott az ellenkező irányba kellett volna mennem. A kocsi kisebbedett és mint fekete golyó gurult a fekete utcában. Egy pillanatig sem gondoltam rá, hogy eltűnhetnék. Később megint nagyobodott. Láttam a benne ülő két nőt. Az egyik integetett. A harmadik saroknál várt rám a kocsi. Nem siettem.

— Szálljon be kedves . . . Mégis meggondolta magát ez a bolondos lány. Ugye nem veszi rossz néven. Isten tudja, micsoda hangulat . . . Mert tudja, a hangulat . . . No szálljon be. A budai hídfőnél kiteszük.

A lány nem szólt. Az ülés sarkában lapult, mint egy gyanakvó kis vadállat. Beszálltam.

A magas barna asszony még mondott mindenfélét a hangulatról. De a mi hallgatásunk egymásnak felelt, egymás felé nyúlt és összefogódzott. És kint

úszunk az utca árján, férfiak és nők kórusai között, mint egy folyó árkában, ahol magas házak partjai között ömlik a sors. Vajjon mi történik most velem? — gondoltam. — Kanizsa, mondtam magamban. — Kanizsa. — De nem éreztem többé komikusnak. Sőt, fájdalmasan csengett, mint némely városnak a neve, melyről gyermekkoromban szomorú, szép történetet olvastam. Ha Késmárk nevét hallom, vagy Sáros-patakét, valami melankólia felhőzik rám mindig. Hallottam-e valaha történetet Kanizsáról?

Mikor ráhajtottunk a hídra, jeges szél csapott fel a Dunáról. A lány megborzongott és gyermekes, szándékosan affektált mozdulattal kapta össze a shawlját. Olyan odaadó, bizalmas gesztus volt ez, hogy tudtam: nekem szól, megváltozott, nem gyűlöl többé, megadta magát.

— Hé! kocsis, álljon meg — kiáltotta a magas barna asszony. Magának sajnos, le kell itt szállnia, mert nagyon messzire elvinnők a lakásától. Mi a Lágymányos tájékán lakunk. Jó éjszakát.

— Csókolom a kezeiket. Nagyon köszönöm, hogy elhoztak. Jó éj . . .

Akkor a lány felugrott és meglökte a kocsis karját.

— Hajtson!! . . .

— De Klára! Ő a Krisztinavárosban lakik. Bolond vagy?

— Hajtson, ha mondom! Nem érti?! Hajtson!!

A kocsis a lovak közé vágott. Visszaestem az ülésre. És gurultunk tovább utcákon, melyeken sohase jártam. A házak ritkultak, lámpák ritkultak, a kövezet kimaradt alólunk. Sötétbe, csendbe gurultunk tovább. Szembe velem a lány nagy szemei, mint egy lapuló,

figyelő vadállaté. Hirtelen fordulónál reccsent a kocsi és megállt.

— Itthon vagyunk — mondta a magas barna asszony. — Bár kénytelenségből kísért el, mégis nagyon kedves magától. Most menjen vissza ezzel a kocsival és bocsásson meg, hogy így elraboltuk. Jó éjszakát.

Akkor a leány megszólalt:

— Nem jönne be hozzánk egy kicsit?

— De Klára! Hajnali három óra. Mit mondanak majd az emberek.

— Nem jönne be hozzánk egy kicsit? — ismételte a lány halk, követelő, kényszerítő hanggal.

A magas barna asszony nevetett. — Az uram nincsen itthon. De tudom, hogy ő nem haragszik az ilyen bohém bolondságokért. És ezzel a bolond Klarával nem lehet alkudni. Hát szégyeljük magunkat a ház-mester előtt vagy ne? Mi?

— Mesélni akarok magának valamit Kanizsáról — mondta a lány.

— Hát ha megengedik, hogy ilyenkor tegyek első vizitet . . .

Aztán egy kis zsúfolt, szőnyeges szoba sarkában ültem. Egy idegen szobában hajnali három órakor.

— Hozta isten nálunk — mondta a magas barna asszony. — Bizony rendetlen a szoba. De nem vártunk vendéget. Ha-ha-ha. Mit fog szólni az uram. Boszankodni fog, hogy épen most kellett elutaznia. Nem ismeri az uramat? Ha-ha-ha . . . Magát szépen elraboltuk. No, főzök egy kis teát. A cselédek alszanak.

Aztán kiment a szobából. Szembe velem egy zöld fotelben ült a lány összekuporodva, még a lábát is

felhúzta. Nézett. Mozdulatlan szemmel, figyelmesen.

— Mesélni akart Kanizsáról?

Nem felelt. Nézett. Mozdulatlan szemmel, figyelmesen. És körül az idegen szoba. A porcellán és ezüst holmi le volt szedve az almáriumról és letakarva hevert a nagy asztalon. Előkészületek a holnapi takarításhoz. Nem vendégváró kiöltözött szobában voltam, hanem egy család, egy idegen, ismeretlen család kihevert fészkében. Hajnali három órakor. A két nő díszes estélyi ruhában szintén vendégnek látszott. A háziak még jönni fognak. Még lesz valami.

Bejött a magas barna asszony. Kis terített asztalkát tölt elém, teát töltött, kínált és beszélt. Beszélt a hangulatról és a bohémia jogosultságáról, hogy nincs abban semmi és hogy milyen ostobák a nyárs-polgárok. Szembe velem ült a lány és nézett. Mozdulatlan szemmel, figyelmesen. Mögötte a falon képek lógtak. A sarok sötétjében felismerhetetlenül lógott valami tájkép féle. Arról eszembe jutott Kanizsa. Azzal a furcsa melankóliával, mellyel Késmárkra vagy Sárospatakra kell gondolnom. Akkor a lány hirtelen hátrafordította a fejét szemem irányában és ő is megnézte azt a képet. Szemöldöke összerándult és szájára kemény, kegyetlen vonás húzódott. Hirtelen felállt.

— Jöjjön be az én szobámba.

— De Klára, hiszen még nem itta ki a teáját. Hadd egyék valamit szegény. De Klára, ez mégis sok! Na, ha egyszer egy ilyen bolondos felszabadul vidékről . . .

Átvezetett a szomszéd szobába és becsukta az ajtót.

— Ez volt itt két hónapig az én szobám. Magam-

mal hozott holmiból vertem bele vándorsátrat. Nem akarja megnézni, mit hordok magammal? Ha két napra mennék is el hazulról? Mindig. Mindenhova . . .

Szomorú, alig hallható, fáradt hangon beszélt, mint aki már nem védekezik. Egy kis könyvállványra mutatott:

— Nézze ezek a könyvek. Magának ezek ösmerősei... Csodálkozik?

Az *én* legkedvesebb könyveim voltak. Az *én* kézi bibliáim, melyekről azoknak beszéltem csak, akiknek szerelemről.

— És hát ezek itt — mondta mosolyogva és fáradt mozdulattal mutatott egy csomó könyvre. Az *én* könyveimre.

Nem kérdeztem már riadozva, hogy honnan és mért. Valami álomdermedés volt rajtam. Hallgattam, vártam. Akkor megfogta a kezemet és egy kerevethozóhoz vezetett.

— Most pedig üljön le. Elmondok valamit Kanizsáról. Igérje meg, hogy nem fog beleszólni és nem fog felugrani. Ott, ahol ül, végighallgatja csendben az *én* mondókámat. Én majd ide ülök.

— Tehát. Volt egyszer két lány Kanizsán. Kettő. Egykorúak voltak és barátnők. Okosabbak voltak és finomabb idegzetűek a többenél, hát szerették egymást és elkülönödtek a többitől, mindenkitől. Valahonnan beléjük tévedt egy kis vágy, mondjuk kulturavágy és együtt tanultak. Németül, franciául, angolul, könyveket olvastak, az egyik festett, a másik zongorázott. Amit Kanizsán lehet. Egy vágyuk volt, egy lelkük és egy agyvelejük. Tudja maga azt, hogy két lány hűgy szeretheti egymást? — Kanizsán, ahol

nincs mit szeretni? Tudja maga azt, hogy hogy lehet Kanizsán vágyódni? Betemetve otromba csúfolódók közé? Hogy nőhet ott két egymást értő nyomorult lány idegrendszere egyetlen szövevényyé? Tudja maga azt, hogyan veri föl a kövezetlen, sáros „Régi posta utcát“, — hangtalan üvöltése két éhes léleknek? . . .

És egyszer a másikat, a különbet, tehetségesebbet, szebbet, felküldték Pestre, a festőakadémiára. És én ott maradtam Kanizsán. Egyedül. Gazdászok, katonatisztek, jegyzők, jurátusok között. És ő Pestre ment. De én! Ó! Mintha idegeim csápot eresztettek volna utána. Csak lélektelen hullám ödöngött a kanizsai siket utcákon, sötét zsalugáteres szobákban . . . És jöttek a levelek. Tudja maga azt mit jelent levelet kapni Kanizsán? Mint az égő láva ömlött be rajtuk keresztül Budapest. Gondolat, szépség, szabadság, emberek, harcok — hozzám — Kanizsára. És akkor a másik lány találkozott egy férfival. Egy ismert íróval. Maradjon csak a helyén. Most már hallgassa végig. És beleszeretett. Óh! hogy szeretett! Mint valami örült egy égő házban, úgy futkostam ott lent azokkal a levelekkel, úgy hordtam azt az eszeveszett szerelmet, halálos veszedelmet. Első szerelmünk volt. Nem tudtuk addig, hogy mi az a férfihatalom és férfigazság. Most megtudtuk . . . Maradjon a helyén. A levelek elhozták minden gondolatát, minden akaratát, minden simogatását, minden csókját egy férfinak. Elhozták az arcképét is. És elhoztak egy irtózatos vergődést, melyet úgy kellett magamra vennem, mint azt a grimaszt, melyet tükrömben látok. Egy félévig voltam boldog Kanizsán. Egy félévig vergődtem és remegtem Kanizsán. Aztán

belehaltam Budapesten! Budapesten eltemették barát-
nőmet. Ennek két esztendeje. Azóta élek még
Kanizsán . . . Most már nem ugrik fel? Nem akar
valamit mondani? . . . Tudja már, honnan vettem
„adataimat!“ Adataim! Ha-ha-ha!

— Tudom.

— Tudja már ki festette azt a tájképet ott a sarokban?

— . . .

— Tudja már mért nem akartam megismerkedni
magával? Egyszer egy véres könnyes eleven hid
volt kettőnk között. Leszakadt. És most itt van maga . . .
Itt a szobámban!!

Akkor elhallgatott. Némán néztük egymást rémült,
dermedt szemekkel. Sokáig. Talán egy óráig is.
Aztán felállt, odajött hozzám, lekuporodott a lábam
elé és fejét a térdemre hajtotta. Csendesen sirva
mondta:

— Lássa, nem akartam magával megismerkedni.

HOGYAN JÖTT HOZZÁM A KIS JANETTE

Akkor este lent ültem a hotelem „társalgójában“ és a gazdával beszélgettem. Aranyos kis Quartier-beli szálloda volt, melynek legdrágább szobája napi három frankba került. A „társalgóban“ néhány kopott repedezett Louis XV.-butor gubbasztott és egy kis clavecin mely már három forradalom feltépett utcáin állt gracióz faragott lábacskaival és énekelte vékony szálezüst hangján a marseillaisét és a carmagnot. Ketten voltunk csak a gazdával és pipáztunk és a párisi lányokról beszélgettünk, hogy milyenek. A vöröshajú kis Janetteről mesélt. Éjfél felé járt az idő. Minden negyedórán csengettek a kapun és Dupont úr meghúzta az ajtónyitó zsinórt. (Csak egy háziszolgát tartott; maga volt a másik.) Olyankor becsapott a boulevard Saint-Michelről az ének. Jött a csinos amerikai az első emeletről, aztán a kis görög technikus az ötödikről, aztán a két varrolány, aztán konzervatóristák. És senki sem jött egyedül. Senki!

— Na, Dupont ur, — mondom, — máma megint nem alszunk el két óránál hamarabb. Hallgassa csak!

Kacagás, sikongás, csókcsattogás repdesett már a lépcsőn és a folyosókon, mint a szél.

A madárcu, fekete délfrancia rámhunyorított kis villogó szemével. Nem tudta: panasz akar-e lenni?

— Mért nem keres maga is barátnőt, — mondta, — már két hete van Párisban. Ha az ember így egyedül él akkor semmi sem tetszik . . . Szóval, mondom — mesélte aztán tovább, — a 37-esben, ahol most maga van, egy festő lakott, a kis vöröshajú Janette-vel. Négy hónapig laktak itt és igazán nagyon szerették egymást. Nem tett az a lány egy tapodtat sem a férfi nélkül. Hanem egyszer két héttel azelőtt, hogy maga beköltözött, a lány kalapot akart venni. Már erősen tavaszodott és az is igaz, hogy az ő téli kalapja kopott volt. Nem is akart ő drágát. Csak tíz vagy hány frank kellett volna. De a fiúnak nagyon rosszul ment akkor a dolga. Éppen elseje is volt, szobát kellett volna már fizetni. Hát nem adott. Janette ezen nagyon elkeseredett, a fiú meg mondhatott neki valami gorombát, csak hallottam hogy kiabált és sirt, aztán jött le mint a szélvész a lépcsőn, kalap nélkül, nyitott blúzzal és elrohant.

Másnap korán reggel beállít hozzám.

— Jó reggelt, gazda, — mondja. (Furcsa mély hangja van.) — Ő még alszik?

— Még kint van a cipője, — feleltem. — Mért néz úgy rám, mintha engem is meg akarna ölni? Hát nagyon összevesztek?

Ő csak rántott egyet a vállán.

— Itt küldi a pénzt a szobáért, — mondta aztán.

— Tegnap elfelejtettem odaadni.

— Nem akar felmenni? — kérdem.

— Én? — kezdett kiabálni. — Inkább a vízbe! Ahoz a kutyához, alávalóhoz?!

— Na, Janette, — mondom, — azért a kalapért?
— Hát a cipőm nem rongyos már? Mindenem rongyos már. Dögöljünk itt éhen? És még goromba is? Goromba a kis Janettehez?

Csítítani akartam, de éppen megszólalt a csengő és kiugrott a 37-es szám.

— Nézze csak Janette, — mondom, — már fent van. Erre mint a macska ugrott ki az ajtón. — Ne mondjon semmit, — kiáltotta és szaladt. Egész fel a Sorbonne-templomig szaladt, mint a bolond és a sok utcagyerek utána.

Én felmentem aztán a festőhöz.

— Mért csengetett? — kérdeztem.

— Kedves Dupont ur — mondja ő dadogva — bocsásson meg, nem tudom most fizetni a szobát. De ha vár egy hétig . . .

Csak hallgattam.

— De hiszen most adta ide a pénzt!

— Ki?

— Janette!

No, ha látta volna, uram, azt a fiút.

— Mi? Hol van? Hol az a pénz! Adja ide. Rögtön!...

Fogta a pénzt és rohant le Janettet keresni. Nem találta meg. Azóta se láttuk. Azt mondják a Montmartre-ra költözött és sok pénze van. Két héttel ezelőtt elutazott a festő is.

Igy volt uram. Sok csókot látott már az a harminchetes. Mióta enyém ez a hotel, talán most lakik először valaki magányosan benne.

— No, Dupont ur — mondtam felcihelődve — majd igyekszem én is. Ne maradjon szegyenben. Jó éjszakát uram.

— Majd csak keresünk valamit magának is, — nevetett a gazda. — Jó éjszakát, uram.

Még néhány lassu, mézcsurgásu Francis Jammes-verset olvastam az ágyban. Távoli kacagások és sóhajtások szűrődtek át a falon. Halk zengésben remegett az egész kis hotel, mint egy citera szekrénye. Dühösen csavartam le a villanyt.

Egy óráig sem alhattam még, mikor hirtelen felriadtam. Kopogtattak az ajtómon. Nem hangosan. Valami félnk, tétova gyöngédség volt az ütések ritmusában. Felültem az ágyban. Megint kopogtak és egy furcsa, mély női hang szólalt meg:

— Pierre, Pierre! Eressz be. Pierre!

Oh, micsoda duruzsló melegség, mennyi szerelmes, könyörgő követelés volt abban a hangban. Forró lett a mellem tőle. Nem feleltem, mert még hallani akartam.

— Pierre, Pierre, — szólalt meg hangosabban. — Visszajöttem. Édes, drága Pierre-em, ne haragudj. Én vagyok a kis Janette. Eressz be, eressz be, eressz be.

Lerugtam magamról a takarót és fölkeltem; de nem feleltem még. Hosszabb pauza következett, aztán hirtelen két dühös ütés:

— Eressz be! Rögtön! Rögtön mert betöröm az ajtót! . . . (Ököllet verte.) Ne tettesd magad. Azt hiszed nem hallottam, hogy fölkelteél? Itt hagysz engem, kint állni? a kis Janettet? Rögtön eressz be! Valaki van nálad? Mi? Vigyázz magadra! Tudod jól! Nem jössz ki élve onnan!

Rázta és rugta az ajtót, toporzékolt. Megijedtem, hogy fellármázza az egész hotelt. Meggyújtottam a villanyt és kinyitottam az ajtót.

Janette felsikoltott:

— Oh, bocsásson meg, uram, tévedtem. De istenem, istenem, hogyan tévedhettem?

— Nem tévedett kisasszony. Ez a harminchetes. Hanem Pierre ur elköltözött két hét előtt.

— Elköltözött?!... — Janette megfogódzott az ajtófélfába. — Hová?!

— Azt hiszem — dadogtam zavartan és kiméletesen — azt mondják, hogy elutazott.

Janette ráborult az ajtófélfára és úgy zokogott, hogy a fogai összeverődtek. A folyosón már mozgolódás hallatszott és valahol kinyitottak egy ajtót. Nagyon rösteltem a dolgot, de hát, mit csináljak? Zárjam ki a sötét folyosóra szegényt? Magánkívül volt.

— Kérem, Janette kisasszony, nem foglalna helyet nálam, amíg megnyugszik kicsit? Mindjárt idesereglenek az emberek.

— Nem bánom! Bánom is én! Elutazott. Itt hagyott. Engem, a kis Janettet, így itthagyni!

— Jöjjön kedves Janette, ne zavarjuk az alvókat. Átfogtam a derekát és csendesen behúztam a szobába. Janette a nyakamban sirt tovább. Kalapjának óriás tollai csiklandozták az arcomat és meztelen nyakam és mellem csupa víz lett. (Milyen forrók a könnyek!)

— Oh, oh, elment, — jajveszékelt tovább az asztalra borulva. — Hogy mert elmenni? Tudhatta, hogy vissza fogok jönni. Biztosan tudta: azért utazott el. Oh, az alávaló!

— Kérem nyugodjon meg, — mondogattam. — Ott álltam mellette, hálóingben és nem jutott egyéb eszembe, mert csudálatos bronzvörös haja alatt és

kékselyem bluzának nyaka felett keskeny fehér sáv vakított, mint a korbácsütés. — Nyugodjon meg kedves Janette, — mondtam. — Bizonyára vissza fog jönni.

— Vissza ne merjen jönni! — kapta fel kis fáklya-fejét. — Énhozzám ugyan nem jön vissza! Így bánni a kis Janette-el! Oh!... Hanem maga milyen kedves és jó... Most már mit csináljak? Kódorogtam a boulevardon és úgy vágyódtam ide, hogy szédültem bele. Ugy fájt a szívem. Rohanok és ime! Oh, milyen szerencsétlen vagyok. Senki sem szeret engem.

— Nini! — kiáltott fel hirtelen, — ezt a könyvet ő hagyta itt?

— Nem. Ez az enyém.

— Furcsa! Ez neki is megvolt. Ugye milyen szép versek vannak benne? Hanem mennyi könyve van magának! Maga biztosan író. Ugye?

— Író vagyok — mondtam és visszaültem az ágyra, mert fáztak a lábaim.

— Istenem, Istenem — kezdett el hirtelen jajgatni megint. (De nem sírt már; ez inkább töprengés volt.)

— Istenem mi lesz most? Mi lesz? Most menjen a kis Janette megint az utcára, egyedül? Már négy óra van és esik az eső.

— Hát maradjon itt, Janette, — mondtam óvatosan — szobám rendelkezésére áll. Maga többet volt benne mint én.

Körülnézett.

— Bizony sokat voltam, — mondta halkán — hogy ismerem mindent! Az ágy fölött a plafónon azokat a barna foltokat. — És a pillái ereszkedtek és az ajkai megremegtek az emlékektől. Félig csukott pillák alól nézett rám. — Maradjak itt? Igazán nagyon

esik az eső. Nem hiszi? Hallgassa. . . . Oh, milyen jó itt lenni.

— Milyen jó! — Megint rám nézett hosszan és elmosolyodott. — Maga nagyon aranyos ám. Tudja azt? Tudja, hogy nagyon kedves? Tudja? — Nevetve vette le a kalapját. — De hát hol aludjak? Hm? Vagy ne aludjak? Kártyázzunk? Mért néz úgy rám? Milyen kék szemei vannak!

Lassan odajött hozzám: — Milyen szép, finom hálóinge van magának. — (Megfogta a gallérját. Még nedves volt a könyeitől.)

— Milyen szép finom bluza van magának, — mondtam és átfogtam a derekát.

Szóval . . . szóval így jött hozzám a kis Janette.

Mikor déli egy óra tájon lejöttünk, Dupont ur fogadott nevetve. Janette nekirontott.

— Miért nem mondta meg, hogy Pierre nincs itt, mikor beeresztett?!

— Gondoltam én, hogy jobb lesz így.

Janette elpirult és a karomba kapaszkodott.

— De mikor úgy fáj a szívem és ő olyan aranyos!

A MÁSIK TÁBOR

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Dávid István zászlós szalutált:

— Őrnagy úrnak jelentem alássan, öt ember.

— Na, hadd látom azt az öt embert. Ez itt már megint jelentkezett? Hogy hívnak? Csete Illés? Nincsenek gyerekeid? Nono, majd csak lesz valahogy . . . Hát Dávid, tudod mi a dolgod. Az erdő szélét, aztán nyugati irányban a majorig. De vigyázatok, míg a mezőn átjuttok. Mert . . . Nohát rajta. Jó szerencsét.

— Köszönjük, őrnagy úrnak — mondotta mosolyogva Dávid.

Vidám, csengő volt a hangja és mindig rejtett kacagás hallatszott benne. Szalutált és épen le akart lépni. De a kövér őrnagy köhécselt és krákogott:

— Dávid!

— Parancsára őrnagy úr!

— Mitül olyan vastag a zsebed? He? Te mindig magadnál hordod összes papirjaidat? Hisz ez a mozgásban is akadályoz. Hm . . . ühüm . . . Talán itt hagynál valamit. He?

— Őrnagy úrnak alássan jelentem, ezek szerelmeslevelek, ez az én golyófogó páncélom. Ezért nem esik velem sohase baj.

Dávid István zászlós megengedhetett magának ilyen tréfát, mert ő volt a zászlóalj hivatalos tréfacsinálója, mindnyájuk bolondos kedvence.

— Nahát . . . hm . . . ühüm . . . — dörmögte a kövér őrnagy. — Majd csak lesz valahogy. Te burokban születél, az az egy szentbiztos. Burokban. — És akkor megnedvesedtek a szemei és átölelte a zászlóst. — Segítsen meg a jó Isten, fiam.

Még nem sötétedett be eléggé. Mint a csiszolt edzett acél, úgy fénylett az esti ég és a fák fekete szilhuettjei élesedvén, ijesztően láthatók lettek. Már leváltak az égről és közelebb jöttek. (Mert ilyenkor a fák elhagyják helyüket.)

Akkor Dávid István zászlós Kortvai Béla fedezékébe ment, hogy elbúcsúzzon tőle, mert Kortvai Béla gyermekkori barátja, kollégája és bajtársa volt neki.

— Mi a fenének ugrasz bele mindig ilyen kalandokba? — mondotta a hadnagy bosszusan. — Nem elég ami muszáj? Mit izgágáskodsz? Ebben is olyan léha vagy, mint másban. Már te a halált se veszed komolyan.

— Ugyan, ugyan — nevetett Dávid. — Szerencse minden. Én pedig burokban születtem. Az szent biztos — mondta az őrnagy hangját utánozva. — Itt az árokban se vagy bebiztosítva és ez legalább hecc. Be van az írva, kérlek, jóelőre a sors könyvébe.

— Nem hiszem. Ebben mindenki maga dönt. — Mondta Kortvai lesütött szemmel és nagyon halkan. — Az ember akkor hal meg, ha nem akar tovább élni. Ha elereszti, belül elejti magát. Aki igazán élni akar, az nem hal meg. Azt hiszem, hogy minden halál elfáradás, öntudatlan öngyilkosság.

— Nagyszerű! Akkor, remélem, meg vagy győződve az én halhatatlanságomról is?

Gondtalan gyermekvidámság sugárzott szemeiből, de Kortvai sötét arca úgy állt elébe, mint a letakart tükör.

— Gondolsz-e most valakire? — kérdezte. — Gondolsz-e anyádra? . . . vagy Irmára?

Dávid nem mindjárt felelt. Előbb cigarettára gyújtott, lassan, kissé körülményesen.

— Igen, — mondta aztán — inkább Irmára. Gondolom, hogy megrendítené halálom. Meglepné. Mert ez végre-valahára valami komoly dolog volna. Mi? Én azt hiszem, hogy fel se tételez rólam ilyent. Ha úgy elébe hoznának, először bosszankodnék. Megint ezek az „együgyű viccek“ — mondaná és megkérne téged, hogy komolyíts meg engem végre egy kicsikét. És te hozzálátnál a prédikációhoz. Mi, öreg? Ha-ha! . . .

— Tudod, hogy Irma milyen nagyon szeret téged, — felelte Kortvai kedvetlenül.

— Tudom. Hogyne tudnám . . . Talán azért is van, hogy nem gondolok komolyan halálra. Mert úgy érzem, hogy én csak érte halhatnék meg. Azt szokás mondani, hogy a hazáért esünk el, pedig . . .

— Az nagyon ritka. Én is azt hiszem, hogy a legtöbb ember már régen elígerte a halálát. De neked egyelőre *élned* kell Irmáért.

Dávid hangosan nevetett: — Biztatsz? Hát önmagamért nem? Csak nem kételkedsz halhatatlanságomban? No de múlik az idő. Szervusz pajtás. Micsoda vásárfiát hozzak? De melankolikus vagy máma. Meg ne savanyodj egészen, míg visszajövök. Pá! . . .

— Isten áldjon . . . te majom! — mondotta Kortvai meghatottan mosolyogva. Mert nem lehetett ellenállni ennek a friss-meleg életkedvnek.

Az öt ember ott állt már a létra körül, az árok falához támaszkodva és pipázott.

— No fiúk, itt vagytok?

— Megyünk már zászlós úr?

— No csak szíjjátok még el azt a kis dohányt.

Dávid figyelmesen nézte a némán pipázó magyarokat, egyik lesütött fejet a másik mellett.

— No, te Bodics, te öreg medve — szólította meg a káplárt — szeretsz-e te valakit?

— Mér ne szeretnék má? — dörmögte vissza a szakállas nagy ember.

— De hogy *nagyon* szeretsz-e valakit? Olyan nagyon, hogy sohase akarnál tőle elszakadni?

— Nem vagyok én már fiatal ember, zászlós úr, — felelte a káplár kissé röstelkedve.

— No és te Csete? Te szereted az életet?

— Szegény ember mit is szeressen rajta?

És a másik oldalról valaki még belemordult:

— Szép jó fű fog nőni rajtunk, zászlós úr, csak az eső essék.

— Marhák vagytok! — bosszankodott Dávid. Ugyan nem tudta, hogy miért bosszankodik olyan nagyon. — Na, zsebre a pipákat. Utánam. De hogy nekem ki ne dugja egyikőtök is a buta fejét a füből. És csendesen, mint a kígyó!

Akkor kimásztak a lövészárokból. Dávid István zászlós, Bodics tizedes, Csete és még három ember. Sötét volt már. A violaszín derengésben mint misztikus füstfelhők ködlöttek a fák. (Mert ilyenkor alakot cserélnek.)

Hat sötét test hengeredett és kanyargott lassan, hangtalanul a gránátgödrökben előre az orosz állások felé. Csend volt. Halkan csikorgott a homok a horzsoló bőrszíjak alatt, néha elzúgott egy golyó a fázós őszi füvek felett. Mégis csend volt, mert csak az emberi hang eleven.

És sokáig tartott, míg a mezőn átjutottak. Végeérhetetlenül sokáig. Talán a némaság volt olyan hosszú. Végre! Ott az orosz drótok a bozótban. Dávid jelt adott a megállásra és aztán ott feküdtek a fűben. Sokáig. Végeérhetetlenül sokáig. Már régen odébb kellett volna menni. De az ilyen mozdulatlan csend magától nő. Dávid úgy érezte, hogy ránőtt, testére kristályosodott a csend és bele van már fagyva, mint egy jégtömbbe. Kedve lett volna ott elaludni.

Akkor meglátta a holdat.

A fekete fűszálak között, melyek óriás diluviális őserdőként nyúltak fel előtte a violaszín égbe, feljött a hold . . . A hold ezüstsárga volt és hideg. Ez Dávid István zászlósnak a szívébe nyilallott.

— Hát csakugyan ez vagyok-e én? — gondolkodott. — Ez a bajazzo, mindenki bolondja? Hiszen voltaképen nem ilyen vagyok. Hogy van az mégis, hogy nem tudom magam másnak mutatni? Arcomra fagyott-e a pojácamaszk? Hogy is vehetnének komolyan? . . . De ha most látna engem Irma. Ha így látna engem . . . Vagy rögtön elfintorítanám-e megint az arcom? — És kísérteties borzongással érezte, hogy igen, azt tenné mindig és örökre szégyelné komolyságát. — El vagyok átkozva — gondolta — és senki sem láthatja meg ki vagyok igazán. Béla sem. Irma sem. Mit is szeretnek rajtam?

De a hold felemelkedett lassan a földről, mint egy nagy arany tükör, mely az ő *igazi* lelkét mutatta neki és Dávid féltérdre emelkedett a hold elébe, hogy lássa benne képét.

Akkor egy ijedt rikoltás hallatszott az erdőből egész közel, egy ösztűz roppant és Dávid látta a becsapódó golyók porát, mint egy arany oszlopot a hold felé emelkedni. Éles fájdalmat érzett mellében és a földre vetette magát.

Egy idő múlva aztán furcsa fázás didergette és szomorú lett. — Ez nagy ostobaság volt — gondolta. — Most persze észrevettek. Hát csak gyorsan vissza, ha még lehet.

Meg is adta a jelt és finoman, könnyen, mint a sikló indult visszafelé a magas őszi fű között, mely alig rezzent meg a nyomában és a derékszija se nyöszörgött a homokon. Akkor fordult csak hátra, mikor az állás elé értek.

— Itt vagytok-e fiúk?

— Hát, aki itt van, az itt van — felelte Bodics tizedes a füből. Én meg a Csete. De a többi, az ott maradt, zászlós úr. — Nagy fájdalom reszketett a szakállas ember szavaiban és Dávid szive elfacsarodott. Mert jó egynéhány barátját, bajtársát elveszítette már a háborúban, de ilyen nagyon még sohse fájt. Mintha ezek lettek volna az elsők, akik igazán elhagyták.

Hát beugrottak a lövészárokbá. De csodálkozva bámultak körül, mert üres volt és elhagyott az árok és minden fedezék. Tölténydobozok, konzervpixnik, újságpapiros, miegymás, sok hulladék piszok hevert mindenfelé. De halotti csend volt és lélek se látható.

— Elmentek!

— No, ezek jól itt hagytak bennünket.

— Ezek itt.

— Rájuk vall — mondotta Bodics. — Az ilyen rávall az emberekre.

— Ugyan öreg! Mért mondasz ilyet? — Esmélt fel Dávid szomorúan.

— Mert én ezt mindig így sejtettem. Nem hiányzik az ember senkinek, zászlós úr. Ne tessék azt gondolni, hogy sírnak az ember után. Ilyenkor aztán kiszül. Hallgattak és szomorkodtak.

— Mégis vissza kell menni, — szólalt meg Dávid. — Muszáj bevonulni. Nem is jó így egyedül.

— Az ember olyan, akár az anyátlan árva.

— Az ember mégis húz a régi cimborákhoz, — mondotta Bodics, lehorgasztván nagy fejét.

— Menjünk, hát menjünk. Keressük meg az ezredet.

Akkor elindultak hárman az őszi éjszakában. Dávid zászlós, Bodics meg a Csete. A hold már magasan állt az égen és minden más volt. És áthaladtak az erdőn, az is olyan volt a hold alatt, mintha fekete üvegből lett volna. Végre elérkeztek egy bozótos dombnak a lábához.

— Odafent vannak a mieink.

— Igen, a mieink.

Pedig semmit se láttak. De hatalmas, fájón édes vágyódás fogta el mind a hármat és húzta, ragadta fel a dombra. Szinte szálltak.

— Ez a disznó alszik, — dörmögte Bodics, amint a figyelő mellett elhaladtak és az nem állította meg őket. — Ennek majd beadok, a disznónak. Nem kellene-e őriznie a cimboráit, mint az édes gyerekeit?

De Dávid nem törődött a figyelővel. Valami ismeretlen boldog türelmetlenség hajtotta előre. A barátját akarta látni. A barátját, hogy *az lássa őt, így* lássa, *most* lássa, annak lássa akivé mostan ébredt. Sohasem volt még ilyen boldog.

Beugrott az árokba. A készültség ott állt a mellvédnél, de senki sem fordult meg utána. Dávid avval se törődött. Egyik fedezéktől a másikhoz szaladt. Mindenütt aludtak. De Béla bizonyosan nem alszik. Végre bágyadt vörös derengést pillantott meg az egyik fedezék nyílásában. Ez ő lesz. Ez Béla, a barátom, aki virrasztva vár rám. Az én barátom . . .

Az alacsony, nedves földszagú lyukban Kortvai ült egy gyertya előtt és sápadt arccal meredt bele a lángba. Mikor Dávid belépett, felriadt és tágra nyitott szemekkel csodált rá egy percig, aztán némán elfordult.

— Szervusz Béla, — szólalt meg Dávid István mámorosan a nagy boldog szeretettől és kezét nyújtott neki.

Kortvai nem mozdult, nem szólt.

— Mi bajod, Béla, mi lel? Mért vagy olyan levert? Rossz hír jött hazulról? — Leült szembe vele egy hátizsákra. — No azért kezét még nyújthatnál nekem. Végre is nem a korzóról jövök.

Kortvai nem szólt, nem mozdult.

— De hát mi történt? Nem akarod megmondani? Persze, „nem gyerekek való“, gondolod, mi? Hiszen sohse bíztad magad rám egészen . . . De Béla, hát nézz rám! . . .

Kortvai nem szólt, nem mozdult.

— Hát így fogadjátok ti az embert, ha patrouilleból

jön haza? Nézd csak, Béla, igazán nem vagyok kicsinyes. Tudom, hogy vannak hangulatok, amikor ilyen az ember. Nem az fáj nekem. De hogy te most, most is hallgatsz még és elzárkózol előlem. Hogy rámnéztél és nem láttad meg rögtön, hogy történt valami, ami fontosabb az egész háborúnál, életnél, halálnál fontosabb. Hogy te most, most mikor ezt mondom, nem hallod meg a hangomon, hogy... Béla!!

Kortvai nem szólt, nem mozdult.

— Hát csakugyan nem érzed, hogy nem ugyanaz vagyok már, aki este elbúcsúzott tőled? Nem érzed, hogy ez most *én* vagyok, az én igazi megváltott énem? Hogy letéptem arcomról az együgyű pojácamaszkot és most, most vagyok végre igazán látható, én! Béla, Béla, nézz rám. Olyan boldog voltam . . .

Kortvai nem szólt, nem mozdult.

— De rám kell nézned! Muszáj! Mert te eddig sohase láttál engem. Sem te, sem Irma. A mi viszonyunk hamis és hazug volt, mert nem hozzám volt viszonyotok. De te az én barátom légy és engemet szeressen Irma, ne azt az együgyű, bolondos viccelőt. Nézz rám, Béla, mert most állok *én* előtted valóságosan, elevenen és láthatóan!

Kortvai nem szólt, nem mozdult.

— Béla! Nem hallgatsz ide? Nem érdekel? A pojáca jobban mulattatott? Kényelmesebb volt, mi? Hiszen éreztem én ezt mindig... Ti akartátok ezt így. Azért nem tudtam belőle szabadulni. A ti nézéstek látta arcomra azt a maszkot és rajta tartotta. Nektek kellett, hogy én más legyek, mint te. Persze. Hogy Irmának ne kelljen összehasonlítania, választani ne legyen kénytelen. Ezért nem akartátok és nem

tudtatok engem annak látni, aki igazán vagyok. Kotródjak most már vissza a pojácamaszk mögé, mint megvert kutya az odujába? Nem, Béla . . . Különben nem is tudnék már . . . Hát . . . hát . . . hát Isten veled, pajtás . . . Mit van mit tenni? . . . Végre minden kisül . . . Ezt az öreg Bodics mondta.

Kortvai nem szólt, nem mozdult.

És akkor Dávid zászlós kiment a fedezékből és fázva bolyongott a futóárkokban. A készenlét a mellvédnél pipázott, de senki sem fordult meg utána. Elbújt egy sarokba és sírt. De mikor reggeledett, elindult az őrnagyot megkeresni, hogy jelentést tegyen neki. A kövér őrnagy a fedezéke előtt ült és reggelizett. Dávid elébe állt és szalutált:

— Őrnagy úrnak jelentem alássan, bevonultunk.

Az őrnagy elnézett felette, aztán megfordult és lekiáltott a fedezékbe.

— Hé, Guszti, hozd fel a csokoládét!

— Őrnagy úrnak alássan jelentem, két ember meg egy tiszt. Hárman ott maradtak.

Akkor az őrnagy térdére támasztotta két kezét és szuszogva felállt.

— Hé, Guszti! — és hátat fordított Dávidnak.

— Hát ez meg mi? Mit vétettem az Istenért? Mert ez az egy felderítés nem sikerült? Istenem, kétszer tüntettek ki. Százszor kockáztattam az életemet értük. Egyszer teszek valamit magamért és . . .

— Őrnagy úr, — próbálta még egyszer. Akkor köhécselt és krákogott az őrnagy és elment, anélkül, hogy ránézett volna.

Dávid ott állt még egy ideig feszes haptákban, mozdulatlanul. Pajtások mentek el mellette és nem

köszöntötték. — Mi ez? Mért van ez? Hiszen mindnyájukat úgy szeretem! Hát igazán ilyenek az emberek? És most csak kiderül?

Délben félénken és szégyenlősen sompolygott be a menázszi fedezékébe. Már mind ott ültek a tisztek, de számára terítve sem volt. Szék se volt, hely se volt. Hiszen nem az étel kellett neki. Nem azért. De hová telepedjen? És senki se szól hozzá egy szót se. Persze, mikor még a vidám viccelő volt, akkor mindenki nagyon szerette. De így nem használhatják. Senki se szerette őt igazán, senki.

Megalázottan és szégyenkezve lopózkodott ki a menázsiból és elbújt valahol egy sarokba. Ott ült egész délután. Senki se hederített rá. Estefelé hallja, hogy riadó van, mert rögtön indul az ezred. Ő is el akart menni a szakaszhoz. De akkor valami fájó dac hullámlott fel benne. — Azért se — mondta. — Ha kellek nekik, majd eljönnek értem. Ha meg nem kellek . . .

De senki sem jött érte. Az ezred el is ment és Dávid István zászlós ott állt az üres árokban és utánuk nézett.

— Nem hiányoztam senkinek — mondta — hát csak menjetek.

Akkor Bodics meg a Csete jöttek arra lassan az árkon végig.

— Hát ti is itt vagytok?

— És a zászlós úr is?

— Hát?

— Megmondtam mindjárt — dörmögte Bodics. — Ilyen az ember.

— Aztán most mit csináljunk. Hárman egyedül?

— Mint az anyátlan árvák.

— Az ember mégis húz a cimboráihoz — mondotta Bodics és felzokogott.

— Hát gyerünk egy másik ezredhez. Majd csatlakozunk. Azt mondjuk, hogy eltévedtünk. Gyertek. Nem vagyunk mi olyan utolsók, máshol majd még örülnek nekünk.

És akkor megint elindultak hárman, a sötét mezők felett. Dávid István zászlós, Bodics meg a Csete. Némán és szomorúan szálltak és fáztak a hideg őszi szélben. Hát elérkeztek egy erdőbe. Ott láttak valami világosságot a fák között.

— Halt!

— A mieink ezek. Öt vagy hat honvéd ül ott egy tűz körül. Az világít.

— Gyerünk oda.

Akkor ők hárman beléptek a körbe és köszöntek:

— Jó estét honvédek!

— Jó estét — hangzott a válasz csendesen körül a körben.

Úgy látszott csupa csendes, szomorú ember.

— Honnan jöttök, — kérdezte az egyik, az úgy látszik tiszt volt.

Hát elmondtak mindent.

Akkor a honvédek összenéztek és bólogattak a fejükkel.

— Persze, hogy még nem tudtátok — mondotta a tiszt.

— Hogy mit nem tudtunk?

— Hogy azok halottak voltak, akikhez be akartatok vonulni.

— Halottak?!

— Hát míg ti odajártatok járörbe, azalatt halomra lőtték őket, aztán mire visszajöttetek, hát már szellemek voltak, kísértetek. Azok persze hogy nem látnak benneteket nappal. Másik világban élnek.

— Szent szüzanyám! Az egész ezredet összelőtték!?

— Sohase hallottál még ilyet? Mi már egész divízióban láttunk ilyen halottakat együtt. Mit gondolsz, a fele legalább odavész.

— De hiszen nem is hallottunk tüzelést?! —

— Bizony, mégis az lehet — mondta Bodics — mert máskülönben nem is lehetne azt megmagyarázni.

Hát ott ültek aztán ők is a tűz körül, mint a többi, mozdulatlan és némán kuporogva. Éjjélkor arra tévedt egy huszár. Hát amint a fák között előjön, ágaskodni kezd a lóva. A huszár felordít, égnék áll a haja és hányja a keresztet. Aztán a megvadult ló eliramodik vele a sötét erdőbe.

— Látod-e, ez is egy halott volt.

Reggel felé azt mondta a honvédtiszt:

— Gyertek pajtások, csatlakozzunk valahová. Nem kódoroghatunk örökké így egyedül.

És mentek az erdőn keresztül. Ahogy kiértek az erdőből, megpillantottak egy nagy csendes tábor. Talán egész divízió is lehetett ott pihenőbe. Oda-mentek ők is a nagy csendes táborba. Barátságosan fogadták. És ők nagyon örültek, hogy végre eleven embereket látnak. De azért még fáj valami:

— Mert mégis húz az ember a régi cimboráihoz — mondotta Bodics tizedes.

— De legalább egyideig békességünk lesz itten.

FIGURÁK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A SZÉLHAMOS

A professzorné fogadott:

— Hozta Isten. Csakhogy látjuk megint Berlinben is. Három év óta vártuk minden télre. Nem szeret már bennünket? Pedig sokfelé járt azóta, tudjuk. Ülünk le egy percre itt, míg odabent befejezik az éneket. Elma Hagarsen énekel a társaságnak XIV. századbeli olasz dalokat, melyeket egy barátunk fedezett fel nemrég valami Toskan-vidéki kastély könyvtárában.

Meghatva néztem körül, mint a tékozló fiú aki hazatért. Be jó lesz — gondoltam — megint fehérhomlokú filozofusokkal és raffinált beszédű esztétákkal teázni és ezeréves kulturák lázától vibráló asszonyok idegeit szikráztatni finom szavakkal.

— A legjobb embereimet gyűjtöttem ma össze a maga tiszteletére. Óh be kár, hogy nem jött előbb. Van Steen megérkezett Kisázsziából és orphikus miszteriumok hagyományairól beszélt csodálatos dolgokat. És ha tudná micsoda meglepetés vár itt még magára!

— Meglepetés?

A háziasszony kedvesen mosolygott.

— Attól függ. Vándorló emberek, mint maga, elvárják a csodát. És mert minden holnapjuk kiszámíthatatlan, a véletlent nézik a legtermészetesebbnek.

— Micsoda véletlenről van szó?

— Tudja-e, hogy egy régi jó barátnője van itt nálam?

— Miféle barátnőm?

— Óh hiszen ez pompás. Nem is sejtí. Ő sem tud róla, hogy maga Berlinbe érkezett.

— De kicsoda lehet?

— Nem szép magától, hogy nem találja ki rögtön. Ő annyi szeretettel beszél magáról. Tőle tudtunk meg mindent, a maga dolgairól. Hiszen maga oly lusta levélíró. De igazán hálás vagyok magának, hogy hozzám ajánlotta. Elragadó asszony. Valami csudálatos keveréke a keleti exaltáltságnak és nyugot-európai eleganciának. Ha ilyen a maguk arisztokráciája, gratulálok. Abbahagyták a zenét. Bemehetünk.

— Nem értem. Kiről van szó?

— Óh, de hiszen az egész nyarat erdélyi kastélyában töltötte.

— Én? Erdélyi kastélyban?! . . .

— Hát Morvai bárónő! Igazán csunya, hogy nem gondol rá. Jöjjön. Odavezetem.

Mielőtt szólhattam volna a szalonban álltunk. Morvai bárónő?! Sohase hallottam róla. Mi ez? Valami szélhámos talán, aki az én nevemmel furakodott ebbe a társaságba? És mi lesz most? Leleplezés? Botrány? . . .

Hideg lett a mellem. Megfordultam, hogy elmene-küljek.

A háziasszony megfogta a kezem:

— Erre jöjjön. Már itt vagyunk.

Az egyik sarokban nagyobb társaság ült egy fel-tűnően elegáns, vidáman beszélő, barna asszony körül.

— Morvai bárónő! Nézze csak, kit hoztam magának. Az asszony felugrott és fehér lett, mint a fal. Aztán kezét nyújtott. Gépiesen elfogadtam.

Mindenki ránk nézett.

Akkor ismertem meg. Valami pesti hirtelen gazdagodott utálatos parvenu özvegye. Egyszer láttam valahol. Kron Jankának hívták. Hogy kerül ez ide? Hogy mer ez idejönni, tudósok, művészek közé? Felszökött bennem a düh.

De az asszony könnyes szemei belém kapaszkodtak:

— Könyörüljön rajtam — mondta magyarul. — Ne . . . ne most. Hallgasson meg öt percig. Aztán csináljon, amit akar.

Akkor remegő ajkakkal fordult a társasághoz: . . .

— Ugy-e megbocsátanak, ha egy percre félre vonulok barátommal. Egész elfehéredtem a meglepetéstől. — Remegő ajkakkal mosolygott rám. — A meglepetés nagyon kétélű hatás — mondta — az ember nem tudja elhinni; a valósághoz is szokni kell. Jöjjön velem . . .

Akkor átvezetett egy benyiló szobába. Csak mikor leült velem szemben, kezdett el reszketni. Finom metszésű, okos szemek meredtek rám, riadtan égve, mint valami célzó halálos fegyverre. Lihegve, nehezen beszélt.

— Hallgasson meg. Csak azt akarom mondani, hogy nem vagyok csaló. Álnéven és hazudott ajánlással loptam be magam e társaságba. Hazudtam, hogy bárónő vagyok. Hazudtam, hogy művészkörökben éltem otthon, még sok mást hazudtam, egy egész életet. De nem vagyok csaló. Nem ártottam senkinek.

Nem is akarok senkitől semmit. Hiszen gazdag vagyok. Csak annyit akartam, hogy szóba álljanak velem.

— Mégis hallatlan vakmerőség! Miért jött ide?

Az asszony szemei megvillámlottak:

— Mert mégis ez az igazság! Mert az a hazugság, hogy én Kron Janka vagyok. Az volt hazugság, hogy egy zsirosfejű pesti boltos felesége voltam, hogy korlátolt és durva emberek fogtak körül, mint áthághatatlan falak. Iszonyatos, rettenetes hazugság volt, hogy hiába tanultam és sóvárogtam, hiába voltam művelt és szellemes, még csak egy hitvány pesti irodalmi klikkhez se tudtam hozzáférközni, mert körülvevett, eltakart, utamba állt a környezetem, ahol mindenki tudta rólam, hogy csak a Kron Janka vagyok. Mit akar a Kron Janka, a börkereskedő leánya és a gabonakereskedő felesége? Nem volt egy emberem, aki kivezessen. Hogy bizakodtam a Caroline Schelling sorsában „a szív fátyolát borítva agyvelőmre.“ De nem jött Schlegel és nem jött Mme de Stael. Ki keresett volna azon a vidéken értékes valakit? Tapadt hozzám a multam és a környezetem és nem eresztett. És bolond hiszterikának tekintettek, mert lehetetlen voltam abban az életben. Óh hiszen ha valami produktív tehetségem lett volna. De mit tehettem? Tanultam, tanultam és éreztem, hogy királynő lehetnék királyok között és lelkem százszorosan visszaszikrázna fényüket. Hazudott a sors, mikor engem abba az életbe tett. Hazugság volt, hogy nekem a maga barátságát hazudnom kellett!

Mikor megszabadultam, idegenbe futottam, ahol nem ismert senki, nem diszkvalifikált senki a multammal, mondván, hogy a Kron Janka vagyok, a gabona-

kereskedőné, aki az anyósával jár sétálni minden délután. Új nevet vettem föl és új életet. Hogy érdekeljem azokat, akik engem érdekelnek.

Egy hazudott élet hátterét festettem magam köré, de csak azért, hogy értelme legyen benne igazi valómnak. Eldobtam egy nem nekem szabott ruhát, melybe a sors szorított és egy másikba öltöttem, amelyik jól áll nekem. Ha hazudtam, *igazságot hazudtam!* Mert igenis az vagyok, lelkem, legmélyebb valóm szerint az vagyok; az arisztokrata és intellektuális szalónok hölgye. Egy év óta járok ide — menjen be és kérdezze meg, hogy van-e, aki egy percig is kételkedett benne.

— De hogy találta bele magát az új környezetbe?

— Megtanultam. Nem is tanultam. Tudtam, mert erre születtem. Lelkem mélyéből jön minden szavam és gesztusom. Ha nem ezt az életet élném, szakadatlanul hazudnom kellene. Idegenbe kellett jönnöm, a multamból is ki kellett jönnöm, hogy az lehessenek, aki vagyok. Szeretnek és ünnepelnek itt. Istenem, Istenem kinek ártottam?

Véletlenül tudtam meg, hogy jó viszonyban van a professzorral. Előkelő névvel olyan könnyen ment minden. Boldog voltam egy évig. És itt megszerettek. Nem gondoltam, hogy maga eljön ezen a télen. Kérem ne csináljon most botrányt. Engedje, hogy most csendben elmehessek. Aztán mondja meg nekik, hogy csaló voltam és szélhámos. —

Az ajkába harapott, hogy elfojtsa felszakadó zokogását. Finom keskeny ujjai remegtek, mint a szirmok a szélben. Sokáig hallgattunk. Aztán megjelent a háziasszony az ajtóban:

— Bocsássonak meg, hogy zavarom, de odabent zugolódnak. Barátnője nagyon nélkülözhetetlen itt. Néhány fokkal lehült a szalón, mióta kiment.

— Bocsásson meg asszonyom — mondtam felállva — barátnőm nagyon komoly dolgokról értesített és én nagyon hálás vagyok neki érte. Nagyon köszönöm . . . bárónő!

Akkor lehajoltam Kron Janka kezéhez és megcsókoltam.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VIRGINIA HÁZASSÁGA

Mosolygósan barátságos városka alapjában az a L ott a szepesi Tátra aljában. Három dolog volt csak benne, ami mégis valami dermesztő, feudális szigort sugárzott levegőjébe. Az egyik a városháza hétszázestendős tornya, a másik a beomlott lengyel kapu roppant fekete bástyája, a harmadik Krsmárszky Virginia kisasszony alakja. A városháza tornya és a lengyel kapu most is állnak még és nyilván örökké állni fognak, de Krsmárszky Virginia kisasszony . . .

Ő férjhez ment dr. Blau Ignáchoz, a kis, csúnya zsidó tanárhoz. Ezt a csudálatos esetet akarom elmondani.

Dobsinai Krsmárszky Virginia apja mint vármegyei jegyző halt meg tizenöt évvel ezelőtt. Az alispán is rokona volt. (Nagyanyáik unokatestvérek voltak.) Ha hosszú, sovány alakja végig kopogott a görbe utcákon, messziről is alázatosan köszöntek a tótok, de az ő hátraszeggett, vékony orru száraz feje meg se rezzent. Pedig elhagyatottan élő, szegény vénleány volt ő, aki butorozott szobát adott ki és művirágokat készített. De a piacról hazajövet a vármegyeház felé került mindig. A sujtásos kalpagos

hajdúk tisztelegtek. Feszesebben tisztelegtek neki mint a Matyasovszkynénak. Mint egy mély lélegzet levegőt szívta fel ezt magába minden reggel. Ez volt élesztő tápláléka.

Kiadó szobájában mindig tisztak laktak már tíz év óta. (Egyszer báró Brunsberg, két évig.) De tavaly, hogy-hogy nem üresen maradt és kénytelen volt kiadni Blau Ignác reáliskolai tanárnak. Nagyon nehezen szánta rá magát. Öt forinttal többet kért. De Blau szívesen és rendesen fizetett. Mit tegyen? Sikerült úgy beosztania, hogy bár cselédet nem tartott, hetekig nem találkozott a zsidó tanárral. Pont hétkor lépett Blau a fürdőszobának berendezett konyhába, akkor vitte be Virginia kisasszony a reggeli kávéját. Dél előtt az iskolában volt, akkor takarította szobáját. Mikor pedig Blau az esti gyorsírás-tanfolyamról hazatért, meg volt vetve ágya. Különben Krsmárszky Virginia nem mozdult ki szobájából, fantasztikus zörgő papiroskertjéből, ahol óriás pipacsok, napraforgók, liliomok, vörös, zöld, sárga selyempapírok, flitter, virágdrót, gyékény, szalag, üveggyöngy között élt.

A kis Blau lábujjhegyen ment el mindig ajtaja előtt. Blau a saját szobájában is többnyire lábujjhegyen járt. Talán jobban röstelte ottlakását, mint gazdasszonya. Másfelől roppant társadalmi karriernek érezte. Kegyetlenül rendes és tiszta volt az a lőrés ablakú, alacsony szoba. Ha valamit a helyéből elmozdított, úgy érezte, mintha tátongó sebet ütött volna rajta. Leszokott a dohányzásról is, mert nem lehetett a hamura eléggé vigyázni. A főigazgatótól sem félt úgy, mint Krsmárszky Virginiától. Valami szárazon zizegő papiroslénynek

érezte, melyben hideg hegyesdrótok szúrnak és álmaiban gyakran jelent meg ezerszínű óriási papiros-tündérekert közepében.

Egy este hat órakor Krsmárszky Virginia kopogás nélkül benyit Blau szobájába, hogy megvesse ágyát, de az ajtóból visszahököl. Az ágy ügyetlenül széthányva, benne Blau, aki halálsápadtan és ijedten igyekszik a lavort az ágy alá tuszkolni, mely tele van vérrel.

— Bo—bocsánatot kérek — szepegte Blau, de hangja elfulladt. Új vérömlés dőlt ki a száján.

— Hát! Hát! . . . Maga nincs a gyorsírás órán?

— Bocsánatot kérek — nyöszörögte Blau.

Krsmárszky Virginia megfordult és kiment. De a folyosón megállt. Ijedtség és undor gyülemlett a torkába. Mi baja lehet? Mégse lehet így hagyni. Visszament és megállt az ajtóban.

— Elmegyek orvosért — mondta lesütött szemmel gyorsan. — Kit hívassak? Teubner lakik legközelebb.

— Ne, ne tessék fá — fáradni kérem — nyöszörgött Blau és kis kék szemei könnyesen pislogtak.

— Teubnerért megyek.

— Bocsánatot kérek — hangzott még halkán a távozó után.

— Tüdővérzés — mondta az orvos Krsmárszky Virginianak a folyosón. — Borogatásokat kell tenni mellére és fejére. Minden tíz percben váltogatni. Szegény ember — tette hozzá. — Nagy fájdalmak lehetnek. Holnap délelőtt megint eljövök.

Krsmárszky Virginia ott maradt állva a homályos folyosón, melynek alacsony mennyezetét szinte elérte

hegyes kontya. Kis vörös petróleumlámpa lobogtatta óriási árnyékát, mint valami fekete selyempapírost a szél. Már most mi legyen? Hol kap ő most ápolónőt? Ő rakjon borogatásokat erre a zsidóra?

A szobából elfojtott, szívszaggatón fájdalmas kiáltás hallatszott ki. Krsmárszky Virginia rémülten kapott a melléhez, aztán beszaladt a szobába.

— Mi az?

— Bocsánatot kérek — súgta Blau alig hallhatóan. Mind a két kezét mellére szorítva hánykolódott. Krsmárszky Virginia odaugrott, hogy ki ne essék az ágyból. Támasztotta a vállát és fogta a fejét. Azután a rémület gondolatnélküliségével szaladt vízért, csavart borogatást. Egy jó idő múlva, hogy a beteg magához tért, hirtelen ráeszmélt, hogy ő most Blau ágya mellett ül és annak homlokán tartja kezét. Mintha megütötték volna, úgy kapta le onnan. De a tenyerében érezte a meleg férfihomlok domborulását. Kiment és a konyhában mosta, kefélt a kezét. De ezt az érzést nem tudta leszedni róla. Blau végre elaludt. Ő is visszament papirosvirágai közé lefeküdni. Sokáig nem tudott aludni az izgatottságtól és undortól. Félálmában régi bálók jutottak az eszébe. Tizenöt év előtt. Meleg, nagy férfitenyerek, melyek átsütöttek a fűzőjén.

Másnap reggel első dolga volt valami ápolónőt keresni. Akármibe kerül — könyörgött Blau — de ő nem akarja a kisasszonyt molesztálni és bocsánatot kér. Bocsánatot kér. De az a pimasz nép egy forintot kíván egy napra és az ember nem tudja, kit ereszt a házába. Blau két forintot is akart fizetni. De Krsmárszky Virginia olyan bünténynek érezte ezt,

hogy nem jött ki száján az ajánlat. Hát majd ápolja ő. Mi van abban? És az apácák a kórházban? Azok se válogathatnak. A beteg beteg, ha ilyen zsidó is. És a gyönyörű gazdag Peterdi bárónő, aki fia halála után elment vöröskeresztes ápolónőnek? . . . Krsmárszky Virginia keresztényi martirfelbuzdulást érzett és lelkes elszántsággal lépett Blau szobájába.

Hát utálatos is volt szegény féreg, csapzott gyér hajával, vizes szemével, görbeorru kis gnóm-arcával, de olyan kétségbeesetten tudott nézni, mint egy eltévedt gyerek. (De a szentek bélpoklosokat is ápoltak.) Krsmárszky Virginia mint vállalt kötelességet végezte dolgát mellette. Borogatta, orvosságot adott neki, lázát, pulzusát mérte, párnáját igazította és ugyanilyen kötelességérzésből szólt is néhány vigasztaló jó szót hozzá. Az ember mindenhez hozzászokik. Nem is esett már nagyon terhére.

Elsején elhozták Blau fizetését. — Kérem szépen, kisasszony, — mondta Blau alázatosan — méltóztassék levonni a lakbért és kegyeskedjék, ha ráér száz koronát elküldeni Topolyára özv. Blau Mózesné címére. Édes anyám . . . — Blau elhallgatott. Kis kék szeméből nagy könnyek buggyantak ki. — Szegény édesanyám, mi lesz velem, ha én meghalok?

— Ugyan, ugyan! Hiszen nemsokára meggyógyul. Az orvos azt mondta, még egy hét. Ugyan! . . . Ugyan! . . . és vékony hosszú kezével végigsimított Blau szomorú arcán.

Akkor éles ostorpattogás és ezüstös szíjjszerszám csörgése hallatszott be az ablakon. Lennt az országúton a görgői gróf hajtott el négy fekete telivérrel. A kemény szepesi országút remegett a könnyű gig

alatt. Krsmárszky Virginia összerezdült, felállt és szó nélkül kiment a szobából.

Blau ámulva nézett utána. Nem horzsolta a keze, mint a recés selyempapiros és nem szúrtak drótok belőle. Finom, puha asszonykéz volt. Oh . . .

Blau valóban lábbadozott és Krsmárszky Virginia megint többet ült papiros-pipacsok, rózsák és liliomok közt. De nem lelta helyét. Unatkozott. Félig kész pipacs csüggött lelógó kezében és mindenféle furcsákat gondolt . . . Nem is lehet olyan rossz életük az ápolónőknek. Milyen kedves lehet egy gyermekkórház . . . Ők az anyák benne . . . Felállt és előkereste három legszebb napraforgóját és egy nagy papiros pillangót, melynek fekete bársonytete aranyzsinórral volt befonva és üveggyöngyből volt a szeme és azt bevitte Blau szobájába. Az ajtóban ijedten megállt. Blau felöltözve ült a karosszékekben. A vasárnapi ruhája volt rajta. Krsmárszky Virginia megállt az ajtóban.

— Már felkelt?

— Bocsánatot kérek . . . A takarítás miatt, hogy könnyebben lehessen . . .

Krsmárszky Virginia visszafordult, de a folyosón megállt. Kezében a virágok és a pillangó. Most vigye vissza? Blau már meglátta. Ezt még se lehet. Egy hónapig ápolta, borogatta, kezét fogta, simogatta. Most megint rá se nézzen? Ezt még se lehet. Majd lassan helyreáll a régi szokás. De hiszen most beteg is még. Csak a takarítás miatt kelt fel. Talán nem is szabadna felkelnie . . . Visszament Blauhoz. Zavarban volt és szótlanul tűzdelte a virágokat a tükör mellé.

— Talán jobb volna, ha visszafeküdne. Nincsenek fájdalmai?

Blau, aki áhítatos gyermekszemekkel kísérté Krsmárszky Virginia hosszú ujjainak gyors, ideges munkáját, szenvedő arcot vágott.

— Oh igen — mondta. — Nagyon fáj. Itt. És a fejem. Krsmárszky Virginia odajött hozzá.

— Lássá, lássa. Szegény. Itt fáj? — Puhán, gyöngéden odafektette a kezét. — Adjak boro-gatást?

— Kérek.

És Krsmárszky Virginia egész délelőtt ott ült Blau mellett, fogta a kezét és vigasztalta, sőt beszélgetett vele. Hogy közeledik a nyár, ki lehet majd sétálni az erdőbe.

Délután találkozott az orvossal és azt mondta neki: — Jöjjön fel holnap délelőtt, doktor ur. Blau urnak nagy fájdalmai voltak.

A doktor csudálkozva nézett Krsmárszky Virginiára — Mért gondolja kisasszony? Hiszen ott voltam reggel és kitűnően érezte magát. Én mondtam, hogy keljen fel. Egészen egészséges már. Talán hirtelen rosszul lett megint?

Krsmárszky Virginia vérvörös lett és felelet nélkül otthagya a doktort.

Egész éjszaka ébren ült pipacsai és napraforgói között . . . Hogy Blau hazudott volna? Hogy nincs semmi baja? Hogy csak azért . . . Az az ostoba Teubner! Egészséges embernek is lehetnek fájdalmai. Nagyon is. Nagyon is.

Másnap egy szép fonott kosarat vitt be Blau szobájába és leült a karosszéke mellé.

— Jó, hogy a vasárnapi ruháját hordja most —
mondta halkán. — Mert a másikat meg kell varrni.
A zsebe elszakadt . . .

Évek óta nem volt nagyobb szenzációja annak a
városnak, mint mikor híre járt, hogy Krsmárszky
Virginia férjhez megy Blau Ignáchoz.

OSZK

A SZAKÁL

Alapjában véve egyszerű, derék bankhivatalnok volt ő, aki bizonyára híven teljesítette minden bankbeli kötelességét. És elvégre az sem vethető szemére, hogy, mint művelt bécsi ifjú, igen érzékeny kedélyű volt és fogékony a kultúra minden áramlata iránt. Hiszen amiket róla most mesélni fogok, azok is inkább csak lelki események. És igazán mondom, mindennek a szakál volt az oka. A szakál lengette az ő finom egyéniségét.

Egy tiroli kis fürdőhelyen ismerkedtünk meg.

— Schenkwein Siegfried vagyok — mutatkozott be. — Bocsásson meg, hogy ilyen beretvátlanul bátorkodtam társaságukhoz csatlakozni. De a borbély olyan messzi van és . . .

— Nem tesz semmit Schenkwein úr, hiszen az ember tulajdonképen a beretvakötelezettség elől menekül ide a bozontos hegyek közé —

Igy vigasztaltam Siegfried urat, bár csak nagy nehezen tudtam néhány sóváran göndörödő selyemsárga szálát felfedezni tejfehér arcocskáján. Siegfried úr mégis röstelkedett és feszengett, mert igen jól nevelt fiatalember volt és csak úgy tudtam kezessé tenni, hogy nemzetgazdaságról és Max Weber elméleteiről beszéltem.

Mert a nemzetgazdaság volt a fanatizmusa. Abban van az egész kultúra gyökere. Na és Max Weber! . . .

Harmadnap-negyednap már mindenáron be akart gyalogolni finom kis laktopánkáival a szomszéd faluba a borbélyhoz. Alig tudtam lebeszélni.

— Ugyan rázza le magáról négy hétre azt a kultúrát, — mondtam neki. — Legyünk kicsit vademberek.

— Hiszen igaz — dadogta ő szerényen és engedelmesen — de mégis . . . mégis.

Lenge, selymes szakálcája szemelláthatólag nagy lelki küzdelmet okozott neki. — Hát persze, a természetes élet, a „Naturmensch“ — mondotta gyakran és szakadatlanul tapogatta finom, hosszúkás arcát, mint a fogfájósok.

Akkor azonban az történt, hogy társaságunk néhány hölgygyel bővült. Siegfried lelki életében ez kritikus nap volt. Az első félórán ijedten rejtegette állát karcsú, leányos kezeibe. Azután hirtelen eltávozott és mikor visszatért, megdöbbenve láttam, mi az a lelki átalakulás. Gallér és divatos nyakkendő eltűntek nyakáról. Nyitott turisting feszült keskeny mellén. A vasalt nadrág helyén kamáslis lodennadrág. És a laktopánkák? Helyükön ormótlan, goromba turistacipők vicsorították szögeiket.

Megértettem Siegfriedet. Siegfriednek választania kellett. Vagy beretvátatlan, elhanyagolt külsejű bécsi bankfiú a hölgyek szemében, vagy alpesi ősemlék. Vagy, vagy! A stílus a fő. Így lett Siegfriedből ősemlék. Persze nem mindjárt. Már az első alkalommal is csodálkozva néztem, hogyan változott meg társalgása. Bókoló, édeskés, hízelkedő modora eltűnt. A hölgyekre egyszerű, egyenes, nem sokat teketóriázó férfi benyomását tette. Másnap kalap nélkül jött a kirándulásra. „Csak nem bujok el a szent nap elől“

— mondta mély, erős hangon. Általában nagyon hangosan kezdett beszélni és gúnyos vicceket mondott a városi kulturára. Néhány nap múlva kezdett goromba lenni a hölgyekhez. Ez nem ment könnyen. Eleinte megijedt, ha valami nagyon östermészeteset mondott. De akkor szakállához kapott és azt felborzolván, erőt merített belőle. Nappörkölte arca olyan volt akkor, mint egy kis, borzas, vörös selyemgubó. Egy hét múlva már csak szandálban járt. Akkoriban egy könyvet láttam nála gyakran.

— Ez is Max Weber? — kérdeztem érdeklődve.

— Ugyan mit, az a Max Weber! — mondta vastag hangon. — Ez nagyobb ember mint az összes nemzetgazdászok együttléve. Ez J. P. Müller Mein System-je. Mert a meztelen test kulturája az . . .

Ám akadt a hölgyek közt egy, aki mindig rajzolt. Ilyen gyakran akad fürdőhelyen.

— Kedves Schenkwein úr, — szólította meg a mindig rajzoló hölgy az én barátomat. — Nagyon szeretném lerajzolni. Olyan érdekes feje van. Nem ülne nekem egy kicsit?

— Hogyne, hogyne — felelte hirtelen Siegfried. De aztán hozzátette energikus vállrántással. — Nem tudom ugyan, mi értelme van ennek a firkálásnak idekint a szabad természetben. Itt élni kell a valóságot. No de nem bánom. Csak aztán gyorsan, gyorsan. —

Azzal leült és igyekezett fölborzolni a szakállát.

— Hagyja, kedves Schenkwein úr. Kérem, simítsa vissza szakállát. Így szeretném. Így tiszta Heine-típus. Megdöbbszentően hasonlít.

— De . . . fortyant föl Siegfried és haragudni

akart őseemberül. De a rajzoló hölgy olyan szép kék szemeket nyitott rá és olyan puha hanggal simogatta.

— Szinte csodálatos, hogy a mi brutális korunkban az ember ilyen finom, érzelmes profilra akad. Akár egy Byron-korabeli metszet. A hatvanas évek egész lirizmusa benne reszket. Maga bizonyára nagyon szereti és kitűnően ismeri azt a kort . . .

Akkor Siegfried zsebének leffentyűjét ráborította J. P. Müllerre, hogy kinelessék és miközben a szépszemű hölgy rajzolt, halkán beszélni kezdett Byronról és Heinérről, akiket ő művelt ifjú létére csakugyan igen jól ismert.

Azóta mindenkinek feltűnt, mily gondosan keféli Siegfried a szakállát. A társaság egy része azt hitte, hogy valami bánata van. „Nem . . . semmi . . .“

— felelte ő azoknak halkán, fájdalmas mosollyal. A társaság másik része úgy vélekedett, hogy nyilván megsértette a lábát, mivel ismét cipőt húzott és hegyi túrákra sem jött velünk. Inkább csónakban szeretett volna ülni egész este egyedül, vagy legfeljebb még bájos rajzolójával. Mondom, a társaság véleménye két részre oszlott. De csak én értettem Siegfriedet.

Mégis egyszer, hogy egy füzetet láttam kezében, azt kérdeztem tőle:

— Talán a kitűnő J. P. Müller egy új műve?

— Ah, az a mészáros! — volt a felelet és egy fáradt, gúnyos mosoly.

— Hát mi, ha szabad kérdezniem?

— Az én költeményeim.

Itt tartott Siegfrieddel a szakál, mikor nyaralásunk végét jártuk. De még több lelki átalakuláson is átlengette az ő finom egyéniségét. A következő néhánynak még tanuja lehettem, mert a véletlen úgy hozta magával,

hogy együtt utaztunk vissza Bécsbe, ahol egy-két hónapig még gyakran találkoztunk. Én ugyanis szerettem Siegfriedet. Szeretem azokat, akiknek sorsuk van. És Siegfried kétségtelenül állán hordta sorsát.

Tehát Bécsben a Café Central-ban ültünk együtt és Siegfried legújabb költeményeit olvasta fel, melyekben majd az őszi alkonyatról, majd a halálról emlékezett meg. Akkor asztalunkhoz lépett egy festő. De egy igazi, olyan, aki már ki is állított. És a festő imígyen szólt hozzá.

— Ugyebár, Schenkwein úrhoz van szerencsém. Mi már találkoztunk, de akkor még, hogy is mondjam, nem bontakozott ki ennyire egyénisége. Ön nem fogja rossz néven venni, hogy így ajtóstól bukom be magához, mert mi lelki rokonok vagyunk, mi egy szférába tartozunk és a harmadik reinkarnációban leomlik lélek és lélek közt minden fal. Uram, én egy nagy Krisztus-képet festek most és az arccal vártam. Önre vártam. Magam sem tudtam, hogy önre várok, de most már bizonyos. Maga a mi theosofikus világnézetünknek physiognomiai kifejezője, physiognomiai zsenije. Az ön arcán az örökkévalóság érzése ül. Nézze ezt a sok léha pofát. Pillanatnyi hangulatok, nyavalyás illanó lirizmus kifejezői. De az ön arca (Siegfried lassan zsebébe csúsztatta az alkonyat verseket) a végtelenség kifejeződése, az ön szakála mintha finom rostú gyökere volna arca virágának, az örök ürbe nyúló lengő gyökere. Engedje meg, hogy bemutassam még néhány testvérünket . . .

És a kávéház legfüstösebb zugaiból hosszúhajú testvérek kerültek elő, akiknek sovány arcáról ugyancsak rostos gyökér lógott az örök ürbe.

Mit folytassam? Siegfried már másnap a Krisztusképhez ült és harmadnap egy Buddhista-szekta tagja lett. Attól fogva ritkábban láttam, mert abba a vegetáriánus vendéglőbe, melybe étkezni járt, bizony nem mentem utána. De én értettem Siegfriedet és szerettem is, ezért valamelyik nap, hogy véletlenül találkoztunk, megkérdeztem, hogy hogy szolgál a lantja.

— Versek? — mondotta fölényes, de jóindulatú mosolylyal — versikék? Uram, ha az egész élet egy suhanó hab a nirvana tengerén, melyről nincs egy sor mondanivaló, nem szánalmas-e, hogy akkor alkonyatokról és hajnalokról zengedeznek az emberek?

Kevéssel ezután el kellett utaznom Bécsből és ezért nem követhettem nyomon Siegfried lelki fejlődését. Csak annyit hallottam róla egyszer, hogy valami spirituszrobbanás lepörkölte arcának szép, selymes, rostos gyökerét. Egy kicsit megmarcangolta. Mit jelenthetett ez Siegfried életében!

Egyszer találkoztam még vele.

A kottिंगbrunni lóversenyekhez vetődtem ki véletlenül és kissé eltévedve, báméskodtam magam körül. Hirtelen egy erős ütést éreztem a vállamon. Meglepődve fordulok meg. Hát egy lovaglócsizmás, bricseszes, beretvált úr áll előttem, akinek arcát sebhelyek tették keménnyé, szinte félelmissé. Vihar-edzett sportember benyomását tette.

— Nem ismeresz öreg? — szólt rám nevetve, elegáns lovagló ostorát suhogtatván.

Tegez? Ki lehet? Nem ismertem meg.

— Ha-ha-ha. Nem ismeresz? Pedig csinos fruskáknak udvaroltunk együtt valamikor. Schenkwein Siegfried vagyok . . .

MAÁR PÉTER ÉS A KIS ERZSI

Maár Péter önérzetes ember volt, mert az *ön-ézés* állandó foglalkozása volt neki. Teszem: naplót írt már gyerekkora óta, melyben többnyire saját karakterén elmélkedett és gyakran panaszkodott azon, hogy modora nem elég biztos és magátólértetődő. Szerette az asszonyokat is, egy — mint mondani szokta — „mélyebb“ oknál fogva: azért mert az asszony szerelmében érezheti leginkább önmagát a férfi úgymond és az asszony szemével magát újraláthatja.

Abban az időben egy szép és finom lelkű özvegy-asszonnyal volt viszonya. Ilona néhány esztendővel idősebb volt nála, de puha, alázatos és ragaszkodó, („mint bágyadt nyári alkonyat“ szokta mondani) akinek engedelmes imádatában eléggé érezhette egyénisége erejét. Maár Péter nagyon szerette Ilonát és minden rendben volt.

Június vége felé egy este együtt ültek a szép és szomorú özvegy szalónjában.

— Ne gyújts még lámpát — mondta Maár Péter. — Szeretem, mikor így köréd fekszik ez az alkonyi ernyedés. Akkor mintha a te ruháddá válnék az egész nyári este. Ez a te igazi viseleted. Ilyen vagy te Ilona.

De az asszony, aki máskor szerelmes alázattal fogadta Maár Péter minden ilyen lelki szenecirozását, ma idegesnek látszott kissé.

— Biztos ez? — felelte. — Talán nem ismeresz még egészen.

Péter nem láthatta tisztán Ilona arcát a sötétedő szobában, pedig nagyon szerette volna most látni. Valami új idegen íz volt a hangjában.

— Hogy én téged nem ismerlek? Ha-ha-ha — nevetett fölényesen. — Gyújts lámpát — tette hozzá.

A világosságban aztán fürkészsve kereste azt az arcot, melyet a sötétség elrejtett, de nem találta meg. Bágyadt, szép őzsemek néztek rá odaadóan.

— Hogy jutott eszedbe, hogy nem ismerlek?

— Hiszen most ismeresz Péter. *Most* ilyen vagyok. De nem mindig voltam ilyen. Régóta nem hordom én már egész éneket magammal.

— De mért jutott ez épen ma eszedbe?

— Nem tudom. Nem volt rá semmi különös ok. Hallgattak. Egy idő múlva megszólal megint az asszony.

— Levél jött Erzsitől.

(Erzsi Ilona lánya volt, akit egy drezdai penzióban neveltetett.)

— Úgy. Mit ír?

— Hazajön. Holnapután talán már itt is lesz.

— Ú-ú-úgy! — mondta Maár Péter valami különös izgalommal. — Roppant kíváncsi vagyok rá.

— Én is.

— Te Ilona? Mire?

— Arra, hogy mit szól majd hozzád.

— Furcsa! — ütközött meg Péter. — Hogy én-

hozzám mit szól? Mért érdekes az, hogy egy gyereknek mi a véleménye rólam? Különbén — mosolygott fölényesen — a fénykép szerint szakasztott másod, tehát ha az ember fiziognómiából következtethet . . .

Az asszony sértődötten vetette fel a fejét.

— Az Erzsi az én másom?! Nagyon tévedsz Péter. Hála Istennek, épen az ellenkezője annak, ami én vagyok. Az Erzsi?! Óh, az öntudatos, magabiztos, dacos teremtés. Olyan mint a forró acél! Az Erzsi?! (Ilona szemei csillogtak.) — Az Erzsi? Az nem ilyen utálatos meleg viasz. Az kemény, erős, pompás kis asszony-ember. Százszor többet ér az anyjánál.

Ilona belehevült. Valami keserű lázongással beszélt és szinte valami lappangó irigységgel a hangjában folytatta:

— Pedig valamikor én is olyan voltam. Ugye, el se hiszed? Pedig egészen olyan voltam. Erzsi újból kezd engemet. De jobban fogja folytatni. Gondom lesz rá, hogy meg ne nyomorítsák mint az anyját. Azért is küldtem idegenbe. Ő az én revancheom!

Pétért kissé kényelmetlenül érintette ez az új indulatos hang.

— Tehát *ezért* mondtad, hogy nem ismerlek. Erzsi levele juttatta eszedbe. Szóval . . . szóval . . . (Péter kissé habozott) szóval Erzsinnél van most letétben énednek az a része, melyet már nem viselsz magadon, és melyet nem ismerek. Pedig . . .

— Pedig mégis az az én igazi legbelső énem!

Egy pillanatra mintha dacos gög, sőt harag villant volna meg az asszony szemében. Csak egy pillanatra. És azután kényelmetlen csend következett, melynek értelmét Péter nem tudta megfogni. Valami

történt. „Majd a naplómban kianalizálom“ — futott keresztül a gondolatán.

Ilona lehajtott fejjel szomorúan mosolygott.

— Vele nem bántál volna el olyan könnyen mint velem — szaladt ki a száján öntudatlanul.

— Gondolod? — felelte Péter kissé epésen, pödörgetve szöke bajuszát. — Gondolod?

Aztán felállt és leakasztotta Erzsi fényképét a falról.

— Hány éves voltaképen?

— Tizennégy.

— Gyerek!

— Egy tizennégy éves lány nem gyerek már.

— És te azt hiszed, hogy nem fogok neki tetszeni? — mondta Maár Péter nagyon fölényes közömbösséggel.

— Azt nem mondtam — felelte az asszony. — Mért ne tetszenél neki?

— De mégis. Mit gondolsz? — firtatta Péter még közömbösebben, a képet vizsgálva figyelmesen.

— Hát . . . Azt Erzsínél sohasem lehet tudni. Nála semmit se lehet előre tudni. Erzsi nagyon furcsa lány.

Valami halk, tréfás káröröm és a pillanatnyi fölény diadala villant meg Ilona mosolyában.

Maár Péter észrevette.

— Na, majd én teszek róla, hogy tessek neki — mondta tréfálva, de mégis kissé idegesen. — Rám bízhatod. Egészen biztos vagyok afelől. Egészen biztos.

Ilona huncutul mosolygott.

— De mért fontos neked egy ilyen tacskó véleménye? Egy gyerek! Ha én szeretlek, nem mindegy neked, hogy ő szeret-e? Azt pedig tudod, hogy én milyen nagyon szeretlek. Ugye?

És az asszony saját vallomásán megmelegedve, a férjhez lépett és a vállára hajtotta fejét avval a bágyadt, megadó mozdulattal mint máskor mindig.

— Olyan nagyon, nagyon szeretlek — mondta a szemét behunyva, alázatosan.

De mégsem volt minden egészen úgy, mint máskor. Valami kényelmetlen bizonytalanság hűvösödött közöttük.

— Nem tudom — mondta később az asszony — úgy érzem magam mint az első estén.

— Úgy? — felelte a férfi gyanakodva. — Úgy mint akkor: a döntés *előtt*. Holnapután majd elválik. *Újra* elválik. Mi?

— Óh, milyen gyerek vagy! — mosolygott az asszony és megcsókolta.

(Maár Péter azon az estén naplót írván, keserű szemrehányásokat tett önmagának. Hogy mért is beszélt annyit annak a tacsónak az esetleges véleményéről. Igaz, hogy Ilona kezdte. De szabad-e önérzetes embernek egyáltalában törődni evvel? Igaz, hogy az a gyerek Ilonának egy ismeretlen része, mondhatni. De hát akkor is! Igazán nevetséges!)

* * *

Mikor Erzsi egy esztendei távollét után az új lakásba lépett, szigorú, mustráló szemmel nézett körül, mint az új kormányzó, aki először lép hivatalába. Az anyja pedig boldog-néma meghatottsággal állt mellette szelid, alázatos mosollyal várva a kegyes ítéletet.

— Anya! — szólalt meg Erzsi szigorúan. — Ez marhaság!

- Micsoda, kedves ?
- Az ember nem rak fényképeket a zongorára. Hiszen csörög, ha játszanak.
- Eltehetem máshova is — felelte Ilona engedelmesen.
- Aztán ki a csuda ez már megint ?
- Dr. Maár Péternek hívják.
- És mért van itt mindjárt a fotográfiája ?
- Mert nagyon jó barátunk.
- Nekem nem. Én nem ismerem.
- Majd meg fogod ismerni. — (Ilona hangja egyre bizonytalanabb lett.) Talán még máma. Talán följön délután. Nagyon kedves . . .
- Micsoda marhaság az ilyen bajuszt viselni! — vágott a szavába Erzsí komikus grimasszal.
- De kérlek! — (Ilona hangja elcsuklott) — micsoda módor ez?! Ezt tanultad Drezdában? Hogy beszélhetsz így valakiről, akit még nem ismersz!
- Nem is vagyok kíváncsi rá!
- Híres tudós . . .
- De a bajuszáról lecsöpög a leves.
- Erzsí kérlek! (Ilona homlokát kiverte a verejték.) Így nem szabad beszélni. Megtiltom . . .
- Pappapaperlapap! Egy szót se, egy szót se! — Erzsí az anyja nyakába ugrott és csókkal befogta a száját. — Egy szót se! Beszéljünk okosabbról. Anya idehallgass. Még ma délután elmegyünk tennispályát bérelni.
- De délután jön . . .
- A bajuszos bácsi jöjjön velünk. Holnap már játszani akarok. Veled akarok játszani. Csak mi ketten. Jó? Mindenki mást kirugunk a pályáról!

Délután pontban öt órakor megjelent Maár Péter. Nem lehetett ráfogni, hogy gondosabban öltözött volna mint máskor. Csak a nyakkendője volt új. És tű volt benne. (Maár Péter sohase hordott azelőtt nyakkendőt.)

— Hozta Isten! Hozta Isten! Csakhogy magát is látjuk egyszer.

Péter kissé megütközött ezen a fogadtatáson. „Csakhogy magát is látjuk egyszer.“ Hiszen majd minden nap itt volt. Persze ez a lánya miatt volt. De hát fél Ilona ettől a tacskótól, vagy szégyeli magát? Mért ilyen izgatott? Igazán nevetséges, hogy milyen önértetlenek az asszonyok. Maár Péter azt is észre vette rögtön, hogy a fényképe nincs a zongorán. Ez már mind az Erzsi miatt volt. És Erzsi ott állt a szoba leghátulsó sarkában megkuporodva, mint egy kis fekete ragadozó, lesben. Kemény, bodor haja mint az edzett fémszalak és bokros szemöldöke alatt a szemei, mint két veszedelmes fekete bogár izzottak.

Maár Péter azt az ideges szorongást érezte a torkában és a mellén, mely ellen már gyerekkora óta lázongott naplójában. De most ezt igazán csak az Ilona ostoba zavara és izgatottsága okozta. Nevetséges! Igazán nevetséges. Egy ilyen tacskó csak nem esemény?! És voltakép mitől fél Ilona? Igazán nevetséges!

Fölényes, kedélyes, elfogulatlan mosollyal ment egyenesen Erzsi felé.

— Hát itt van végre a kicsike. No lám! Hát ez a kis Böske, akiről annyit hallottunk. No nézzük, mutassa meg magát. De hiszen már egész kis-asszony!

Ennél megfelelőbben nem lehetett volna kezdeni. De Erzsí meg se moccan. Mozdulatlan, éles, ellenséges nézéssel fixirozta Maár Pétert, aki elhallgatott.

Szünet állott be. Értelmetlen és kínos csend. Erre Péter hangot és modort változtatott.

— Talán fél az idegen úrtól? — kérdezte hűvösebben, közömbös könnyedséggel.

— Eszembe sincs! — pattant le hirtelen Erzsí szájáról a felelet mint egy apró harapás.

Péter nevetett. (Nagyon hangosan nevetett.)

— Bravó! — mondta újra más modorban. — Bravó! Látom, hogy mi nagyon jó pajtások leszünk még. Engem Péter bácsinak hívnak — mondta és kezét nyújtott.

Villámgyors knix volt a felelet. Hirtelen, dacos vad mozdulat. Mintha döfött vagy rugott volna.

— Kérem foglaljon helyet kedves Péter — mondta Ilona remegő bizonytalan hangon. — Gyere Erzsí ül le te is. Ne légy olyan vad!

Alázatos, könyörgő pillantást vetett a lányára.

— Gyere hát Erzsí. No gyere.

Aztán mind a hárman ott ültek az asztal körül és megint kínos csend volt. Ezt rosszul kezdtem, mondta magában Péter. De hát mit rosszul vagy jól?! — háborodott fel gondolatában. Mi van itt mit kezdeni egy ilyen taknyossal? Mit törődöm én vele? Az ember egyszerűen diskurál, ahogy szokott. Nevetséges!

— Szóval maga Drezdából jön — kezdte. — Szép város, mi?

Aztán a drezdai képtárakról beszélt Maár Péter, melyeket kitűnően ismert és a művészetről beszélt általában. Okosan és szellemesen beszélt. Mert hát

elvégre ő magántanár volna vagy mi, jónevű író, ez pedig egy tizennégy éves taknyos.

Maár Péter sokat beszélt. Erzsi felé fordulva beszélt. A lány éles, ellenséges nézéssel nézett az arcába mozdulatlanul. És Maar Péter összeszedte magát. Legjobb ötleteit használta fel. Sőt szavalt. (Mért, mért? suhant át rajta közben. Ez a taknyos talán egy szót sem ért abból, amit most mondok. Nevetéséges!) Mérgelődött és kesergett és egyre lelkesebben beszélt, idézett a könyveiből és végül fölállt és föl-emelte a karját és . . .

— Tagja maga valami sportegyletnek — szólt bele Erzsi a mondat közepébe.

— Nem. — (Maár Péter vérvörös lett.) Sajnos nem.

— De Erzsi!! — jajdult fel az asszony, akinek ettől könybelábadt a szeme. — Hogy lehet valaki ilyen neveletlen. Az ember nem szakítja félbe a másikat beszédközben. Nagyon rádfér, hogy ilyen okos dolgokat halljal.

— De hát tennispályát muszáj bérelni.

— Erzsinek most evvel van tele a feje. Bocsásson meg — dadogta Ilona lesütött szemmel. (Nem mert Maar Péterre nézni.) — Az ilyen gyerek olyan éretlen még.

— Óh, ez nagyon természetes — felelte Péter ugyancsak lesütött szemmel. — Szóval . . . szóval tennispálya . . . igen . . . (Az órájára nézett.) Bocsásson meg asszonyom, de ma nem maradhatok tovább.

— Ne, ne! Maradjon még (Ilona szinte sirt.) Mért akar elmenni? Hiszen ez igazán . . .

— Anya, te megígérted, hogy ma délután elmegyünk pályát keresni és mindjárt sötét lesz.

— Erzsi !!

Maár Péter keserűen és gúnyosan mosolygott:

— Persze, ha megígérte, hogy ma délután elmegy . . .

— De úgy, hogy maga is velünk jön. Egy kicsit sétálni. Hiszen . . . (Ilona nem tudott tovább beszélni.)

— De magamnak is dolgom van még. Csókolom kezét, nagyságos asszonyom — hajolt meg Péter előkelő, hüvös udvariassággal — viszontlátásra.

— Na, végre! Csakhogy kint van — mondta Erzsi.

— Neveletlen kölyök vagy! Tudod?! Igenis, neveletlen és ostoba! — kiáltott rá Ilona a lányára komoly, hangos haraggal. — Pedig — folytatta halkabban, kissé bizonytalanul — nem tudom mi kifogásod lehet ellene.

— Fecsegő.

— Te ostoba és műveletlen tacskó vagy és nem tudod méltányolni amit beszél.

— Anya, az nem igaz. Én nagyon jól látom, hogy okos. De mit akar tőlem? Nekem rohan, mint egy vidéki nagynéni. Mért kell nekem egyszerre mindent tudni, amit ő tud? (És micsoda férfi az, aki gomboscipőket hord.) Mindíg spekulál. Mindíg „szóval“ és mindíg „tudniillik“.

Erzsi olyan jól utánozta Maár Péter magyarázó kézmozdulatát, hogy Ilonának nevetnie kellett és az fájt mint egy szúrás.

— Ő a Szóval Tudniillik úr. De most egy-kettő, felöltözöl és megyünk.

Mikor Erzsi kalappal a fején visszajött, Ilona még mindíg ott állt egy helyben, mozdulatlanul.

— Anya!! Hát ez mit jelentsen? Micsoda keserves, fancsali arcot vágsz? Hát így lógattad te az orrod,

míg én Drezdában voltam? Na, ennek most vége lesz! Föl a fejet! (Mefogta az anyja állát.) Vállat hátra! Kutya teremtette, Potztausenddonnerwetter! Nevetni! Anya!! Nevetni, ha mondom. Ne-vet-ni!! Így ni!

* * *

Maár Péter akkor egy hétig nem ment föl barát-nőjéhez. Igazán csak azért, hogy Erzsinek fel ne tűnjék.

Mert hiszen semmi más oka nem lehetett. (Ez napló-írás közben világos lett.) Ostoba, apró idegességek egy komoly viszonyt csak nem zavarhatnak meg. A hetedik napon épen Ilonához volt útban, mikor meglátta „őket“ az utcán. Utólérhette volna, de isten tudja, mért nem tette. Nagyobb távolságból követte és figyelte „őket“. Kar-karban mentek, friss, erős mars-lépésben. (Ilonának lágy, ringó járása volt azelőtt.) Vagy egy félóráig ment így utánuk a másik járdán.

Azon az estén Maar Péter sok érdekes dolgot írt a naplójába, mert különös, zavaros érzései voltak. Sohse látott azelőtt ennyi frisseséget Ilonában. No lám! Szinte „sneidignek“ volt mondható. De hiszen ez voltaképp örvendetes, mert egészséget és vitalitást jelent. *Hát akkor mért nem örül neki?!* (Ezt aláhúzta a naplóban.) Mert megváltozás, mert valami új. Tudniillik, az az asszony, akit ő megszeretett, nem ilyen volt. (Ez nem a bágyadt nyári este többé.) Szóval, ezt az újat most hozzá kell szeretni. De hát ez nem volna baj . . . Milyen vidám volt Ilona, milyen szabad . . . Igen . . . mint aki *felszabadult!* Mi alól? . . . Őt észre se vették, mintha a világon se volna. De hát hogy vehették

volna észre, mikor mögöttük ment a másik járdán? Ostobaság! És az egész ostobaság. Hiszen nem történt semmi. Ilona jobb színben van, mert sokat sportol most a lányával és ez csak örülni való. Hiszen csinosabb lett, szinte megfiatalodott. *Hát irigyli ezt, vagy mi?!* Az ilyen ostoba nervozításoknak nem szabad engedni. A napló arra jó, hogy az ilyesmit kianalizálja magából az ember. Hiszen igazán nem történt semmi. Most rögtön fölmegy Ilonához és minden úgy lesz, mint azelőtt . . .

Ilona egyedül volt a szobában. De mikor meg akarta ölelni, idegesen védekezett és az ajtó felé mutatott. Igaz: Erzsi minden percben beléphetett volna. Ezen nem lehetett megütközni.

— Nos, hol van . . . hol van a kisasszony — kérdezte Maár Péter vidáman. (Vidámabban mint szokása volt.)

— A szobájában. Öltözködik . . . A szigetre megyünk.

Igaz, hogy nem volt bejelentve ma estére, hát nem kívánhatta, hogy itthon maradjanak.

— Úgy látszik, nem nyertem meg tetszését a kicsikének — mondta nevetve Maár Péter.

— Istenem . . . gyerek!

— Szóval . . . mi volt magas véleménye?

Ilona arcán furcsa elharapott mosoly suhant át. Péter észrevette.

— De hiszen az egész mellékes — mondta az asszony. — Beszéljünk másról. Jó?

— De hát az mégis érdekes . . . mulatságos . . .

— Mért olyan fontos neked egy gyerek véleménye? Nem kellene törődnöd vele. Ez volt a hiba.

— Hiba?!

— Nem kellett volna annyit foglalkoznod vele.

— Nem egész így van. Tudniillik . . .

— Tudniillik? . . .

— Igen — akadt meg Péter — tudniillik te magad is érzed, hogy Erzsi a te lényednek egy része. Ha már most ez a rész ellenem fordul? Az gyanút kelthetne benned. A legjobb az ilyesmit kianalizálni. Mert aggodalomra igazán nincs ok. Végre is az embernek volt már néhány asszonnyal dolga. Egy ilyen bakfis igazán nem lesz nehéz feladat.

— Gondolod?

Maár Péter megütődött Ilona hangján. Mintha valami gögös és fitymáló tónus lett volna benne. És mintha valami megvető mosoly suhant volna át az arcán. Nem. Bizonyára csak képzelődött. Csak az az ostoba ideges szorongás a torkában és a mellén! Mikor semmi ok sincs rá! Igazán nevetséges!

— Mert én tudniillik meg tudom magyarázni Erzsi antipátiájának okát — folytatta hévvel — tudniillik . . .

— Tudniillik? — kérdezte az asszony egész halkán.

Maár Péter hőkölt és gyanakvó vizsga pillantást vetett barátnőjére, aki frissen, pirosan, megfiatalodva mosolygott rá fölényes jóindulattal.

— Anya!! — csengett Erzsi hívása az ajtó mögül.

— Bocsásson meg egy percre. — Ilona felállt és kiment a szobából.

Persze csak azért magázta mert Erzsi a szomszéd-ban volt. És egyáltalában mi ez, mi történik? Semmi! Ostoba neurasthenia az egész. Felállt és járkálni kezdett a szobában.

Az ajtó mögött hangos, csengő kacagás csattant fel. Ki ez? Csak nem Ilona? Ez az erős, diadalmas, gondtalan kacagás. Ez Ilona?! Maár Péter még soha-

sem hallotta Ilonát így nevetni. (Az az ideges szorongás a torkában és a mellén újra elfogta.) Ilona még mindig kacagott. Ebben a kacagásban ő, Maár Péter nem létezett. Ez *felülről* zuhogott le rá, magasról, szabadon elérhetetlenül. Még mindig kacagott! Valami zibbasztó megszégyenülést érzett Maár Péter. Hiszen nem őt nevette. De *evvel* a kacagással őt is nevetetné. Maár Péter lassan begombolta a kabátját.

A lakásban valahol ajtó csapódott, aztán Erzsi kristályhangja:

— Tiszteltetem a Tudniillik urat!

Ilona belépett.

— Hát . . . Isten veled kedves Ilona — mondta Maár Péter lesütött szemmel, kissé rekedten.

— De . . . hát mért? Várjon még . . . Azaz várj még.

— Mire?

Csend lett. Értelmetlen, kínos hallgatás.

— Nos . . . hát . . . Isten áldja asszonyom — mondta Maár Péter és elment.

A SZOKNYA

HÁROM KIS TÖRTÉNET

I.

Ski turán voltunk hárman. Még holdas volt a hajnal, mikor odasorakoztunk a zuzmarás fekete fák mellé (a barátom, a huga meg én), hogy a felkelő nagy vörös nap egy vérbe keverjen bennünket a fákkal és a fehér hegyekkel. Közéjük akartunk tartozni. És vén fenyők hónapos dermedése porzott ránk, mint gyémántszilánkzapor és jajdult a szüz hősikság keskeny fatalpaink első vágásától és forró arcunkhoz verődött a hideg csend, mint régelhagyott utak pókhálói. Jó volt. — Jó volt hideget, szikla sikamlását, a szelet és a szakadékokat nem bánni. Jó volt szövethozni és barátkozni mindennel, amit ellenségnek éreztünk még tegnap. Jó volt kivetkőzni városi ruhából és városi aggodalmakból és Isten szabad állatjának lenni.

Berta, a barátom huga, mindenütt elől járt. Húszendős, karcsú orvosnövendék volt. Így kamásliban, zöld loden nadrágban, sviterben, vad suhancfiúnak látszott és ha szép dagadó mellei el nem árulták volna, villogó barna arca sem vallott volna lányra. Berta különben mindig fiúk közt nevelkedett

és nyoma sem volt benne „fehér leányszobák“ egy-
ügyű prüderiájának. Számára a skiezés legnagyobb
öröme is az volt, hogy nadrágban szaladgálhatott
egész nap. Ha néha felbükott, kacagva rugta kamás-
lis szép combjait égnek.

Csendes, jó fáradtsággal érkezünk este vissza a
városszéli kis vendéglőbe. Berta — bár nem volt ott
senki rajtunk kívül — felhúzta szoknyáját a zöld
loden-nadrág fölé.

— Mégis a városban vagyunk már — mondta. —
Pedig milyen ostoba dolog ez. Minek kell ez a rongy?
Olyan sallagnak érzem ezt a szoknyát, mintha tudom
is én, egy kokárdát tűztem volna fel.

— Igazán csak azt érzi?

Azért kérdeztem ezt Bertától, mert megdöbbsentett
valami. Megdöbbsentett, hogy attól a puha városi
szoknyától, amely a kamáslis, kemény combok elé
hullott, hogyan alakult át egész lénye, még az arca,
még a szeme nézése is, még a levegő is körülötte.
Elszakadt tőlünk férfiktól és visszatért a másik táborba:
asszony lett. Okos fekete szemei másképp néztek, kes-
keny kemény ajkai másképp mosolyogtak, mint egy
perccel előbb és nem tudhattuk többé, mit jelent.
Az a szoknya úgy hullt le, mint egy titkos, idegen
hárem függönye.

— Nem hihetem Berta — mondtam — hogy csak
sallagnak érzi a szoknyát. Ez több, mint takaróruha.
Ez felavató jelvény, bűvös hatalom.

— Östobaság! — nevetett Berta. De lám a neve-
tése sem volt olyan egyszerű, éles mint délután és
ahogy leült az asztalhoz, minden mozdulatával sző-
nyeges szobák hölgye volt.

— Azt gondolja Berta, hogy ostobaság? Hát mondok valamit . . . Emelje fel a szoknyáját! . . .

— Mit csináljak?! — kérdezte meglepetve és gyengén elpirult.

— Emelje fel a szoknyáját. . . . Nos? Mért habozik? Hiszen egész nap abban a nadrágban láttam, amely alatta van.

— Dehogy habozom. Csak olyan furcsa ötlet. De hát miért ne? Maga azt hiszi, mert szoknya van rajtam? Hiszen még egy perccel előbb . . .

— Ne beszéljen annyit. Lássuk!

Berta lehajolt és megfogta a szoknyája szélét. Aztán felemelte . . . a térdéig.

— Feljebb! — mondtam.

Berta lángvörös lett és elejtette a szoknyáját.

— Lássá! — mondtam.

— Eh, de hiszen ez ostobaság! — kiáltott fel haragosan és újból lehajolt. Egy percig úgy maradt meghajolva: várt. Aztán lassan kiegyenesedett.

— Nem. Most már nem lehet — mondta zavartan.

— De levethetem a szoknyát.

— Azt igen. Akkor nincs magán és akkor maga is más lény . . . Na jöjjön vacsorázni. Miért rágja az ajkát? Miért bosszankodik? Ez nem szégyen. Ez így van.

— Mégis boszant — mondta Berta, visszaülve az asztalhoz. — Egészen zavarban vagyok. Mintha ellenőrizhetetlen erők dolgoznának bennem. Különös érzés. Olyan eleven valaminek érzem most magamon a ruhát. Kérem ne nézzen most rám egy percig. Komikus és szégyellem, de kérem, ne nézzen. Együnk, majd inkább mesélek valamit. Mert én egyszer már láttam egy hasonló esetet.

II.

Két három évvel ezelőtt történt vidéken, hogy valami műkedvelő előadást rendeztünk. Nem volt elég női szereplő és egyik ismerősünket, egy csinos fehérarcu, fiatalembert öltöztettünk fel lánynak. Ez a mi öltözőnkben történt és nagyon jól mulattunk, mikor szoknyát adtunk rá és parókát. És pudert és festéket és egész toilette készségünket kiraktuk előtte. Valami furcsa asszony-intimitás keletkezett köztünk. Abban a parfümszagú púderes levegőben, hajtük és szalagok közt beavatott szövetségünknek éreztük.

Egyszer csak egy férfi nyitott be. Sikoltva ugrottunk az ajtóhoz: — Kérem nem szabad, nem lehet! Öltözködünk! . . .

— De hiszen ül már egy férfi maguk között.

Kínos és zavart csend keletkezett erre. Egymásra néztünk. (Némelyik ingvállban állt ott.) Néztünk a szoknyába bujtatott fiúra. (Az lesütötte szemét.)

— Hát nem eresztenek be? — csodálkozott kint a férfi. — Neki szabad, nekem nem?

— Nem — feleltük. — Ő kivétel!

És ennyiben maradt. Nehány percnyi zavar után kacagva öltözködtünk tovább. Hiába: ő közénk tartozott most már.

Hanem! Hanem most jön a furcsább. A fiúnak elmúlt a jókedve. Hallgatott, feszengett s végre kijelentette, hogy ő már elkészült, hogy ő . . . inkább átmegy a férfiakhoz.

III.

Nekem is van egy történetem — szólalt meg akkor a barátom, szép karcsu muzikuskezét a forralt bor

páráján melengetve. — Volt egyszer, hol nem volt egy cirkuszi artista nő, aki nagyon tetszett nekem. Pompás, cigányvérű vadóc volt. A porondon tombolt, mint a repülő tűz. Mintha a himbáló trapézok kötelei az Úr remegő idegei lettek volna, melyekbe belemarkolt kezekkel, combokkal, fogakkal. Nagyon meggyújtotta a véremet. Voltak bentfentes barátaim, akik fölvittek az öltözőjébe. Nevették rajongásomat és biztattak. — Lola nem fősvény — mondták.

Lola nem is volt fősvény. Forrón és villogó szemekkel rohant ki a tapsból, mint valami háborgó felhőből. Diadalmasan nézett végig várakozó lovagjain. (Ötödmagammal voltunk az öltözőjében.) Barátaim tréfálva mutattak be. — Azért hoztuk, mert szerelmes beléd — mondták. Lola rám nevetett és megveregette az arcomat. Feszés, testszínű trikója csak hangsúlya, ismétlése volt bódító meztelenségének. Hancurozott régi barátaival és egy negyedóra múlva már az ölembe ugrott, átkarolta a nyakamat és a fülembe súgta: — Vacsora után. — Az ölemben pihente ki minden mutatványát azon az estén.

Előadás után egy vendéglő külön szobájában vártuk öten, vacsorával. Lola belépett. Suhogó sleppes selyemszoknya volt rajta, könyökig érő keztyük, shawl és fátyol. Hova lett a teste, melyet már ölemben és karomban tartottam? És hova lett az a nézés, mely ezt mondta: „Öledben és karodban van a testem.“ Előkelő, könnyű mosollyal üdvözölt és csókra nyújtotta keztyüs kezét. Először valami elfogódottságot, visszalököttséget éreztem; nem tudtam szólni hozzá. Bolonddá tartott a kulisszák mögött vagy most komédiázik? De a fülemben égett még a lehel-

lete: „Vacsora után.“ Valahogy meg kellett próbálnom, hogy ugyanaz-e még? Hiszen ez a négy ember látta őt az ölemben, egész este jóformán meztelenül! — Mikor Lola egy ceremóniás mozdulattal helyet akart foglalni mellettem, átfogtam fűzött derekát és az ölembé húztam. A bőredőjű selyemszoknya megakadt és gyűrődött. Valami botló, félszeg és kényelmetlen volt a dologban.

— Megbolondult? — ugrott fel Lola és végignézett rajtam, hidegharagú göggel. És körülálló barátaim (akik egész este látták Lolát az ölemben), anyyira értették most felháborodását, hogy távoznom kellett. Azóta se mentem feléje.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A Z I G A Z S Á G T A L A N S Á G

Czeke Samu okleveles középiskolai tanár volt és immár húsz éve tanította a vásárhelyi állami főgimnáziumban a görög és latin nyelvet. Czeke Samu régebbi természetéről (mert ő mostanában nagyon megváltozott és épen erről szól a történet) — mondom, régebbi természetéről nagyon keveset lehet beszélni. A tanári szobában a láthatatlan embernek hívták, mert úgy tudott járni-kelni, beszélni avagy hallgatni, hogy soha senki sem vette észre. Ha konferenciák alkalmával a névsorolvasás az ő nevéhez ért mindig fordult néhány fej meglepetve a kis gömbölyü láthatatlan felé. Ez talán azért is volt, mert Czeke Samu olyankor mindig elpirult és különös trémás hangon mondta a „jelen“-t. Tudniillik ő nagyon komolyan vette tanári hivatását. Őt a zöld asztal látása mindig áhítattal töltötte el, sőt a zöld posztó tapintása különös borzongó gyönyörűség volt neki. És ha dr. Ormosi igazgató úr a tanárok szent, nagy és felelősségterhes hivatásáról beszélt, a jövő nemzedékről, mely az ő kezeikben van, akkor Czeke Samu kék szemei mindig nedvesek lettek a lelkes meghatottságtól és titkos szorongás fogta el, hogy ő minderre méltatlan.

Pedig erre oka nem volt. Hiszen szemmeláthatóan

megbecsülték és dr. Ormosi igazgató úr talán senki-
ben sem bízott annyira, mint benne. Hiszen majd
mindennap azt mondta neki:

— Jöjjön be, Czeke, óra után az irodába. Hiába,
csak magára lehet valami komoly munkát bízni.

Jóformán az egész irodát ő végezte. És nem mintha
az igazgató úr kivételt tett volna vele. A többi tanár
épen úgy rábízta gyakran legfontosabb ügyeit.

— Jobban tudod te ezt megcsinálni Samu pajtás,
mint én, — mondták. Sőt egyik másik még a gyakor-
latai javítását is rábízta.

És, ha olykor úgy felhalmozódott munkája, hogy
alig bírta, hogy sietni kellett és erőltetni, akkor Czeke
Samu mellében különös melegség támadt. A cselekvés
izgalmát, a tett lázát érezte ő akkor. Kék szemei
csillogtak.

— Ilyen az élet, — mondta. — Dolgozni kell.
Dolgozni.

Este pedig a felesége előtt még fáradtabbnak tűn-
tette magát, mint amilyen volt. Önélégült lihegéssel
eresztette magát a karosszékbe, mondván:

— Nem kis feladat az tanárnak lenni. Nem kis
feladat. Nehéz munka. Felelősségteljes kötelesség.

Czeke Samu szerette ezt a szót. Volt még néhány
ilyen szó, melyet kedvelt. A „kolléga“ szót is nagyon
gyakran használta, mindig hangsúlyozva. Ha pedig
lopva „állampolgárnak“ nevezhette magát, ezt rang-
nak, méltóságnak érezte.

Sőt az is előfordult néha, hogy feleségét otthon
Ceciliának szólította. Idegenek előtt csak Cili volt,
sőt négy szemközt is, rendszeren. Mert Czeke Samu
valami homályos érzéssel tisztelte ezt a nevet és

titkon méltatlannak érezte magát rá. Szégyelte Ceci-liának szólítani élettársát. Valamint volt a feleségének egy suhogó, piros selyemruhája, melylyel különös módon, ép úgy volt, mint a Cecilia névvel. Tulajdonképpen büszke volt rá, de bizonytalan szorongó érzés fogta el, ha az asszony fölvette. Kivált a suhogás nyugtalanította.

Mégis, mindent összevetve, Czeke Samu boldog embernek volt mondható.

Történt azonban, hogy egy keddi napon, a tízórai szünetben, dr. Ormosi igazgató úr egy szürketáblás füzettel jött be a tanári szobába és feketekarimás pápaszeme mögött mélygondú komolyság sötétlett. (Ezzel a feketekarimás pápaszemmel gyakran álmodott Czeke Samu.)

— Czeke! — kiáltotta másoknak is szóló jelentős hangon az igazgató úr. — Hol van Czeke?

— Itt, kérem alássan igazgató úr. Itt vagyok. Menjek be óra után az irodába?

Az igazgató különös érdeklődéssel nézte végig.

— Mondja, Czeke, olvasta már az új rangsor-kimutatást?

— Nem, igazgató úr. Délután rögtön el fogom olvasni.

— Nézze!

Dr. Ormosi felcsapta egy helyen a füzetet és a baloldali lapon Czeke Samu nevére mutatott.

— Igen, kérem alássan, — mondta Czeke kissé bizonytalanul.

Azonban a kollégák, akik a „rangsor-kimutatás“ szóra mind odasereglettek, rögtön tudták miről van szó. Ők mind kívülről tudták a rangsort. Ők, ha vala-

hol meghalt egy tanár, annak nevét két piros vonallal gondosan áthúzták a füzetben. Most általános felháborodás tört ki közöttük.

— Nyolc helylyel hátrább tették Czekét. Sőt tulajdonképen kilenccel. Hallatlan. Miért? Ez rávall a minisztériumra. Ilyen igazságtalanság. Egy, sőt talán két év veszteséget jelenthet. Arculcsapása a törvénynek. Hallatlan igazságtalanság.

Ilyen kiáltások hallatszottak össze-vissza és a tanári szobában valósággal forró lett a levegő az izgalomtól. Dr. Ormosi igazgató úr előkelő nyugalommal várta ki a hatást. Czeke Samu szívdobogást kapott.

— De talán csak nyomdahiba? — jegyezte meg a matematika tanára.

— Nyomdahiba, a fenét! — kiáltotta a magyar tanár. — Ismerjük a minisztériumot. Valakit előbbre akartak juttatni. Nepotizmus. Hát Sülyi Géza nem úgy járt? Hogy elnyomták, mert féltékenyek voltak a tehetségére. Hát velem nem úgy akartak tenni a cikkeimért? Itt senyvednék én vidéken?

Az igazgató úr végül különös, bizalmas szemhunyorítással fordult Czekéhez:

— Mondja, nincs magának valami ellensége a minisztériumban?

Czeke Samu szédült.

— Én-én-nekem? Nem ismerek senkit. Én nem tudom.

Az igazgató úr titokzatosan mosolygott.

— Azt sohse lehet tudni. Különben ne féljen. Mindenesetre jöjjön be óra után az irodába.

Már majdnem féltizenegy volt, mikor Czeke belépett a negyedik osztályba. A fiúk csodálkozva, fürkésző

kiváncsisággal néztek rá és csendesebbek voltak mint máskor. Czekét különös, magaérző izgalom fogta el. Hangosabban és kurtábban beszélt, sőt óra végén egy fiút csekély okért kiutasított az osztályból.

Otthon beereszkedve a karosszékre azt mondta a feleségének:

— Cecilia! — Az asszony rögtön letette a tányérokot. — Cecilia, nem kis feladat tanárnak lenni. Felelősségteljes kötelesség. És mégis igazságtalanság éri az embert. Tudod-e, hogy nyolc sőt tulajdonképpen kilenc helylyel hátrább tettek a rangsorban? Valami ellenségem lehet a minisztériumban. Sülyi Gézával is így tettek. Féltékenyek voltak a tehetségére.

Az asszony csodálattal vegyes félelemmel tekintett urára.

— Borzasztó. Ellenséged van a minisztériumban?! Én mindig gondoltam, hogy nem fizetik meg eléggé a te munkádat.

Czeke Samu egész délután és egész este karbafont kezekkel járkált szobájában. A gyakorlatokat sem javította ki. Karbafont kezekkel járkált és alig látható szőke szemöldöke mély ráncba húzódott össze. Tehát vele igazságtalanság történik. Neki ellenségei vannak! Agyában homályos és határozatlan kétkedés bontakozott ki lassan, mint egy misztikus sötét virág. Talán nem minden úgy van rendben, ahogy van?

A délutáni komissziózásról a felesége is lázadó hangulatban jött haza. Még kalappal a fején így szólt Czekéhez:

— Fröhlichné már régebben hallotta, hogy neked nagy ellenségeid vannak a minisztériumban. Derkainé

azt mondja, hogy az ő urának is. Az ő urát is elnyomják. Azért nem került be a kaszinó választmányba.

— Engem nem is jelöltek — mondta Czeke lassú elmerült hangon. (Húsz év óta először jutott ez eszébe.)

Mikor behozták az ételt, Czeke homlokáról egy pillanatra lesimult a ráncz. De ezt rögtön észrevette. Mert ő jóindulatú sima homlokán érezte a ráncot. Érezte a bőrén, az agyáig, a melléig érezte vonalát, mint valami kemény karót, melybe fogódzott. Rögtön összehúzta megint szemöldökét.

Másnap a tanári szobában is így járkált, hangos és feltűnő lépéssel. A kollégák mind az ő esetével foglalkoztak.

— Kihasztnált szolgák vagyunk, — mondták. — Viszaélnék a türelmünkkel.

— Azt hiszed, — súgta oda Czekének a magyar tanár, — hogy a direktor komolyan fog törődni az ügyeddel? Fenét fog törődni!

Czeke mindezekre melankólikus, büszke kézmozdulattal felelt. Nem találta még meg az ide alkalmas szavakat. De mikor délben a másik latin tanár gyakorlatokat hozott neki, hogy segítsen javítani, gyanakodva nézte végig.

— Bocsáss meg, — mondta. — Most nem érek rá. Sok a gondom. Tanári pályám ügye . . .

Egy hét múlva senki sem beszélt többet az esetről. De Czeke Samu homlokáról nem tűnt el többet a ránc. Érezte homlokán és a belső érzését is átalakította. Mikor később megint gyakorlatokkal jött hozzá kollégája, váratlanul kifakadt.

— Ugyan kérlek mit akartok tőlem? Visszaéltek a türelmemmel. Ti azt hiszitek, hogy én csak ilyesmivel foglalkozom. Sokkal fontosabb és messzebbreható munkássága lehet egy embernek, mint ti gondoljátok. (Megvult már a szókincse.)

A másik latin tanárral később teljesen összeveszett. Általában gyakran csattant fel a tanári szobában izgatott és türelmetlen hangja.

Három hét múlva Ormosi azzal a hírrel jött be a tanári szobába, hogy a minisztérium a rangsor kijavításáról értesítette.

— No, ugye mondtam, hogy nyomdahiba volt, — jegyezte meg a matematika tanár.

— Persze, hogy nyomdahiba volt — nevetett fel epés gúnnyal a magyar tanár. Czeke megértő, fölényes mosolylyal kacsintott feléje.

— No lássa, hogy rendbe hoztuk, — mondta Ormosi.

— Tudtam én azt, igazgató úr, — felelte hidegen Czeke. — Végre is egész nyíltan nem mernek az ember ellen dolgozni.

— Persze, persze, — mosolygott az igazgató. — Jöjjön be óra után az irodába.

— Bocsásson meg, igazgató ur, — felelte Czeke szinte hidegen. — Nem érek rá.

— Nem ér rá? Akkor talán jöjjön be délután.

— Igazgató úr, most általában nem érek rá. Messzireható elfoglaltságom van.

— Ugyan? Milyen „messzireható“ elfoglaltsága? — kérdezte gúnyos hangsúlylyal az igazgató.

Czeke Samu kerek arcát elöntötte a pir.

— Egy nagyobb pedagógiai cikken dolgozom, igazgató úr és nem érek rá ilyen munkára. Különben van

itt elég tanár, akinek nincs jobb dolga. Talán mást kérjen meg.

Az igazgató végignézett rajta.

— Igen, kedves tanár úr. De minden testületben vannak tradíciók . . .

— A tradíciók — vágott szinte illetlenül Czeke az igazgató szavába — a hétköznapi embernek valók, de minden egyéni, szellemi törekvésen bilincsek. Az ember úgy is elég mellőzésben és üldözésben részesül és félreismerik . . .

Haraggal váltak el. Otthon Czeke Samu villogó szemekkel és dacosan düllesztett mellel azt mondta a feleségének:

— Cecilia vedd fel a selyemruhádat, menjünk a sétátérre.

Czeke Samu elővette új lavalier-nyakkendőjét és széleskarimájú kalapját, aztán elmentek a sétátérre.

— Látod, Cecilia, — mondta a feleségének. — Látod ezt a sok buta vidéki filisztert? És engem itt hagynak Vásárhelyen elsenyvedni ezek között. . . . (Ujabban szerette az elsenyvedni szót.)

EGY KOMOLY IFJÚ KALANDJAI

IGEN SZOMORÚ TÖRTÉNET

I.

Egon legbensőbb barátom énnekem, kivel is gyakorta ülök együtt négyszemközt, borozgatván. Egyszer éjfél-tájban így szóltam hozzá:

— De jó dolgod is van neked Egon. Neked okos, művelt komoly barátnőid vannak. Beszélhetsz nekik lelki gerjedésben. És ami gondolat, életszándék, munka alszik benned, azt belőled kiérik, kiértik. Óh gyönyörű asszonyszivattyúk! Hogy is tettél szert rájuk Egon?

— Úgy, hogy lelkes lényeknek tekintettem őket, nem nőstényeknek csupán. Azt néztem bennük, amit ők maguk legértékesebbnek vallottak magukban. Ez különben természetes. Valaki elébünk áll és azt mondja: ösztönös növény vagyok, mint mindenki más, de van egy illatnyi tisztult szellem bennem. A kettő közül az marad meg, amit te magadnak választasz. És ölhetünk-e lelket, mikor lelket adhatunk? Megváltás ez nekik és hálásak érte.

Ezt felelte Egon komoly tiszta kék szemeit rám

emelve, melyek előtt mindig szégyelnem kellett magamat. Hangjában valami állandó meghatottság rezgett. Mert ilyen ember Egon.

— Bizony jó dolgod van — mondtam neki búsan és búsan gubbasztottunk még egy ideig. Akkor órára néztem.

— Át kell mennem a Palais de danseba, vár a Mici. Ne vess meg érte Egon. Te könnyen lemondhatsz az ilyen alacsony örömekről, neked komoly, okos barátnőid vannak. Nekem Micikkel kell kárpótolnom magam.

Akkor furcsa keserű mosolyt láttam meg Egon arcán.

— Mire gondolsz most? — kérdeztem.

— Arra, hogy én is megirigyelhetnék téged. Neked nincsenek komoly barátnőid. Nekem meg nincsenek vidám szeretőim. Pedig hát . . . az én vérem is csak vér.

— No de hallod, Egon — ijedtem fel erre — a komoly barátságok mellett csak szépen megférhet egy kis szerelem?

— Kicsi nem. Csak nagy komoly szerelem. Azt pedig nem lehet rendelni. És nem is arról van szó.

— Persze, hogy nem arról. Egészséges, vidám, könnyű csókról, mely csak magáért van, és semmi egyebet nem jelent. Azok a te modern, okos, felvilágosodott nőid csak nem félnek az ilyesmitől? Hiszen ez nekik is kell. Ne haragudj, de bizonyos vagyok benne, hogy kivesszik belőle részüket.

— Bizonyosan — felelte Egon leverten.

— No és épen te ne kellenél nekik? Hiszen csinos, elegáns fiú vagy. Nem értem.

Nem felelt erre Egon, de láttam, hogy valami kőtorog benne és meg-megvonaglik érzéki szája, mely komoly homlokának tetője alatt, mint valami idegen lény bújt meg. Elbúcsúztunk.

— Azt mondanám, hogy gyere át velem azokhoz a Micikhez, de tudom, hogy beszélni sem tudsz velük és utálod őket. Menj te csak vissza barátnődhez. Lesz az még másképp is. Muszáj. Hiszen beszáradsz, megsavanyodsz. Ez embertelen! No ne búsulj Egon. Egy hét múlva megint beszélünk erről. Jó?

— Jó.

II.

Egy hét múlva megint együtt ültünk négyszemközt borozgatván. És én így szóltam:

— No Egon történt-e valami?

Egon száját megint furcsa keserű mosoly merevítette meg, aztán következő kalandját mesélte el:

— Valamelyik délután, feljött hozzá egyik barátnője. A legszebb. Ideges zilált arca égett, nagy bágyadt szeme izzott. Feljött, mert nem bir már magával. Valakinek beszélnie kell. Remegő kezét ziháló mellére szorítva, mondta el baját. Hogy nem bir a vérével. Érzékisége hajtja, korbácsolja és nem tud ellentállni. Minden férfinak hatalma van fölötte. Hogy mit csináljon? Véték ez? Utálatos ez? Veszedelmes ez? — Nem, felelte Egon gyöngéden. Azt felelte, hogy a vidám, könnyű, a mámorért, az önmagáért való csók szép és felelőtlen, mint a mezőn letépett vadvirág. Ezt mondta Egon és barátnője zilált szöke haját simogatta és magához vonta meleg derekát.

A nő nem védekezett. Megkuporodott Egon széles mellén mint egy fészken és így szólt:

— Oh Egon, milyen jó maga. A zaklató, fárasztó mámor lármája elől a jó baráti csendbe menekül magánál az ember. Hogy szeretem magát! Mindenkinél jobban. Mert csókot annyi embertől kaphatok . . . de jó szót csak magától.

— No és te? — szakítottam itt félbe kissé ijedten.

— Alávaló gazembernek éreztem magam, hogy ezt a menedéket el akartam venni tőle.

— Hej haj — válaszoltam és elfordítottam a szemem, mert nem bírtam az Egon komoly tiszta nézését. Szégyeltem, hogy első percre komikusnak éreztem a dolgot. Nem. Ezen nincs mit nevetni.

— Egon — mondtam aztán. — Ez nem sikerült. Gondoltam valami egyebet. Nem jönél fel holnap velem a Csermák Verához! Régóta akar megismerkedni veled. Okos és szellemes asszony és tudom, hogy te is tehetséges színésznőnek tartod. Az is szereti a szerelmet . . . de nem fárad bele, mint a te szőke barátnőd. Neki nem kell menedék. Neki férfi kell, minél több. Már kétszer szólt, hogy mutassalak be. Hm? . . .

Egon idegesen dobolt ujjáival. Szájának érzékisége mintha felcsapott volna szemébe.

— Nem bánom. Menjünk. Nekem mindegy.

III.

Vera gyűrűs kezeit előrenyújtva jött Egon elé.

— Csakhogy itt van. De régóta várom. Pedig most is erőszakkal cipelték fel. Ne is tagadja. Persze magá-

nak komoly barátnői vannak és megveti az ilyen szégyén kis víg nőket.

Egon azonban nevetett. Fitymáló kijelentéseket tett komolyságára. Szemelláthatóan igyekezett vidám és hamis fickónak látszani. Vera pedig végighevert török ottománján. Pongyolája felcsuszott gyönyörű térdéig és két mezítelen karja, mint két karcsú szelidített kreol kígyó feküdt mellette. Minden jól kezdődött. A szerelemről volt szó. Vera meglepetve hallgatta Egont. Nézetei nem voltak komolyaknak mondhatók. Igen nagyon elszántnak látszott.

Ám Vera hallgatag volt. Nagy fekete pillái alól nézte barátomat fölényes szakértelemmel.

— Milyen csodálatos kék szeme van — szólalt meg hirtelen, minden átmenet nélkül. — Mint egy gyermeknek. Azt hiszem magát senki sem tudná bántani.

Hosszan némán néztek egymás szemébe. Idején valónak láttam, hogy eltűnjek.

Másnap este négy szemközt borozgatván, azt kérdeztem — Nos?

Egon szája keserű mosolyra húzódott, sőt fel is nevetett szárazon, mint a köhögés.

— Hát? — kérdeztem megdöbbenve.

Hát . . . Egon röviddel eltűntöm után világosabb és érthetőbb lett. Erre Vera a fejére tette kezét, fáradt bizalmas mozdulattal és lusta, monoton hangján azt mondta: „Hát maga is? Még maga is? Nézze Egon, én nem nagyképüsködöm. Ha mindenáron akarja — itt vagyok. De én annyival többet szerettem volna adni magának. Maga nem tudja, hogy nálam ez milyen kevés. Koldusnak a garast több tisztelettel hajítom

oda, mint egy himnek a testemet. Ezt akarja? Ennyi elég? Én magával egész más szerettem volna lenni. Más. Ember, csak ember . . . Azt hittem tudok. De ha még magának is csak a húsom kell, akkor . . . akkor le kell mondanom. Akkor nyilván nem vagyok többre méltó . . .“ Ezt mondta és szomorúan, fáradtan elfordította a fejét.

— És te mit csináltál?

Egon sötét háborgással nézett rám. Hát lehet ezt kérdezni?

— Peched van barátom — mondtam neki. — Nagy baj van. (Pincér még egy liter bort.) Még a Csermák Vera is! . . . Közben pedig téged kiráz a hideg. Látom. Baj van. Ide hallgass Egon. Eljössz velem a Palais de danseba. Ocsmány kis hely, de hiszen most nem barátkozni akarsz. Egye fene. Erre a célra igen alkalmasak a Micik is. Jössz?

Egon sápadt volt és nem felelt.

— Gyerünk.

Némán felállt és eljött velem.

IV.

Parfümös felhőkben repdeső selymek. Szeparé, púderszag. Asztalon pelyhes őszi barack és pezsgő. Asztal alatt áttört selyem harisnya, feljebb (harisnyakötő és csipkés bugyogó között) opálsápadt, sikamló keskeny kivillanása a bőrnek . . .

Karikásszemű, festett arcú lány ült az asztalunknál. Parázs-forró, szemtelen veszett kedvű. Magam is vidám voltam, mit tagadjam. Komiszkodtunk. Egon lassan melegedett, de a lány nem is törődött vele. Én rám szórta egész kacagó hisztériáját. Azonban

Egonon látszott, hogy erőlködik, dolgozik. Mintha valami láthatatlan kerítésen akarna bejutni. Részt akart venni ő is. Próbált velünk nevetni, de az nem sikerült. Valahogy kiesett a tempóból. Egyszer csak hirtelen a lány felé fordult és mondott valamit. Egy viccet mondott. Egy pikáns viccet. Jó viccet . . . Hallotti csend lett. (A jó Isten tudja, hogy mért. Minden butaságon nagyokat nevtünk és Egon kitűnő vicce után templomi csend lett.)

— Tessék? Mit tetszett mondani? — szólalt meg végre a lány zavartan, szinte alázatos félénk udvarias-sággal. (Az a pimasz kis kokott!)

Egon elpirult és nem felelt. Nem felelt csak rámosolygott a lányra kedvesen, gyöngéden, ahogy persze nem igen szoktak ezekre mosolyogni.

Erre a lány is elpirult (undorító a festék mellett a másfajta piros) és lesütötte a szemét mint egy bakfis.

— Ugye . . . — szólalt meg a leány. — Ugye nagyon utál engem maga?

— Én? De kedves, hogy mondhat illet! — Egon hirtelen áthajolt az asztalon és megcsókolta a lány kezét.

— Jézus Mária! Mit csinál! — kiáltott fel a kis kokott komoly rémülettel.

Ezek után aztán próbáltuk volna folytatni a mulat-ságot. De a lány tisztára megnémult.

— Mi baja? — faggattam.

— Nem tudom. —

Egon felállt és búcsuzni akart. „Jobb lesz ha én távozom“ — mondta kissé melankólikusan, keser-nyésen. —

— Ne! — ugrott fel a lány. — Ne menjen el, ne menjen el! — mondta alázatosan könyörögve és belekapaszkodott Egon karjába. Talán a szeméi is könnyesek voltak. Mit tudom én?

Végül is megúntam a dolgot és én mentem el.

Másnap hallottam, hogy Egonnak sok pénzébe volt az az este. És . . . egy lelket kapott érte. Egy új barátnőt . . . Úgy hallottam.

OSZK

N O L I M E T A N G E R E

Hogy hiszterikus volt? Látod *én* ezt nem mondom, pedig *én* pusztultam majdnem bele. Túlságosan kényelmes nekem ez a szó. Ha valamit nem értünk vagy nem tudunk szembenézni vele, akkor evvel ütjük el. A lélek szimptomáit mindig idegbajnak látja a barbár, minden komolyanvevést inadaequat reakciónak a frivól és valahol csak a lelkiismeret először megjelent mindig beteg íze volt. Nem csak asszonyokról beszélek. Hiszterikus Hamlet is ha akarom, Ibsen minden hősről ez volt az ítélet és ez Dosztojevskyről még máma is. Asszonyok talán idegesebbek és ezért fegyelmezetlenebbek. A lélek újabb dolog is náluk mint a férfiaknál: nincs még annyi rutinjuk a leplezésében. De itt csak a lakat beteg, melynek elzárnia kellene, nem pedig az ami kifeszíti és felszínre jő.

Egyébként elmondhatom neked az egész históriát. Majd meglátod magad.

Előre bocsájtom: hazugság az a pletyka, hogy a férje „rajtakapott bennünket“ és hogy ezért volt a botrány. Nem volt min rajtakapnia bennünket. Lea sohase volt enyém. Mi csak sétáltunk. Úgy van. Csak sétáltunk Budán minden hétfőn és pénteken. Ez volt minden. (Nekünk csakugyan *minden.*) Soha kétszer

ugyanazon az úton nem jártunk, mert Lea félt, hogy feltűnik. Hogy kinek? A sarki kofáknak, az utcán játszó gyerekeknek! Mert ő sohasem a „nagy“ botránytól félt. De ha egy gyerek utánunk fordult, érezte a nézését a testén *mint* az ostort. Igen, büszke volt és szemérmes. Ez volt a hisztériája. Ezért nem bírta magát soha rászáni, hogy feljöjjön hozzám. Mert hogy akkor otthon hazudnia kellene. De nem mintha erkölcsi skrupulusai lettek volna. Lea gyakran hazudott ha úgy hozta a szükség. De *miattam* nem akart hazudni. „Ha miattad hazudok — mondta — mégis csak rólad beszélek valahogy az embereknek, még ha ők nem tudják is. Az mindegy. Vak férfi előtt sem vetköznék le soha.“ Noli me tangere volt. Ez volt a hisztériája ha úgy tetszik.

Egyszer arra kértem Leát, hogy mutasson be az urának, hogy jár hassak hozzájuk. Gyakrabban is találkozhatnánk — mondom — és vágyódom a szobája után, otthoni levegője után. (Talán még a férje után is vágyódtam, hiszen hozzája tartozott, egy darab élete volt az is.)

Lea belesápadt és megrázkódott. (Valami alig látható, borzongó virág-remegés fogta el.)

— Az Istenért! Hogy jut ilyesmi eszedbe?!

— Ha neked kínos — mondom — legalább engedd meg, hogy más úton bevezetethessem magam hozzátok. Vannak közös ismerőseink. Nem lesz nehéz, se feltűnő.

— Ne, ne! Kérek az Istenért! Együtt ismerősök között?!

— Mért ne, kedves? Attól félsz talán, hogy ügyetlenek és könnyelműek leszünk és valahogy eláruljuk magunkat?

— De hát mit kell akkor még elárulni, ha téged meglátnak?

Nem értettem.

— Azt hiszed, hogy a férjem vak vagy ostoba? A legokosabb és legszenzitívebb ember. És ha minden könyvről, minden képről előre tudja, *biztosan* tudja, hogy szeretni fogom-e vagy sem, *tereád* ne ismerjen rögtön?

— Nem mindenki lát engem a te szemeddel Lea.

— De ő *engemet* lát, engemet ismer mint a tenyerét és még szeret is. Ne látná meg rögtön, hogy te vagy az, aki hiányzott nekem, az, aki ő nem tudott lenni, az, ami nekem a legfontosabb volt mindig? Hiszen hat éve élek már vele! Aztán te nem is tudod, hogy milyen feltűnő vagy. Hiszen csak a hangodat hallja meg valaki, aki engem ismer. Több nem is kell. Ha néha meglátlak az utcán messziről jönni az emberek között és látom, hogy látnak, bénító rémület fog el. Mint valami tolvajt, akit észrevettek. Azt érzem, hogy le vagyok leplezve. Mintha én állnék ott levetkőztetve, meztelenül a csöcselék előtt. Te vagy az én meztelenségem! Érts meg. Szeretnék elrejtteni, mint ahogy a hálószobám függönyét behúdom. Hiszen tudod, hogy még az utcán járni is szégyelek veled. És most azt akarod, hogy együtt lépjünk ismerősök elé, a férjem elé? —

Én akkor azt gondoltam amit te most gondolsz, hogy ezek ideges rémlátások, nem komolyan veendők és hogy legbölcsebb lesz neki empirikusan bebizonyítani, hogy nincs oka félelemre. Tehát nem beszéltem erről többet, hanem megcsináltam, hogy a férje meghívjon. Nem mult el egy hét és én egy

szombat estén pontban hat órákor beléptem Lea szalónjába.

Az első, amit megláttam a vendégek tarka nyüzsgésén keresztül, két nagy rémülettől tágult szem volt. Lea szemei. A szoba túlsó végiben ült egy ajtó mellett, lesben, menekülésre készen. Éreztem tapadó szemeit minden mozdulatomon. Éreztem kínzó rettegését és várását a botránynak, annak, hogymajd egyszerre mindenki elhallgat a teremben, csodálkozva rám néz, aztán lassú mozdulattal feléje fordul. Annyira, hogy már magam is lehetségesnek tartottam ezt. Persze nem történt semmi.

A férjéhez léptem. A bal arcom tüzelt Lea tekintetétől. Tudtam, hogy most eláll a lélekzete, hogy most feláll, mert *biztosan* tudja, hogy férje arcáról le fog halványodni a mosoly, aztán szomorú-komoly szemmel keresni fogja őt . . .

Lea férje nem vette észre, hogy az én lélekzetem is elakadt és hogy kissé dadogtam. Barátságos volt és nagyon kedves.

Akkor hallom egy ismeretlen hölgy hangját a hátam mögött: — „Lea, valami bajod van? Rosszul érzed magad?“

Erre megfordultam és odamentem hozzá. Halott-halványan ült ott a széken tehetetlen ernyedtségben. *Láttam*, hogy mit érez. Azt amit álmában gyakran érez az ember: hogy hirtelen félmeztelenül, ingben áll egy társaság közepében.

Rámosolyogtam és beszélni akartam vele, hogy eloszlassam oktalan félelmeit.

— Nagyságos asszonyom . . .

De mikor meghallotta hangomat összerázkódott,

rémült pillantást vetett szomszédaira, aztán felugrott. Menekülni akart, de nem tudott.

— Lea, kedves, nem akarsz kicsit kijönni a balkonra? — szólalt meg az ismeretlen hölgy megint. — Talán ez a nagy füst ártott meg?

Otthagytam mert nem akartam kínozni. Majd csak hozzá szokik, gondoltam, ha látja, hogy semmiféle leleplezés nem történt.

Mikor elbúcsúztam egy pillanatra egyedül maradtunk.

— Látod — súgtam mosolyogva — nem volt botrány. Még sincs hálistennek ráírva a homlokomra, hogy ki vagyok neked. Sőt a férjed nagyon megkedvelt úgylátszik. Megkért, hogy gyakrabban jöjjelek el.

Lea arcán valami fáradt, nagy csodálkozás merevedett meg.

— Hat évig éltem vele együtt — mondta halkan csodálkozva.

Három nap mulva délután csengetnek az ajtómon. Lea volt! Lea feljött hozzám. Kérés nélkül, ő, akit eddig soha rávenni erre nem tudtam. Valami különös arckifejezést láttam akkor rajta először. Régi márványhideg, kemény szemérmes gögje teljesen eltűnt. Valami furcsa bizonytalan, tétova álmatagság fátyola volt az arcán.

— Gyere sétálni — mondta.

— Nem akarsz kicsit itt maradni? Hiszen még sohase voltál nálam. Oly régóta vártam ezt a percet. —

— Most nem. Majd máskor. Most gyerünk emberek közé. Gyerünk a korzóra.

— A korzóra?!

— Igen.

— És az emberek? Az ismerősök?

— Azok nem látnak semmit — mondta furcsán csodálkozva, mint valami csodálatos álmon. — Semmit se látnak. Igazán semmit.

— Te Lea — mondtam neki tréfálva — én azt hiszem, hogy téged csalódás ért. Hiszen valósággal elszomorodtál miatta, hogy az urad nem csapott botrányt.

— Bolondság! — mondta, különös, fáradt szomorú mosollyal.

— Valami mégis történt veled — mondtam neki később az utcán. — Egészen megváltoztál. Olyan hallgatag vagy és oldalról lesve folyton nézel, figyelsz engem. Mi ez?

Nem felelt. Hanem hirtelen erőszakos mozdulattal a karomba öltötte a karját. (Lea! A szemérmes, gögös Lea! A noli me tangere!) Világos nappal, az utcán belém karolt. De nem bírta sokáig. A karja nem-sokára lehullott, mint valami nagy erőfeszítés után.

— Lea mi bajod?

— Nem tudom. Úgy érzem magam mintha álmodnék, mintha minden csak álom volna. Nem kellemetlen érzés, csak furcsa. Mintha te is csak egy álmod volnál. Minden olyan valószínűtlen.

Hirtelen megállt és szembe fordult. — Mondd: amit senkise lát, senki az egész világon, csak én magam; nem álom az?

— Vagy úgy!! — nevettem.

— Gyere ma este hozzám vacsorára — mondta akkor Lea gyorsan, mint valami nagy elhatározást.

— De hiszen az urad jövő hétre hívott meg? —

— Én ma estére hívlak meg! — Az arca kipirult, a szemei csillogtak. Ez úgy volt mondva, hogy nem szabadkozhattam.

Furcsa este volt. Már akkor kezdődött. Rajtam kívül nem volt idegen vendég. Családbeliek voltak még ketten. Két komoly, öreg csendes nénike, (biztosan buzgó templomjárók). És Lea pezsgőt nyitattott erre a vacsorára. Sokat ivott és kínált. A két elképedt nénikének is. Duhaj volt és bolond. Hangosan kacagott minden ok nélkül, sőt énekelt is. Soha ilyennek elképzelni sem tudtam. (Noli me tangere!) A férje is csodálkozott.

— De Lea, kedves Lea, nem ismerek rád — mondta fejcsóválva, de mosolyogva, türelmes jóindulattal. — Mi történt, hogy hirtelen ilyen vidám lettél?

— Talán csakugyan történt valami — kapta fel a fejét Lea; a szemei szikrát hánytak. — Talán van egy mulatságos vidám titkom és azon nevetek, hogy senki sem veszi észre és te sem, pedig hat éve élsz velem és azt állítod, hogy ismersz. Ismersz, csak nem ismersz rám! Hahaha!

Aztán felém vágott a szemével, forró, leplezetlen, szemérmetlen kacsintással. (Noli me tangere!) De nem ez volt a legfélelmesebb. Az ami engem megbénított és lehetetlenné tette, hogy óvjam őt és védekezsem, az az volt: hogy rettenetesen *értettem*. Hogy tudtam, mi történik.

— Doktor úr — fordult akkor hozzám a férje, nyilván, hogy másra terelje a beszédet és hogy átsegítsen a kínos szituáción. — Doktor úr nem akarja most megnézni azt a porcellángyűjteményt melyről a multkor beszéltem?

Avval barátságosan karon fogott. De mikor az ajtóhoz értünk éles, haragos-rekedt kiáltás hangzott a hátunk megett. (Nem akartam elhinni, hogy Lea volt.)

— Álljanak csak meg egy percre! Ne siessenek olyan nagyon! Mondd kérlek — fordult a férje felé gyűlölettől égő szemekkel, sápadtan — mért fogod karon ezt az urat? Mért szereted te olyan nagyon ezt az urat?

— Lea, Lea, kedves Lea — csóválta fejét a férje jószágos aggodalommal — máskor nem engedem meg, hogy ígyál. — (Visszament hozzá és megsimogatta a haját.) — Nem való ez neked. Ugye? No se baj. Most menj és feküdj le. — És kezet csókolt neki. (Kezet csókolt!)

Most már *vártam*, hogy Lea ököllel az arcába vágjon. Vártam, mert *én* éreztem bőszítő voltát ennek a gyanútlan, megalázó jószágnak.

De Lea megroskadt és leeresztett fejvel, lógó karokkal némán, lassan kiment a szobából.

— Szegény kis Lea — nevetett a férje. — Valósággal becsípett. Sohasem iszik. Milyen furcsa szélségei vannak néha az asszonyoknak. Ugye?

Azon az éjszakán nem húnytam be a szemem. Másnap felhívám Leát. Nem jött a telefonhoz. A szobalány azt jelentette, hogy rosszul érzi magát. Három napig telefonáltam, napjában ötször is. Nem tudtam beszélni vele. Már a férjének akartam telefonálni félelmemben. Akkor levele érkezett:

„Bocsáss meg, ha tudsz. Lehet, hogy örült vagyok, de talán csak nyomorult és gyáva. Kérlek ne gyere többé hozzánk. Most sokáig nem fogjuk egymást látni. De meg kell hogy értsem a dolgot végre — magamat. Ezt csak egyedül lehet. Kérlek, kérlek bocsáss meg. Lea.“

Három hét múlt el aztán szakadatlan egy vára-
kozásban. Egész nap otthon ültem és vártam. Rette-
netes három hét volt. Mert minden ellen lehet har-
colni de egy lélek törvényei ellen nem. Csak várni
lehet és imádkozni. Pontosán huszonegy nap múlva,
este hétkor megszólal a csengőm. Az ajtóhoz rohan-
tam. Tudtam, hogy Lea.

— Itt vagyok — mondta lihegve. (Futva jött fel a
lépcsőn. Nem volt türelme megvárni a liftet.)

Meg akartam ölelni de elhárította. Megfogta a keze-
met és az ablakhoz vezetett. (A szobában már sötét
volt.) Aztán megfogta a két vállamat, magafelé for-
dított és az arcomba nézett. Közelről figyelmesen,
ráncolt homlokkal, visszafojtott lélegzettel, sokáig.
Aztán elkezdtek az ajkai remegni és a szemeiben
valami vad, fanatikus tűz gyulladt ki.

— Te, te, te vagy! Mégis te vagy!! — szakadt ki
belőle és zokogva a karjaimba vetette magát. —
Bocsáss meg nekem. Én tudtam. Csak olyan gyenge
vagyok és bizonytalan. De most már biztos és világos
minden.

Aztán hirtelen kiegyenesedett.

— Gyere! — mondta nyugodtan, erősen.

— Hova menjek Lea? Nem akarsz kicsit itt maradni?

— Majd eljövök máskor. Sokszor fogok hozzád
jönni. Most már lehet. De ma még nem. Most gyere
hozzánk vacsorára. Előbb ezt el kell intézni. Mert
ennek nem szabad többé megtörténnie. Nem akarom
többé, hogy álomnak, képzelődésnek hihessek vala-
mit ami a legfontosabb az életemben, minden. Ennek
valóságga kell lennie. Gyere. Társaság van ma nálunk
és az uram is kéret, hogy gyere el. *Muszáj* együtt

emberek közé mennünk. Ehez hozzá kell szoknom. Ha vakok és ostobák és subalternek is. De nem lehet két külön életet élni, mert az egyik álommá hígul. Gyere, siess. Míg átöltözöl, várok odalent az utcán.

Azon a vacsorán történt aztán a nagy botrány. De ne gondold, hogy Lea akkor ideges és izgatott volt, vagy hogy megint ivott mint legutóbb. Nem. Rézsút szembe ült velem, láttam minden arcmozdulatát és keresztül láttam fehér arcán mint az üvegen, a lelke fenekéig.

Valami félelmesen nyugodt, elszánt harcrakészséggel kezdődött. Nagy munkát akart végezni azon estén. Nagy szürke szemei fürkészsze jártak körül szakadatlanul; nézte az embereket sorra. Az embereket és közben mindig engem. *Egyszerre* akart látni tudni engemet és a többieket. *Egy* valóságnak összenézni.

Aztán láttam, hogy ernyed el lassan az arca, hogy kerülnek lassan felszínre azok a bizonytalan, gyáva, gyámoltalan vonások. És láttam: nem sikerült. Láttam: hiába minden. Nem tud engemet és titkos szerelmét beleilleszteni, *beleélni* mindennapi életébe. Hadd maradjak hát számára az, aki voltam: egy másik élet, titkos valószínűtlen álomélet. Majd sétálunk megint félreeső utcákon. Mindig másfelé. Ez is valami. Ez is szép.

Fel akartam állni és valami ürüggyel elmenni. De Lea szeme visszaszorított a székre. Ő is keresztül látott az arcomon. Sokáig, komolyan, tűnődve nézett a szemembe, aztán rám mosolygott kedvesen, melegen, biztatóan. Mintha azt mondta volna: maradj csak. Nincs már semmi baj. És mosolyogva felállt.

— Uraim és hölgyeim — szólalt meg mosolyogva nyugodtan, mintha toasztot akarna mondani.

Halotti csend lett. Megdöbbsent szemek fordultak feléje. Pedig mondom, nyugodtan és elfogulatlanul mosolygott.

— Hölgyeim és uraim — mondta — nagyon kényelmetlen dolog, ha valakinek láthatatlanul kell élnie barátai között. Még mesében is félelmes. Ugye? Pedig ti nem láttok engem. Még a férjem sem, akivel hat éve élek együtt. Senki sem lát engem, aki azt a férfit ott nem látja, aki nem látja hozzám tartozónak, örökre és elválaszthatatlanul. Mert én őt szeretem. Csak őt. És avval, hogy észre sem veszitek nem fogjátok elhíttetni velem, hogy képzelmű, nem fogjátok rám szuggerálni, hogy kételkedjem benne. Mert tudom, hogy ő mindnyájatoknál különb. Tudom és szeretem és titeket megvetlek és gyűlöllek, mert ostobák és hitványak vagytok, hogy őt felismerni nem tudtátok . . .

Akkor már valaki kiszaladt, hogy telefonáljon a mentőkért.

K A L A N D O K

MARIANNE ORSZÁGA 7

AZ ÉN OROSZ BARÁTNŐIM

Késő 35

Szemérem 40

Aglája 46

Utazás az orosz határ felé 54

ZITAREH KISÉRTETEI

Vidéki nyári délután 65

Zitareh halála 74

Morituri te salutant 80

ÖRÖKÖLT SZERELEM

Egy idegen barátnő 91

Éjszakai kaland 99

Hogyan jött hozzám a kis Janette 112

A MÁSIK TÁBOR 119

F I G U R Á K

A szélhámos 137

Virginia házassága 143

A szakál 151

Maár Péter és a kis Erzsi 157

A szoknya 171

Az igazságtalanság 177

Egy komoly ifjú kalandjai 185

Noli me tangere 193

BALÁZS BÉLA
EDDIG MEGJELENT KÖNYVEI:

HALÁLESZTETIKA.

DEUTSCH ZS. KIADÁSA.

DR. SZÉLPÁL MARGIT.

DRÁMA. A NYUGAT KIADÁSA.

A VÁNDOR ÉNEKEL.

VERSEK. A NYUGAT KIADÁSA.

MISZTÉRIUMOK.

A NYUGAT KIADÁSA.

DIALÓGUS A DIALÓGUSRÓL.

MODERN KÖNYVTÁR.

TÖRTÉNET A LOGODY-UTCÁRÓL.

ELBESZÉLÉS. MODERN KÖNYVTÁR.

AZ UTOLSÓ NAP.

DRÁMA. MODERN KÖNYVTÁR.

DRAMATURGIA.

„ELŐADÁSOK A SZELLEMI TUDOMÁNYOK
KÖRÉBŐL“ KIADÁSA.

KNER IZIDOR
KIADÁSÁBAN MEGJELENTEK:

LÉLEK A HÁBORUBAN.

BALÁZS BÉLA HONVÉDTIZEDES NAPLÓJA.
DIVÉKY JÓZSEF RAJZAIVAL. ÁRA KÖTVE 4 KOR.

TRISTAN HAJÓJÁN.

BALÁZS BÉLA ÚJ VERSEI.
NAGY OKTÁV ALAKBAN. ÁRA FÜZVE 3 KORONA.

JÁTÉKOK.

GRÓF BÁNFFY MIKLÓS ÉS BERÉNY RÓBERT
RAJZAIVAL. ÁRA FÜZVE 4 KORONA.

HALÁLOS FIATALSÁG.

DRÁMA. ÁRA FÜZVE 4 KORONA.

HÉT MESE.

KOZMA LAJOS RAJZAIVAL. MŰVÉSZI KIÁLLÍTÁSBAN.
ÁRA FÜZVE 8 KOR. MERITETT PAPIRON 12 KOR.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

